

# Van Hart tot Hart

Contextuele communicatie van het evangelie in de praktijk van twee Rotterdamse  
missionaire gemeenschappen

5 juni 2014  
Fred Kappinga



# Van Hart tot Hart

---

Contextuele communicatie van het evangelie in de praktijk van twee  
Rotterdamse missionaire gemeenschappen



Theologische Universiteit  
GEREFORMEERDE KERKEN

Rotterdam, 5 juni 2014

## Afstudeerscriptie

**Studie:** **Theologische Universiteit Kampen**  
Master Theologie Algemeen  
Afstudeervariant Missionaire Gemeente

**Auteur:** **Fred Kappinga**  
Studentnummer: 12020  
Telefoonnummer: + 31(0) 6 21 21 27 26  
Email: [fkappinga@gmail.com](mailto:fkappinga@gmail.com)

**Supervisor:** **Prof. Dr. S. (Stefan) Paas**  
Universitair docent Missiologie  
Telefoonnummer: + 31 (0)38 4471710  
Email: [spaas@tukampen.nl](mailto:spaas@tukampen.nl)

## Inhoudsopgave

SAMENVATTING .....	5
VOORWOORD .....	7
1. INLEIDING .....	8
1.1. AANLEIDING EN MOTIVATIE .....	8
1.2. PROBLEEMSTELLING.....	8
1.3. HANDELINGSDOEL EN ONDERZOEKSDOEL.....	8
1.4. THEORETISCH KADER: VIER STEMMEN IN THEOLOGIE .....	9
1.5. ONDERZOEKSVRAAG.....	10
1.6. METHODOLOGIE .....	10
1.7. RELEVANTIE .....	10
1.8. OPBOUW VAN HET ONDERZOEKSRAPPORT.....	10
2. METHODEN .....	11
2.1. ONDERZOEKSVAKGEBIED .....	11
2.2. KEUZE VAN GEMEENSCHAPPEN EN RESPONDENTEN.....	12
2.3. ONDERDELEN VAN HET ONDERZOEK .....	12
3. CONTEXTUELE THEOLOGIE IN DE MISSIOLOGISCHE THEORIE.....	14
3.1. VAN UNIVERSELE NAAR CONTEXTUELE THEOLOGIE.....	14
3.2. DEFINIËRING VAN HET BEGRIP ‘CONTEXTUELE THEOLOGIE’ .....	15
3.2.1. HET BEGRIP CONTEXT .....	15
3.2.2. DE ONVERMIJDELIJKHEID VAN CONTEXTUELE THEOLOGIE.....	16
3.2.3. DE BIJBELSE LEGITIMERING VAN CONTEXTUELE THEOLOGIE .....	16
3.2.4. DE NOODZAKELIJKHEID VAN CONTEXTUELE THEOLOGIE .....	18
3.3. BOUWSTENEN VAN CONTEXTUELE THEOLOGIEËN .....	20
3.4. ROLLEN BIJ DE PRODUCTIE VAN CONTEXTUELE THEOLOGIEËN .....	21
3.5. MODELLEN VOOR DE PRODUCTIE VAN CONTEXTUELE THEOLOGIEËN .....	22
3.5.1. <i>TRANSLATION MODEL</i> .....	23
3.5.2. <i>ANTHROPOLOGICAL MODEL</i> .....	23
3.5.3. <i>PRAXIS MODEL</i> .....	23
3.5.4. <i>SYNTHETIC MODEL</i> .....	24
3.5.5. <i>TRANSCENDENTAL MODEL</i> .....	24
3.5.6. <i>COUNTERCULTURAL MODEL</i> .....	24
3.6. RANDVOORWAARDEN VAN VERANTWOORDE CONTEXTUELE THEOLOGIE.....	24
4. CONTEXTUELE THEOLOGIE IN DE MISSIONAIRE PRAKTIJK.....	26
4.1. CROSSROADS.....	26
4.1.1. DE DEELNEMENDE GROEPSLEDEN .....	26
4.1.2. DE SAMENKOMSTEN IN CROSSROADS .....	27
4.1.3. DE VIER THEOLOGISCHE STEMMEN IN CROSSROADS.....	28
4.1.3.1. NORMATIEVE THEOLOGIE.....	28
4.1.3.2. FORMELE THEOLOGIE.....	30
4.1.3.3. AANGEHANGEN THEOLOGIE .....	33
4.1.3.4. OPERANTE THEOLOGIE .....	37
4.1.4. VOORGANGERSEVALUATIE VAN DE AANGEHANGEN THEOLOGIE .....	38
4.1.5. REFLECTIE OP DE VIER THEOLOGISCHE STEMMEN IN CROSSROADS.....	41
4.2. DE ICF .....	43
4.2.1. DE DEELNEMENDE GROEPSLEDEN .....	43
4.2.2. DE SAMENKOMSTEN IN DE ICF .....	44

4.2.3.	DE VIER THEOLOGISCHE STEMMEN IN DE ICF .....	45
4.2.3.1.	NORMATIEVE THEOLOGIE .....	45
4.2.3.2.	FORMELE THEOLOGIE .....	46
4.2.3.3.	AANGEHANGEN THEOLOGIE .....	49
4.2.3.4.	OPERANTE THEOLOGIE .....	51
4.2.4.	VOORGANGERSEVALUATIE VAN DE AANGEHANGEN THEOLOGIE .....	52
4.2.5.	REFLECTIE OP DE VIER THEOLOGISCHE STEMMEN IN DE ICF .....	55
4.3.	VERGELIJKING TUSSEN CROSSROADS EN DE ICF .....	56
5.	CONTEXTUELE VERWOORDING VAN HET EVANGELIE EN DE UITWERKING DAARVAN .....	58
5.1.	CONTEXTUELE VERWOORDING IN CROSSROADS .....	58
5.1.1.	INTENTIE VAN DE VOORGANGER .....	58
5.1.2.	AANSLUITING BIJ DE LEEFWERELD .....	59
5.1.3.	UITWERKING OP DE GROEPSLEDEN .....	61
5.2.	CONTEXTUELE VERWOORDING IN DE ICF .....	62
5.2.1.	INTENTIE VAN DE VOORGANGER .....	62
5.2.2.	AANSLUITING BIJ DE LEEFWERELD .....	64
5.2.3.	UITWERKING OP DE GROEPSLEDEN .....	64
5.3.	CONCLUSIES OVER CONTEXTUELE VERWOORDING VAN HET EVANGELIE .....	65
6.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN .....	68
6.1.	BOUWSTENEN VAN CONTEXTUELE THEOLOGIEËN .....	68
6.2.	ROLLEN BIJ DE TOTSTANDKOMING VAN CONTEXTUELE THEOLOGIEËN .....	69
6.3.	MODELLEN VOOR DE PRODUCTIE VAN CONTEXTUELE THEOLOGIEËN .....	70
6.4.	AANBEVELINGEN .....	73
7.	LITERATUUROVERZICHT .....	75
	BIJLAGEN .....	76
	BIJLAGE 1: INVENTARISERENDE VRAGENLIJST VOOR VOORGANGERS .....	76
	BIJLAGE 2: OBSERVATIEHANDLEIDING .....	77
	BIJLAGE 3: HANDLEIDING WORKSHOP .....	78
	BIJLAGE 4: VRAGENLIJST DIEPTE-INTERVIEW DEELNEMERS .....	79
	BIJLAGE 5: LEESWIJZER BIJ HET INTERPRETEREN VAN DATA .....	80
	SEPARATE BIJLAGEN .....	81
	BIJLAGE 6: ONDERZOEKSRESULTATEN CROSSROADS .....	
	BIJLAGE 7: ONDERZOEKSRESULTATEN ICF .....	

## Samenvatting

Als christenen zijn we geroepen te getuigen van het goede nieuws van Jezus Christus. Hoe doen we dat in deze tijd op een overtuigende manier? Hoe doen we dat zo, dat het ruimte schept tot de navolging van Christus? Missionaire initiatieven zetten tegenwoordig vaak in op gemeenschapsvorming en diaconaat. Getuigen door daden, dat is krachtig. Maar waar ik in dit onderzoek naar op zoek ben gegaan is, hoe wij in deze tijd kunnen getuigen met woorden. Bij die zoektocht steek ik in bij het fenomeen contextualisatie, het bijbelse principe dat de verkondiging van het goede nieuws daar begint waar de ander is. Het probleem is dat wij in de moderne tijd gewend zijn geraakt aan het brengen van het evangelie als universele boodschap. Daarom ben ik in dit onderzoek op zoek gegaan naar het functioneren van *contextuele* missionaire communicatie.

Bij deze zoektocht heb ik het 'vier stemmen model' gebruikt als theoretisch kader. Dit model onderscheidt vier theologische stemmen, die klinken in iedere geloofsgemeenschap. De normatieve theologie is de stem van dat wat de groep beschouwt als haar theologische autoriteit. De formele theologie wordt verwoord door de geschoolde theoloog. De aangehangen en de operante theologie zijn de theologische stemmen die klinken in de praktijk van de geloofsgemeenschap. De aangehangen theologie is daarvan de verbale articulatie, de operante theologie wordt zichtbaar in daden. Omdat dit onderzoek zich richt op de verbale verwoording van het evangelie, heeft de operante theologie minder aandacht gekregen.

In het onderzoek werk ik toe naar het beantwoorden van de vraag:

*"Hoe ontstaan contextuele formuleringen van het evangelie en hoe scheppen deze contextuele formuleringen ruimte voor een beweging tot navolging van Christus in twee missionaire gemeenschappen in Rotterdam?"*

Het eerste deel van het onderzoek richt zich op het fenomeen contextualisatie in de missiologische theorie. Vanuit de literatuur toon ik eerst aan dat contextualisatie onvermijdelijk, bijbels gelegitimeerd en noodzakelijk is. Vervolgens laat ik zien hoe contextualisatie functioneert. Het is in de voortdurende interactie van het evangelie, de kerk en de cultuur dat contextuele formuleringen van het evangelie tot stand komen. De geloofsgemeenschap heeft in dit proces een belangrijke rol.

Hoe schept dit proces ruimte tot navolging van Christus? Dat gebeurt in de wisselwerking tussen twee krachten die op gespannen voet staan met elkaar. De ene kracht, het *indigenizing principle*, maakt dat het christelijk geloof zich kan nestelen in ieder mensenleven en in iedere cultuur. Deze kracht gaat samen met een andere kracht die net zo eigen is aan het christelijk geloof, het *pilgrim principle*. Dit principe zegt dat er geen enkele cultuur is waarin het christelijk geloof pijnloos kan integreren. God accepteert mensen niet alleen zoals ze zijn, hij transformeert ze ook naar hoe hij ze wil maken. Het thuis-zijn in de cultuur en tegelijk de profetische transformatie daarvan is het basispatroon van bijbelse contextualisatie. Volgens dit patroon wordt in mensenlevens en culturen ruimte gecreëerd tot navolging van Christus.

Na het theoretische deel van het onderzoek volgt een deel waarin ik contextuele theologie onderzoek in de missionaire praktijk. Dat deel van het onderzoek heb ik uitgevoerd in de Rotterdamse gemeenschappen Crossroads en de ICF. In beide kerken heb ik zicht gekregen op de vier theologische stemmen en hun onderlinge beïnvloeding. Dit zicht is ontstaan door het in kaart brengen van normatieve bronnen, het interviewen van voorgangers en groepsleden, het observeren van zondagse samenkomsten en het analyseren van de daar gehouden preken. Bijzonder inzichtgevend waren de momenten waarop voorgangers en groepsleden elkaar evalueerden.

In de demografisch gezien homogene Crossroads-gemeenschap is er sprake van een flinke spanning tussen de vier theologische stemmen. Dat is niet vreemd, want Crossroads probeert vanuit een orthodox-christelijke normatieve theologie een brug te slaan naar jonge, postchristelijke Rotterdammers. Het slaan van deze brug lukt wonderwel. Met een scheppingstheologie worden de groepsleden bevestigd in wie ze zijn. Met een dialoogmodel worden ze uitgedaagd de bijbel te betrekken op hun persoonlijke leven. Zo faciliteert Crossroads als het ware de spirituele zoektocht waarin groepsleden zich bevinden. Het dialoogmodel heeft echter wel een keerzijde. De verandering in

de levens van groepsleden is vaak minder radicaal dan de normatieve en formele theologie van Crossroads verlangen. Wellicht dat de inzet in christelijke sociale actie in *missional communities* deze zwakte kan compenseren.

In de zeer heterogene ICF-gemeenschap is duidelijk te zien hoe met de formele theologie een brug wordt geslagen tussen de normatieve theologie van een traditioneel kerkverband en de theologische veelkleurigheid van een multiculturele gemeenschap. Om trouw te blijven aan het bijbelse evangelie, bruggen te slaan naar verschillende culturen en op te roepen tot radicale overgave, wordt een *translation* model gebruikt. Dit model bewijst zijn nut in deze unieke situatie. De keerzijde van het model is dat het minder rekent met de cultuur. Het gevolg daarvan kan zijn dat het evangelie een vreemde stem blijft en niet werkelijk wordt geïnternaliseerd. In de ICF wordt geprobeerd dit nadeel te compenseren door de praktijk van *etnische ministries*.

Ik concludeer dat Crossroads en de ICF beide een primair contextualisatiemodel hebben gevonden dat aansluit bij de unieke eigenschappen van de leefwereld waarin zij opereren. Crossroads legt in haar contextualisatie meer nadruk op het *indigenizing principle*. Hierdoor is ze diepgaand betrokken op de leefwereld van de groepsleden. De ICF legt meer nadruk op het *pilgrim principle*, waarmee ze aanzet tot radicale overgave aan Jezus Christus. Beide principes zijn wezenlijk voor bijbelse contextualisatie en het is voor de gemeenschappen dan ook de uitdaging om ze beide op spanning te houden. In zowel Crossroads als de ICF wordt naast het primaire contextualisatiemodel nog een tweede model toegepast. Ik adviseer verder onderzoek om te ontdekken hoe hiermee de primaire modellen optimaal kunnen worden ondersteund.

## Voorwoord

*"Wat zou jij tegen zo iemand zeggen?"*

"Wat zou jij tegen zo iemand zeggen?" Ik hoor het mezelf nog vragen. Ze was voor haar kinderen in 'de Bron' terecht gekomen. Maar al snel bleek het ook over haar te gaan. We voerden gesprekken van hart tot hart. Over haar leven. Over veroordeling en afwijzing. Over genade. Over Jezus. Ze begon genade "een interessant concept" te vinden zoals ze dat zelf zei. Totdat, op die ene middag, dat interessante concept van haar hoofd naar haar hart zakke. Dat veranderde alles. Toen we daar na haar doop op terugkeken wilde ik weten: wat was het? Welke woorden waren het? Zij zou als pasbekeerde als geen ander moeten weten welke woorden weerklank vonden. En daarom vroeg ik haar: "Als jij nu iemand tegen zou komen die op hetzelfde punt staat als jij zes maanden geleden, wat zou jij tegen zo iemand zeggen?" Natuurlijk deed die vraag geen recht aan wat er was gebeurd. Alsof er een soort magische formule zou zijn waarmee mensen tot geloof zijn te brengen. Woorden waren in het hele proces misschien zelfs van ondergeschikt belang geweest. Maar toch, het fascineert me, hoe kunnen we in deze tijd het evangelie van Jezus Christus zo onder woorden brengen, dat harten worden geraakt en veranderd.

Deze scriptie is het eindresultaat van mijn studie *Missionaire Gemeente* aan de Theologische Universiteit in Kampen. Het fenomeen 'contextualisatie' vormt een rode draad in deze *master*. Ik leerde hoe groot de invloed van onze leefwereld is en moet zijn op de manier waarop wij vandaag kerk zijn en hoe wij het evangelie verwoorden. Dat het evangelie pas echt 'goed nieuws' is, als het begint daar waar de ander is. In contextualisatie ligt een sleutel tot levensveranderende communicatie van het evangelie, dat leerde ik begrijpen. Maar er bleven ook vragen de kop op steken. Als de context niet alleen invloed heeft op de vorm maar ook op de inhoud van het goede nieuws, staat dat dan niet op gespannen voet met Gods onveranderlijke waarheid? En, in theorie mag het dan misschien allemaal waar zijn, hoe werkt contextuele communicatie van het evangelie in de praktijk? Ik kwam tot de conclusie dat mijn afstudeerproject mij een mooie kans bood om vragen als deze nader te onderzoeken. Het resultaat van een boeiende zoektocht ligt hier voor u.

In die zoektocht ben ik niet alleen gegaan. Mijn dank gaat uit naar de docenten van de TU Kampen die mij in de afgelopen twee jaar hebben geïnspireerd met hun colleges en literatuur. Hiermee legden ze de basis voor dit onderzoek. Dank aan Stefan Paas die me bij het schrijven van deze scriptie heeft begeleid. Je opmerkingen en adviezen en de boeiende literatuur die je hebt aangeraden hebben gezorgd voor scherpere en diepgang. De positieve manier waarop je steeds reageerde maakte dat ik op lastige momenten de moed er in hield. Dank aan Hans Schaeffer die me het theoretisch model heeft aangereikt. Een klein gebaar maar met grote impact op het onderzoek. Een bijzonder woord van dank aan de voorgangers van de beide gemeenten waar ik mijn onderzoek mocht uitvoeren. Ron Becker en Coen Legemaate, door jullie openheid heb ik kunnen meemaken hoe contextualisatie in de Rotterdamse missionaire praktijk werkt. Geweldig wat er gebeurt in Crossroads en in de ICF! Dank ook aan de tien groepsleden van deze gemeenschappen die als respondent aan dit onderzoek hebben meegewerkt. Dank voor de openhartige manier waarop jullie je levensverhalen met mij hebben gedeeld. Indrukwekkend hoe Gods Geest in jullie levens werkt! Dank ook aan Rienus van Tilborgh die de tekst van dit verslag heeft nageplozen op spelling en stijl. De fouten en oneffenheden die er nu nog in staan zijn ongetwijfeld het gevolg van wijzigingen die ik na zijn controle heb doorgevoerd.

Boven al deze dank aan mensen gaat mijn dank uit naar God. De levende God, de opgestane Heer, de levensbrengende Geest. Dank aan Hem, dat Hij nog steeds mensen opzoekt daar waar ze zijn. Dat Hij mij vond, daar waar ik was. En dat Hij mij nu gebruikt om anderen te vinden. Over dat onvoorstelbare wonder zal ik nooit zwijgen.

Na een korte stilte antwoordde ze: *"Blijf zoeken, dan zal Hij je vinden. Dat zou ik zeggen."*



# 1. Inleiding

## 1.1. Aanleiding en motivatie

Net als veel christenen ervaar ik de roeping en het verlangen om het goede nieuws van Jezus Christus met anderen te delen. Als diaconaal werker doe ik dat vooral door daden en probeer op die manier de navolging van Jezus uit te leven. Die daden worden opgemerkt en gewaardeerd. Lastiger vind ik het om het evangelie te formuleren in woorden. Wat is het goede nieuws van Jezus Christus voor mensen in deze tijd? Wat zeg ik tegen mensen die net als ik geen deel uitmaken van de geschiedenis van Israël en die qua tijd en plaats mijlenver verwijderd zijn van leven, sterven en opstanding van Jezus maar ook nog eens voortkomen uit een andere traditie, of losgeweekt zijn van de christelijke? Door de afstand in tijd, plaats en traditie kan ik niet zondermeer de formuleringen uit de bijbel of de kerkgeschiedenis overnemen. Maar hoe dan wel?

Er is nieuw missionair elan in de Nederlandse kerk. Ook in Rotterdam experimenteren traditionele kerken met missionaire initiatieven en ontstaan er nieuwe gemeenschappen. Veel initiatieven zetten in op diaconaat en het vormen van missionaire gemeenschappen. Het lijkt erop dat ook zij de nadruk leggen op het zichtbaar maken van Jezus door relaties te leggen en het goede te doen. Dat is prachtig. Maar ik vraag me af, wordt er ook geprobeerd het evangelie contextueel te formuleren? En zo ja, hoe zien die pogingen eruit? Om hier meer inzicht in te krijgen ga ik het proces van missionaire communicatie onderzoeken in de praktijk van twee Rotterdamse missionaire gemeenschappen.

## 1.2. Probleemstelling

De kerk is geroepen om in daden en in woorden te getuigen van het goede nieuws van Jezus Christus. In de bijbel zien we dat dit evangelie steeds weer wordt gecommuniceerd als goed nieuws voor een bepaald mens of een bepaalde groep in een bepaalde situatie. Vanuit de theorie over contextualisatie weten we bovendien dat evangelisatie pas echt levensveranderend is wanneer het zich mede laat vormen door de leefwereld van de groepsleden. Het probleem is dat christenen in de moderne tijd gewend zijn geraakt aan het brengen van het evangelie als generieke boodschap. Contextualisatie vraagt een andere manier van denken. De vraag is, hoe kunnen wij in deze tijd het evangelie zo communiceren dat het voor zoekers en jonggelovigen ruimte schept tot navolging van Christus? Deze vraag zou benaderd kunnen worden via een analyse van de hedendaagse cultuur en een theologische reflectie daarop. Daar kies ik in dit onderzoek niet voor. In dit onderzoek richt ik mij op het analyseren van missionaire communicatieprocessen in de Rotterdamse praktijk. In hoeverre raakt men daar met een contextuele communicatie van het evangelie in gesprek met zoekers en jonggelovigen, en wat is het effect daarvan?

## 1.3. Handelingsdoel en onderzoeksdoel

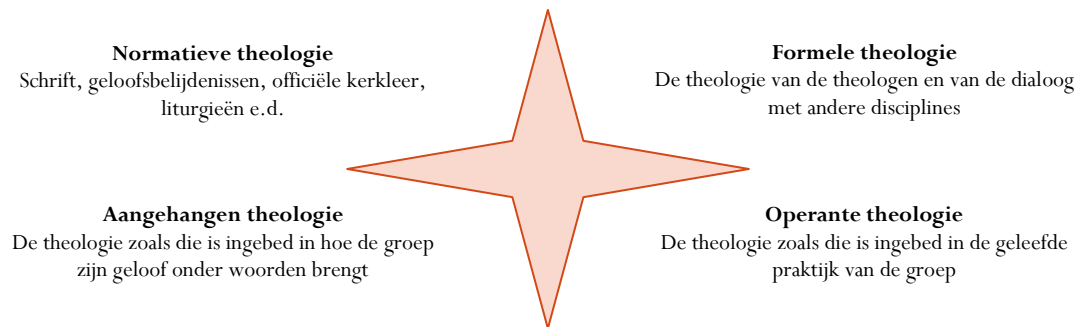
In de ideale situatie zijn voorgangers van missionaire gemeenschappen in staat het evangelie van Jezus Christus zo te communiceren dat het begrijpelijk en relevant<sup>1</sup> is voor zoekers en jonggelovigen, zodat deze in staat worden gesteld zich te bewegen tot navolging van Christus. Aan de hand van literatuuronderzoek zal ik onderbouwen dat het hiervoor noodzakelijk is dat de groepsleden en hun leefwereld als startpunt worden gekozen en presenteer ik een aantal manieren waarop deze 'contextualisatie' kan plaatsvinden. Door explorerend onderzoek bij Crossroads en de ICF breng ik in kaart hoe contextuele formuleringen van het evangelie daar in de praktijk ontstaan en hoe ze ruimte creëren voor een beweging tot navolging van Christus.

---

<sup>1</sup> Stefan Paas omschrijft 'relevantie' in evangelisatie als het stellen van een juiste diagnose in een specifieke situatie en het daarvoor vanuit het evangelie aandragen van de enige adequate oplossing. Hij benadrukt dat de relevantie van verkondiging niet afgemeten mag worden aan de acceptatie daarvan. Hoe relevanter namelijk de verkondiging, hoe meer deze botst op de "natuurlijke geaardheid" van de mens. S. Paas, *Jezus als Heer in een plat land. Op zoek naar Nederlands evangelie*. Zoetermeer 2001, 83-85.

## 1.4. Theoretisch kader: vier stemmen in theologie

Voor het in kaart brengen van de totstandkoming van contextuele formuleringen van het evangelie heb ik gebruik gemaakt van een model van Helen Cameron e.a.<sup>2</sup> Het model onderscheidt vier theologische stemmen die stuk voor stuk binnen een gemeenschap klinken. De stem van de traditie waarin de gemeenschap staat, de stem van de in theologie geschoolde voorganger, de stemmen van de groepsleden -wat ze zeggen en wat ze doen. Deze vier stemmen zijn onderscheiden maar hangen ook nauw met elkaar samen. Ze overlappen elkaar en beïnvloeden elkaar. In dit proces van onderlinge beïnvloeding ontstaan contextuele formuleringen van het evangelie.



FIGUUR 1, CAMERONS MODEL VAN DE VIER STEMMEN IN THEOLOGIE

De normatieve theologie is de stem die aangeeft wat de groep beschouwt als haar theologische autoriteit. De normatieve theologie hangt veelal samen met de kerkelijke denominatie of het relatienetwerk waar de gemeenschap deel van uitmaakt. Ze wordt gevormd door een samenspel van theologische inzichten zoals die in de geschiedenis zijn ontstaan. Deze stem geeft invulling aan de aangehangen en de operante theologie, maar heeft ook de autoriteit deze te corrigeren. De formele theologie is de stem van de geschoolde theoloog. Deze formele verwoording is natuurlijk ook al te horen in de normatieve en aangehangen theologie van de gemeenschap. Het eigene aan deze stem is dat zij vanuit wetenschappelijke scholing kritisch kan reflecteren op de andere theologische stemmen en ook positief kan bijdragen aan bijvoorbeeld de formulering van een aangehangen theologie. De aangehangen en de operante theologie zijn de theologische stemmen zoals die klinken in de praktijk van de geloofsgemeenschap. De aangehangen theologie is daarvan de verbale articulatie, de operante theologie wordt zichtbaar in de geleefde praktijk. Aan het model ligt de overtuiging ten grondslag dat ook deze beide stemmen volwaardige theologie vertegenwoordigen en dat zij om die reden ook de normatieve en formele theologie bevragen en beïnvloeden.<sup>3</sup> Omdat dit onderzoek zich richt op de verbale verwoording van het evangelie, heb ik mij vooral gericht op het in kaart brengen van de wisselwerking tussen normatieve, formele en aangehangen theologie. De operante theologie van de groep krijgt in dit onderzoek minder aandacht.

<sup>2</sup> In dit onderzoek maak ik gebruik van het 'vier stemmen model' ten behoeve van het in kaart brengen van de werkelijkheid in de beide geloofsgemeenschappen en het reflecteren daarop. Ik maak geen gebruik van de methode van 'theologisch handelingsonderzoek' waarbinnen Cameron e.a. dit model gebruiken.

<sup>3</sup> H. Cameron (e.a.), *Talking about God in Practice. Theological action research and practical theology*, London 2010, 51-56.

## 1.5. Onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag luidt:

*“Hoe ontstaan contextuele formuleringen van het evangelie en hoe scheppen deze contextuele formuleringen ruimte voor een beweging tot navolging van Christus in twee missionaire gemeenschappen in Rotterdam?”*

Deze onderzoeksvraag valt uiteen in vier deelvragen:

1. Hoe ontstaan contextuele formuleringen van het evangelie volgens de missiologische theorievorming?
2. Hoe scheppen contextuele formuleringen van het evangelie ruimte voor een beweging tot navolging van Christus volgens de missiologische theorievorming?
3. Hoe ontstaan contextuele formuleringen van het evangelie in de praktijk van twee Rotterdamse missionaire gemeenschappen?
4. Hoe scheppen contextuele formuleringen van het evangelie ruimte voor een beweging tot navolging van Christus in de praktijk van twee Rotterdamse missionaire gemeenschappen?

## 1.6. Methodologie

Voor het beantwoorden van de eerste twee deelvragen ben ik het onderzoek begonnen met een literatuurstudie gericht op het fenomeen contextuele theologie. Deelvraag drie en vier heb ik beantwoord door eerst in beide gemeenschappen de vier theologische stemmen in kaart te brengen. Door te zoeken naar gebieden van spanning en verbinding tussen de vier stemmen kreeg ik zicht op hun onderlinge beïnvloeding en op de ruimte die dit schept tot navolging van Christus. Dit proces heb ik ook nog specifiek onderzocht met betrekking tot de zondagse prediking. Ten slotte heb ik relaties gelegd tussen de missionaire praktijk en de missiologische theorie. Dit heeft geleid tot conclusies en tot aanbevelingen voor praktijk en verder onderzoek. In hoofdstuk 2 licht ik de gevolgde methodologie nader toe.

## 1.7. Relevantie

Binnen het vakgebied van de theologie begeeft dit onderzoek zich op het terrein van de praktische theologie. Praktische theologie richt zich niet slechts op een zorgvuldige analyse van de praktijk, maar wil ook theorie vormen om hier adequaat op te reageren.<sup>4</sup> Met dit onderzoek lever ik daar een bijdrage aan. Dit onderzoek draagt bij aan vorming en verbetering van theorieën over kerk-zijn in de huidige cultuur en in het bijzonder aan het aspect van missionaire communicatie daarbinnen. De praktische relevantie van dit onderzoek ligt vooral in het inzicht dat het geeft om te komen tot effectieve missionaire communicatie. Het onderzoek stimuleert de totstandkoming van contextuele verwoordingen van het evangelie die een maximale *impact* hebben op zoekers en jonggelovigen door de ruimte die ze creëren voor een beweging tot navolging van Christus.

## 1.8. Opbouw van het onderzoeksrapport

Het onderzoeksrapport is als volgt opgebouwd. Na dit inleidende hoofdstuk zet ik in hoofdstuk 2 uiteen welke methoden in dit onderzoek zijn gebruikt. Daarna volgt hoofdstuk 3, waarin ik verschillende aspecten van contextuele theologie uitwerk. In hoofdstuk 4 worden de vier stemmen van de theologie in beide gemeenschappen in kaart gebracht en worden conclusies getrokken uit verbindingen en spanningen tussen die stemmen. Hoofdstuk 5 gaat in op de verwoording van het evangelie in de zondagse samenkomsten en op het effect daarvan op de groepsleden. In hoofdstuk 6 betrek ik de missiologische theorie op de geobserveerde praktijk en kom ik van daaruit tot conclusies en aanbevelingen. Het rapport sluit af met een overzicht van gebruikte literatuur in hoofdstuk 7. De in het onderzoek gebruikte vragenlijsten e.d. zijn opgenomen als bijlage 1 tot en met 5. De onderzoeksgegevens vanuit de beide gemeenschappen zijn opgenomen als bijlage 6 en 7. Deze laatste bijlagen bevatten ondermeer de letterlijke verslagen van interviews, workshops en preken.

---

<sup>4</sup> In paragraaf 2.1 werk ik dit verder uit.

## 2. Methoden

De onderzoeksvraag van dit onderzoek wordt beantwoord door literatuurstudie en door analyse van de missionaire praktijk. In dit hoofdstuk licht ik de onderzoeksmethoden nader toe.

### 2.1. Onderzoeksvakgebied

Binnen het vakgebied van de theologie bevindt dit onderzoek zich op het terrein van de praktische theologie. Dit deelgebied van de theologie is te definiëren als “de wetenschappelijke analyse van de kerk in de praktijk van haar optreden.”<sup>5</sup> De uitdaging in praktische theologie is om zowel de pastorale praktijk zorgvuldig te interpreteren, als hierop adequaat te reageren. Vanuit die gedachte zal ik in dit onderzoek niet alleen de praktijk beschrijven en analyseren, maar ook bijdragen aan theorievorming waarmee de praktijk kan worden verbeterd. Het model van Richard Osmer biedt hiervoor bruikbare handvatten.

Osmer's model bestaat uit de in onderstaande tabel weergegeven, nauw op elkaar betrokken taken die samen de basisstructuur vormen van praktische theologische interpretatie. Deze taken moeten in een hermeneutische spiraal worden gedacht die leidt tot een steeds beter verstaan.<sup>6</sup>

Vraag uit de pastorale praktijk	Praktisch theologische taak	Spirituele basis
Wat gebeurt hier nu werkelijk?	Beschrijvend – empirische taak	Priesterlijk luisteren geworteld in een spiritualiteit van presentie
Waarom gebeurt dit?	Interpreterende taak	Wijs oordelen geworteld in een spiritualiteit van wijsgerigheid
Wat zou hier moeten gebeuren?	Normatieve taak	Profetisch onderscheiden geworteld in een spiritualiteit van onderscheidingsvermogen
Hoe zouden we kunnen/moeten reageren?	Pragmatische taak	Veranderend leiderschap geworteld in een spiritualiteit van dienend leiderschap

TABEL 1 OSMERS MODEL VOOR PRAKTIISCHE THEOLOGISCHE INTERPRETATIE

Hieronder licht ik de vier taken nader toe en geef ik aan op welke manier ik ze in mijn onderzoek heb uitgevoerd.

**De beschrijvende taak** betreft het verzamelen van informatie die ons helpt patronen en bewegingen te onderscheiden in bepaalde omstandigheden. Niet alleen op het moment dat er zich problemen voordoen, maar als grondhouding. Deze taak heb ik in dit onderzoek uitgevoerd door analyse van beleidsdocumenten, cursusmateriaal en preken, observatie van zondagse samenkomsten, interviews met voorgangers en interviews en workshops met groepsleden van de gemeenschap.

**De interpreterende taak** betreft het ‘verstaan’ van datgene wat is waargenomen. Eerst dient in alle observaties te worden onderscheiden wat van belang is, om vervolgens theorieën toe te passen waarmee het geobserveerde wordt begrepen. Osmer wijst op het belang van het kiezen van de juiste theoretische kaart en het nadenkend toepassen hiervan. Niet alle theorieën zijn namelijk altijd even geschikt, ze zijn nooit volmaakt en ze benaderen de werkelijkheid vanuit een bepaald perspectief. In dit onderzoek gebruik ik het ‘vier stemmen model’ en de theorieën van resp. Bevans en Schreiter als theoretische kaarten. Het ‘vier stemmen model’ is geschikt om structuur aan te brengen in de grote hoeveelheid gegevens die het onderzoek opleverde. Maar dat niet alleen, door de uitgangspunten onder het model is het ook geschikt om er de geobserveerde werkelijkheid mee te begrijpen. Ook de theorieën van Bevans en Schreiter bleken behulpzaam om te begrijpen hoe in Crossroads en de ICF contextuele verwoordingen van het evangelie tot stand komen.

<sup>5</sup> Volgens een definitie van Kees de Ruijter in: C.J. de Ruijter, *Meewerken met God. Ontwerp van een gereformeerde praktische theologie*, Kampen 2005, 11.

<sup>6</sup> R.R. Osmer, *Practical Theology. An introduction*, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K, 2008, 1-29.

**De normatieve taak** brengt al het in de interpreterende taak geleerde in dialoog met de normatieve bronnen van de christelijke traditie. Na het “IS” van de beschrijvende taak komt nu het “OUGHT”: hoe zou het moeten zijn? Hiervoor is een spiritualiteit van profetisch onderscheidingsvermogen nodig. De norm die in dit onderzoek besloten ligt komt tot uitdrukking in de deelvragen 2 en 4. De andere deelvragen zijn gericht op het begrijpen van de totstandkoming van contextuele verwoordingen van het evangelie. De deelvragen 2 en 4 geven aan, waartoe die contextuele verwoordingen naar mijn idee zouden moeten leiden: Het scheppen van ruimte tot navolging van Christus.

**De pragmatische taak** betreft het leiden van de verandering tot de gewenste situatie die uit de normatieve taak is voortgekomen. Voor deze pragmatische taak geeft dit onderzoek een aanzet door het doen van aanbevelingen naar aanleiding van de hoofdvraag. Het is aan het leiderschap van de beide gemeenschappen om leiding te geven aan het veranderingsproces en verder te gaan in dit doorgaande proces van praktisch theologische interpretatie.

## 2.2. Keuze van gemeenschappen en respondenten

Het onderzoek is uitgevoerd in de Rotterdamse gemeenschappen Crossroads en de ICF. Vanuit beide gemeenschappen hebben de hoofdvoorganger en vijf groepsleden deelgenomen. Ik zal hier de op dit gebied gemaakte keuzes verantwoorden.

### *Keuze van de gemeenschappen en voorgangers*

Crossroads en de ICF zijn beide Rotterdamse gemeenschappen. Voor Rotterdam heb ik gekozen om zo dit onderzoek letterlijk en figuurlijk dicht bij mezelf te houden. Binnen de stad ben ik op zoek gegaan naar gemeenschappen die bekend staan als bijbelgetrouw, die de intentie hebben om het evangelie contextueel te communiceren en die in behoorlijke mate contact hebben met zoekers en jonggelovigen. Uiteindelijk heb ik contact gehad met zes gemeenschappen. Vier daarvan bleken minder geschikt. Theo Visser van 'Leef!' gaf namens het kernteam aan dat hun initiatief nog te pril is om te onderzoeken. Soortgelijke reacties kreeg ik van Bram Dingemans van 'Thuis in West' en Hendrik Klaver van 'Het project op Zuid'. Ook 'Geloven in Spangen' (Nico van Splunter), hoewel het al wat langer bestaat, is na een doorstart nog in een prille fase. Ron Becker van 'Crossroads' en Coen Legemaate van de 'International Christian Fellowship' (ICF) reageerden beiden positief op de vraag om deel te nemen aan het onderzoek en zij bleken bij verdere navraag inderdaad aan de criteria te voldoen. Het onderzoek is zodoende uitgevoerd binnen deze beide gemeenschappen.

### *Keuze van de respondenten*

De hoofdvoorgangers van de beide gemeenschappen hebben aan het onderzoek meegewerkt. Zij zijn als beste in staat om invulling te geven aan de stem van de 'formele theologie'. De hoofdvoorganger van Crossroads is ds. Ron Becker en in de ICF is dat ds. Coen Legemaate. De stem van de 'aangehangen theologie' is verwoord door tien groepsleden. Deze groepsleden zijn door de voorgangers voorgedragen als beantwoordend aan het criterium: “Bij voorkeur te typeren als geïnteresseerde of zoeker, of anders in de afgelopen twee jaar tot het christelijk geloof gekomen.” Die gerichtheid op zoekers en jonggelovigen komt voort uit probleem- en doelstelling van dit onderzoek. In beide gemeenschappen zijn vijf groepsleden geïnterviewd. Zowel in Crossroads als de ICF was een van hen verhinderd om deel te nemen aan de workshop. Aan de workshops hebben zodoende in beide gemeenschappen vier groepsleden deelgenomen.

## 2.3. Onderdelen van het onderzoek

Hieronder zet ik de onderzoeksmethoden uiteen die zijn gebruikt voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

### *Literatuuronderzoek*

Voor het beantwoorden van de eerste twee deelvragen ben ik het onderzoek begonnen met een literatuurstudie gericht op het fenomeen contextuele theologie. De volgende bronnen heb ik daarbij als primaire literatuur geraadpleegd:

- Stephen B. Bevans, *Models of Contextual Theology*, 2002
- Dean Flemming, *Contextualization in the New Testament*, 2005
- Robert J. Schreiter, *Constructing Local Theologies*, 1985
- Andrew F. Walls, *The Missionary Movement in the Christian History*, 1996

#### *Onderzoek in de missionaire praktijk*

Voor de beantwoording van deelvraag drie en vier heb ik de praktijk in Crossroads en ICF onderzocht. Bij dit deel van het onderzoek heb ik het 'vier stemmen model' als theoretisch kader gebruikt. Hieronder geef ik weer met welke methoden ik zicht heb gekregen op de verschillende 'stemmen'.

**Normatieve theologie.** De normatieve theologie van beide gemeenschappen heb ik in kaart gebracht door te onderzoeken van welke verbanden zij deel uitmaken, door het analyseren van missie- en visiedocumenten en van websites. De geraadpleegde documenten zijn opgenomen in de bijlagen 6 en 7.

**Formele theologie.** De formele theologie heb ik eerst in kaart gebracht met behulp van een inventariserende vragenlijst aan beide voorgangers. Deze vragenlijst is opgenomen als bijlage 1. Ook kwam de formele theologie naar voren in de inhoud van preek, liederen en gebeden tijdens de zondagse samenkomsten. Ten slotte kwam de formele theologie tot uiting in de interviews met de voorgangers. Voorafgaand aan deze interviews hadden de voorgangers de verbatim verslagen van het onderzoek onder groepsleden vanuit hun gemeenschap geanalyseerd. De interviews met de voorgangers zijn gevoerd op basis van deze analyses van de aangehangen theologieën van de groep. Bij hun analyses hebben de voorgangers gebruik gemaakt van de leeswijzer die is bijgevoegd als bijlage 5. Dezelfde leeswijzer heb ik gebruikt voor de analyse van de evangelieverkondiging.

**Aangehangen theologie.** Met ieder van de groepsleden voerde ik een diepte-interview. Hiermee kreeg ik inzicht in de door hen aangehangen theologie en kreeg ik er duidelijkheid over, hoe zij de relatie tussen de theologie van de gemeenschap en die van henzelf ervaren. Het interview had de vorm van een halfgestructureerd interview. De interviews vonden plaats bij de deelnemers thuis of op een andere locatie die door hen als comfortabel werd ervaren. De vragenlijst voor de interviews is bijgevoegd als bijlage 4.

Aansluitend aan de diensten inventariseerde ik bij de deelnemers hoe de verwoording van het evangelie hen beïnvloed heeft op cognitief, affectief en conatief niveau. In een workshopsetting liet ik hen dit eerst individueel onder woorden brengen en vervolgens stimuleerde ik hen op elkaar te reageren. De handleiding waarmee de workshop is begeleid, is opgenomen als bijlage 3.

**Operante theologie.** Onder paragraaf 1.4 heb ik verantwoord dat de operante theologie van de groep relatief weinig aandacht krijgt in dit onderzoek. Dit omdat de nadruk ligt op verbale verwoordingen van het evangelie. Omdat de evangelieverkondiging in de zondagse diensten echter niet is los te maken van het geheel van de dienst, heb ik de diensten geobserveerd. Hiermee ontstaat een zeker zicht op de operante theologie van de groep. Ook gaven de interviews met respondenten vanuit de gemeenschappen en met de voorgangers nu en dan zicht op de operante theologie. Bij de observaties heb ik gebruik gemaakt van de handleiding die is opgenomen als bijlage 2.

#### *Conclusies en aanbevelingen*

Door het bezien van de praktijk in het licht van de onderzoeksvraag sluit ik de hoofdstukken 4 en 5 af met tussentijdse conclusies. In hoofdstuk 6 kom ik tot conclusies en aanbevelingen door het verbinden van de praktijk met de missiologische theorie.

### 3. Contextuele theologie in de missiologische theorie

Alvorens naar de praktijk van twee missionaire gemeenten te kijken, richt ik me in dit hoofdstuk op de missiologische theorie. Ik onderzoek wat de literatuur zegt over het fenomeen 'contextuele theologie' met het oog op de beantwoording van de eerste twee deelvragen.

Dit hoofdstuk begint met een stukje geschiedenis. Ik laat zien hoe er in de afgelopen decennia een wisseling van perspectief heeft plaatsgevonden binnen de theologie. Niet langer is het vinden van objectieve universele formuleringen het ideaal. Er is ruimte ontstaan voor locale theologische formuleringen die nauw verbonden zijn met een specifieke context. Nadat ik heb beschreven welke ontwikkelingen hebben geleid tot deze verandering in perspectief, werk ik in 3.2 het begrip context verder uit. Daarbij laat ik zien dat contextualisatie niet alleen onvermijdelijk is, het is ook bijbels gelegitimeerd en zelfs noodzakelijk. Juist contextuele theologie kan ruimte creëren voor de navolging van Christus. Vanaf paragraaf 3.3 breng ik in kaart hoe contextuele theologie werkt. Eerst volg ik de theorie van de missioloog Robert Schreiter om te begrijpen uit welke bouwstenen een contextuele verwoording van het evangelie is opgebouwd en welke rollen er betrokken zijn bij de totstandkoming. In paragraaf 3.5 presenteer ik zes modellen van de missioloog Stephen Bevans. Deze modellen beschrijven ieder een unieke manier waarop een contextuele theologie tot stand kan komen. Het hoofdstuk sluit af met een paragraaf over randvoorwaarden voor contextuele theologieën.

#### 3.1. Van universele naar contextuele theologie

In de loop van de vorige eeuw heeft zich binnen de theologie een paradigmawisseling voltrokken. Lange tijd had de theologie –net als andere wetenschappen- het vinden van universeel geldende waarheden op het oog. De theoloog was de neutrale wetenschapper die Schrift en traditie bestudeerde. Missionaire communicatie als deelgebied binnen de theologie, had als taak om de gevonden universele waarheden zo helder mogelijk te communiceren. In de tweede helft van de vorige eeuw groeide de overtuiging dat een dergelijke neutraliteit niet bestaat. Ieder verstaan bleek te worden bepaald door het perspectief van waaruit dat gebeurt. Naast bijbel en traditie bleek de context van grote invloed op de formulering van een theologie.

Dit inzicht ontstond in de tweede helft van de vorige eeuw door nieuwe kerken in het zuiden. Men ontdekte dat de theologieën die door westerse zendelingen waren binnengebracht, niet goed aansloten op de locale situatie. Deze ontdekking leidde tot pogingen om de christelijke boodschap op een zinvolle manier in nieuwe situaties uit te drukken. Robert Schreiter noemt drie samenhangende thema's die steeds speelden in die locale zoektochten.<sup>7</sup> Als eerste bleek dat iedere cultuur nieuwe vragen stelde. Vragen waarop vanuit de traditie nog geen antwoorden waren geformuleerd. Vragen waar zelfs het bestaande theologische raamwerk niet geschikt voor leek. Hoe moet het avondmaal gevierd worden in een cultuur waar alcohol verboden is? Hoe moet de doop bediend worden in een cultuur waar het uitgieten van water over het hoofd van een vrouw staat voor een vloek met onvruchtbaarheid? Hoe om te gaan met polygamie in culturen waar dit de manier is om economische zekerheid te bieden aan vrouwen? De eens als universeel beschouwde westerse theologie was niet in staat om vragen als deze adequaat te beantwoorden. De theologie van de zending bleek ook zelf nauw verbonden met de cultuur waarin ze was ontstaan. Deze bewustwording vormde een aanjager van een tweede terugkerend thema. Er ontstond onvrede over oude antwoorden die werden opgelegd in nieuwe situaties. Het leek erop dat een kerk pas echt een kerk was wanneer ze dezelfde vragen stelde en tot dezelfde antwoorden kwam als de kerk van de westerse zending. Ook al waren de situaties totaal verschillend, toch kon de agenda van de westerse kerk met een zekere druk worden opgelegd aan jonge kerken. Die druk ontstond niet in de laatste plaats door financiële afhankelijkheid. Ook werd de bestaande kerk als christelijk ideaal gesteld. Kerken in nieuwe situaties en groepen in de marge kregen steeds meer oog voor onderdrukkende elementen in de heersende theologie. De realiteit van nieuwe vragen enerzijds en onvrede met opgedrongen oude antwoorden anderzijds leidde tot een derde terugkerend thema, het ontstaan van nieuwe christelijke theologieën. Deze nieuwe theologieën volgen een andere

<sup>7</sup> R.J. Schreiter, *Constructing Local Theologies*, New York 1985, 1-6.

volgorde en werkwijze dan gebruikelijk. Ze proberen niet om een kant-en-klare theologie toe te passen in een nieuwe context. In plaats daarvan wordt begonnen met een grondige analyse van de context. Pas na die analyse leert men zichzelf in die specifieke situatie als christen te verstaan. Dat doet men op de manier die past bij die cultuur, zoals men daar gewend is om betekenis toe te kennen. Dit is de slag van universele naar contextuele theologie zoals die zich in de afgelopen halve eeuw heeft voltrokken.

### 3.2. Definiëring van het begrip 'contextuele theologie'

Alle theologie is contextueel. In zekere zin is het bijvoeglijk naamwoord overbodig. Het eigene van contextuele theologie is dat, naast Schrift en traditie, de context ook als werkterrein van wetenschappelijke theologische reflectie wordt gerekend. Dit gebeurt vanuit een besef van onvermijdelijkheid, legitimiteit en noodzakelijkheid van contextualisatie. Deze aspecten werk ik hieronder nader uit.

#### 3.2.1. Het begrip context

De katholieke theoloog Bevans, die een standaardwerk over contextuele theologie heeft geschreven, stelt dat theologie pas authentiek genoemd mag worden als zij zowel rekent met de geloofservaring van het verleden als met de geloofservaring van het heden. De geloofservaring van het verleden is dat wat is vastgelegd en bewaard in Schrift en traditie. Om dit vandaag zeggingskracht te laten hebben dient zij eigen gemaakt te worden in het heden. Zij moet door de zeef van 'onze individuele en hedendaags-gezamenlijke ervaring' gehaald worden. Deze formulering gebruikt Bevans als synoniem voor het begrip 'context'. Hij wijst op vier aspecten die deel uitmaken van dit begrip.<sup>8</sup>

**De ervaringen van een persoon of groep.** Successen, mislukkingen, geboorten en sterfgevallen, relaties e.d. zijn ervaringen die personen in staat stellen of juist verhinderen om God te ervaren in hun leven. Dergelijke ervaringen zijn er ook op gemeenschappelijk niveau. Denk daarbij aan oorlogen of rampen of juist aan bevrijding en overwinning.

**Cultuur.** Bevans omschrijft cultuur als "een systeem van geërfde opvattingen, uitgedrukt in symbolische vormen waarmee mensen hun kennis over, en houding ten opzichte van het leven kunnen communiceren, in stand houden en ontwikkelen." In een religieuze samenleving zijn de waarden en gebruiken bovendien doortrokken met de symbolen en mythen van het religieuze systeem. De religie moet dus ook begrepen worden om de cultuur te kunnen verstaan.

**Sociale ligging.** Context kan ook worden gezien vanuit de 'sociale ligging' van een persoon of gemeenschap. Het heeft invloed of iemand man of vrouw is of dat een gemeenschap macht en rijkdom kent of tot de sociale onderklasse behoort. Een bepaalde sociale omstandigheid kan belemmerend zijn maar blijkt ook voor vragen te kunnen zorgen die nog niet eerder op deze manier aan de theologie waren gesteld. Het ontstaan van bevrijdingstheologie is hiervan een goed voorbeeld.

**Sociale verandering.** Geen enkele context is statisch en zelfs de meest behoudende culturen kennen kwalitatieve en kwantitatieve groei of juist terugval. Deze veranderingen lokken reacties uit van bijval of juist protest. In ieder geval moet de cultuur zich steeds weer verhouden tot de veranderende omstandigheden.

Al deze elementen hebben invloed op de theologische vragen die worden gesteld en de antwoorden die worden geformuleerd.

---

<sup>8</sup> S.B. Bevans, *Models of Contextual Theology*, New York 2013, 5-7.



### 3.2.2. De onvermijdelijkheid van contextuele theologie

Onder paragraaf 3.1 beschreef ik hoe het besef van contextualiteit zich vanaf de tweede helft van de afgelopen eeuw heeft ontwikkeld. Achter die ontwikkeling kunnen we niet meer terug, al zouden we dat willen. Contextualiteit is namelijk geen optie, het is een gegeven. Dat licht ik hieronder toe aan de hand van twee metaforen.

Andrew Walls schetst de onvermijdelijkheid van contextualiteit met het beeld van een schouwburg.<sup>9</sup> Een enorm theater met een groot podium waarop gedurende de voorstelling een stroom aan acteurs voorbijtrekt. Het theaterstuk is druk bezocht, het auditorium zit volgepakt. Iedereen uit het publiek heeft zicht op het podium. Echter, niemand overziet het gehele podium. Mensen in de vakken links- en rechtsboven kunnen de ingangen die pal onder hen liggen niet zien. Van anderen wordt het zicht belemmerd door een pilaar of overhangend balkon. Vanaf sommige zitplaatsen heb je een heel scherp zicht op bepaalde posities op het toneel. Je ziet dingen die voor anderen niet of nauwelijks zichtbaar zijn. Dat verandert weer als de scènes wisselen en het spel zich naar een ander deel van het podium verplaatst. Iedereen in het theater ziet hetzelfde stuk en hoort dezelfde woorden. Toch heeft niet ieder eenzelfde zicht op het geheel. Dat zicht wordt namelijk bepaald door de plek die je hebt in het theater. Sommige mensen in het theater zien meer dan anderen. Het loont om met uitgestrekte nek langs obstakels heen te kijken. Het helpt ook om aantekeningen te maken en die tijdens de pauzes te vergelijken met vrienden die ergens anders zitten. Maar hoe dan ook, de plek waar je zit in het theater is van invloed op wat je ziet en hoe je het ziet.

Het stuk dat we kijken, zegt Walls, is *the drama of life*. De hele mensheid ziet het dramastuk, maar het gezichtspunt varieert met de plaats die iemand inneemt. In de ontwikkeling van het stuk is er een sleutelscène, *the Jesus act*. Voor deze scène geldt hetzelfde als voor de rest van het stuk: iedere toeschouwer ziet het, maar ieder vanuit zijn eigen positie. Met alle voordelen maar ook met alle beperkingen die bij die unieke plek horen.

Onze plek in het theater, legt Walls uit, is bepaald door een geheel aan factoren. Waar onze wieg stond en die van onze ouders, wat onze moedertaal is, onder welke omstandigheden we zijn opgegroeid. Het geheel aan ervaringen en relaties waarin we staan bepaalt hoe en wat we waarnemen. Daar kunnen we niet aan voorbij. Dat geldt dus ook voor ons zicht op *the Jesus act*. Het eigene van de incarnatie van Christus is namelijk dat deze niet is losgemaakt van *the drama of life*. Door Jezus' menswording maakte hij zich er onderdeel van. Jezus kwam niet als mensheid, in Jezus werd het Woord vlees in een specifiek mens. Een mens die leefde in een bepaalde tijd, op een bepaalde plek, in een bepaalde cultuur. Het goddelijke woord werd uitgedrukt in de omstandigheden van een specifieke menselijke samenleving. Het goddelijke woord werd vertaald.

Dat wat Walls duidelijk maakt met de schouwburgmetafoor, wordt in de hermeneutiek aangeduid met de term *horizon*. Ook dat beeld wil zichtbaar maken dat ieder verstaan wordt bepaald door de unieke positie van waaruit dat gebeurt. Hoe een tekst geïnterpreteerd wordt, wordt bepaald door de unieke positie in tijd, geschiedenis en cultuur van de lezer en met het daarmee verbonden geheel van verwachtingen en vooronderstellingen waarmee hij de tekst benadert. De term horizon maakt net als de schouwburgmetafoor zichtbaar dat het unieke perspectief zowel de mogelijkheden tot verstaan biedt als voor de limitering daarvan zorgt. Het beeld van de horizon benadrukt ook nog een ander aspect. Een horizon is niet statisch, “Ze verandert voor de persoon die beweegt” (Gadamer).<sup>10</sup>

### 3.2.3. De bijbelse legitimering van contextuele theologie

Uit de in paragraaf 3.1 beschreven ontwikkelingen zou kunnen worden opgemaakt dat contextuele theologie, en in het verlengde daarvan contextuele missionaire communicatie, iets is van recente datum. Misschien zelfs een hype, die ook wel weer over zal waaien. Een gevaarlijke hype bovendien, die het christelijke waarheidsbegrip zou

<sup>9</sup> A.F. Walls, *The Missionary Movement in Christian History. Studies in the Transmission of Faith*. New York 1996, 43-46.

<sup>10</sup> A.C. Thiselton, *New Horizons in Hermeneutics. The Theory and Practice of Transforming Biblical Reading*, Grand Rapids 1992, 44-46.

ondermijnen. Dat is echter niet het geval. Wat nieuw is, is het *beseft* van contextualiteit. Met de beide metaforen hebben we gezien dat een mens de werkelijkheid niet anders kan beschouwen dan vanuit zijn unieke positie. Dat is nooit anders geweest. Wat veranderd is, is het feit dat we ons daar meer dan ooit van bewust zijn.

Contextualisatie hoort al vanaf het eerste begin bij het hart van het christelijk geloof. Om dat aan te tonen, beschrijf ik hier hoe contextualisatie een plek heeft in het Nieuwe Testament. Hiermee laat ik zien dat het bijbels gezien legitiem is om in missionaire communicatie de groepsleden en hun leefwereld als startpunt te nemen. Sterker nog, het is een vergrijp om dit niet te doen.

Dat laatste is het betoog van de Nieuwtestamenticus Dean Flemming in *Contextualization in the New Testament*. Flemming laat met een zorgvuldige analyse van een aantal nieuwtestamentische geschriften zien, hoe de activiteit van contextualisatie daar gestalte krijgt. Dat gebeurt op twee manieren. Allereerst kent het Nieuwe Testament een verscheidenheid aan contextualisatieverhalen, situaties waarin Jezus en de apostelen het evangelie op maat snijden voor een bepaald publiek. Wanneer Jezus onderwees over zijn Koninkrijk, dan deed hij dat niet in theologische abstracties. Hij gebruikte beelden, gelijkenissen en metaforen die voortkwamen uit de cultuur op dat moment. Anders gezegd, Jezus' boodschap en methode waren contextspecifiek. Hij bemiddelde het goede nieuws op een manier die aansloot bij bepaalde mensen en situaties. Of het nu het genezen van een lamme is, of een ontmoeting met een rijke jongeman, de betreffende situatie vormt steeds de aanleiding om het verhaal op een nieuwe manier te vertellen.<sup>11</sup> De apostelen volgen deze werkwijze. Paulus sluit met zijn 'missionaire preken' zorgvuldig aan bij de leefwereld van zijn publiek.<sup>12</sup> In de synagoge in Pisidië spreekt hij een publiek toe van voornamelijk Joden (Hand. 13:13-52). Bij dit publiek kan Paulus insteken bij de geschiedenis die hij met hen deelt, de geschiedenis van Gods verkiezing van Israël en Gods trouw aan zijn volk. God wordt beschreven als de God van Israël, Hij die zijn volk leidt. Aan de hand van de Hebreeuwse Schrift, volgens de Joodse interpretatiemethode, wijst Paulus op Jezus als vervulling van Gods Messiaanse belofte.

*Wij verkondigen u het goede nieuws dat God zijn belofte aan onze voorouders in vervulling heeft doen gaan ten behoeve van hun kinderen – ten behoeve van ons – doordat hij Jezus tot leven heeft gewekt. Daarover staat in de tweede psalm geschreven: “Jij bent mijn zoon, ik heb je vandaag verwekt.” (Hand. 13:32,33 NBV)*

Na nog een preek in dezelfde synagoge raken veel Joden en vrome proselieten geïnteresseerd in dit evangelie. Zelfs dat het de jaloezie oproept van de Joodse leiders. Het oproer dat de leiders vervolgens oproepen brengt Paulus en Barnabas ertoe om zich tot de heidenen te gaan richten. Zo komen ze in Lystra waar ze na een genezing van een verlamde man worden herkend als Hermes en Zeus. In reactie daarop 'preken' de apostelen:

*‘Wat doet u toch? Wij zijn mensen, net als u. Onze boodschap is nu juist dat u geen afgoden moet vereren, maar de levende God, die de hemel en de aarde en de zee heeft geschapen en alles wat daar leeft. Hij heeft in het verleden alle volken hun eigen weg laten gaan, maar heeft toch blij gegeven van zijn goedheid: vanuit de hemel heeft hij u regen geschonken en vruchtbare seizoenen, hij heeft u overvloedig te eten gegeven en u zodoende vreugde gebracht.’ (Hand. 14:15-17 NBV)*

Het is belangrijk om op te merken dat in Lystra niet kan worden aangesloten bij de gedeelde geschiedenis zoals een paar dagen eerder bij het overwegend Joodse publiek. Bij dit Griekse publiek sluiten de apostelen aan bij een ander gedeeld punt, het gezamenlijke mens zijn. Ook wordt God niet aangeduid als God van het verbond, maar als de levende God, de schepper, voorziener en onderhouder van al het leven. Het evangelie wordt hier zo verwoord, dat het bij wijze van spreken zonder bijbelkennis is te begrijpen. Het is waarschijnlijk eenvoudig volk wat de apostelen hier in Lystra op straat aantreffen. Als Paulus enige tijd later op de Areopagus tot Griekse filosofen spreekt, dan sluit hij ook bij hen weer op een unieke en zorgvuldige manier aan. De overeenkomst tussen de drie preken is dat Paulus steeds begint waar zijn publiek is. Hij bouwt daarop voort en confronteert hen van daaruit met het reddende element van het goede nieuws.

<sup>11</sup> D.E. Flemming, *Contextualization in the New Testament: Patterns for Theology and Mission*, Downers Grove 2005, 21.

<sup>12</sup> D.E. Flemming, *Contextualization*, 56-88.

Naast deze situaties waarin het evangelie op maat wordt gesneden voor een bepaald publiek, is er nog een tweede manier waarop contextualisatie gestalte krijgt in het Nieuwe Testament. Dat is in de aard van de geschriften zelf. Flemming constateert dat de schrijvers van het Nieuwe Testament hun geschriften zorgvuldig afstemden op het publiek dat zij voor ogen hadden. Lucas bijvoorbeeld, sluit in het Lucas-evangelie en in het boek Handelingen aan bij de taal- en stijlconventies van de antieke mediterrane wereld. Hij helpt zijn doelgroep, bekeerde heidenen, te begrijpen wie zij zijn en hoe ze vanuit hun omstandigheden Christus kunnen volgen. Ook de andere drie evangeliën zijn “contextualisaties van het ene verhaal.”<sup>13</sup>

In de analyse wijst Flemming steeds op twee krachten. Enerzijds merkt hij op dat de ene boodschap steeds weer op maat gesneden wordt voor een specifiek publiek. Tegelijk wordt de boodschap zo geformuleerd, dat het de cultuur profetisch transformeert. Deze spanning tussen thuis-zijn in de cultuur en profetische transformatie daarvan, is het basispatroon van bijbelse contextualisatie. Flemming wijst op de incarnatie van Christus als hoogtepunt hiervan. Hij werd één met de cultuur om deze van binnenuit te transformeren.<sup>14</sup> De auteur stelt dat vanwege de incarnatie, contextualisatie niet slechts een mogelijkheid maar een plicht is voor de kerk. Dat de apostelen die plicht serieus nemen, blijkt bijvoorbeeld uit het in Handelingen 15 beschreven 'Apostelconvent'. Daar komen de apostelen en de oudsten, al reflecterend op dat wat God heeft gedaan onder de heidenen, tot de conclusie dat het binnen de Joodse cultuur gevormde evangelie radicaal gecontextualiseerd moet worden naar een universele context.<sup>15</sup>

*In overeenstemming met de heilige Geest hebben wij namelijk besloten u geen andere verplichtingen op te leggen dan wat strikt noodzakelijk is: onthoud u van offervlees dat bij de afgodendienst is gebruikt, van bloed, van vlees waar nog bloed in zit, en van ontucht. Als u zich hier aan houdt, doet u wat juist is. Het ga u goed.’ (Hand. 15: 28,29 NBV)*

Dat deze noodzaak tot contextualiseren zwaar weegt voor Paulus, blijkt uit zijn publieke reprimande aan Petrus (Gal. 2: 11-14). Laatstgenoemde geeft door zijn gedrag ruimte aan "voorstanders van de besnijdenis" om de Joodse wet op te leggen aan heidenen. Paulus ontmaskert dit als een aanval op het "ware evangelie" (2:14).

### 3.2.4. De noodzakelijkheid van contextuele theologie

In het voorgaande moet duidelijk geworden zijn dat contextualisatie niet alleen onvermijdelijk en bijbels legitiem is, maar ook noodzakelijk. Contextualisatie in missionaire communicatie is noodzakelijk om ruimte te creëren tot navolging van Christus. Die noodzakelijkheid zal ik hier nog verder uitwerken. Daarmee wordt deelvraag 2 van dit onderzoek beantwoord. De noodzaak van contextualisatie onderstreep ik eerst met positieve argumentatie. Daarna laat ik vanuit een negatieve invalshoek zien wat het gevolg is van het achterwege laten van contextualisatie.

Een contextuele vertaling van het evangelie is noodzakelijk om mensen en culturen van binnenuit te veranderen. Verschillende auteurs onderstrepen die realiteit. In de vorige paragraaf hebben we gezien dat in de Schrift de ene boodschap steeds weer op maat gesneden wordt voor een specifiek publiek en deze cultuur tegelijk profetisch transformeert. Flemming benoemt die dubbele werking in zijn definitie van contextualisatie:

*“het dynamische en samenhangende proces waarin het evangelie wordt geïncarneerd in een concrete historische of culturele situatie. Dit gebeurt zo dat het evangelie op een authentieke manier wordt uitgedrukt in de lokale context en op het zelfde moment deze context profetisch transformeert. Contextualisatie wil het de mensen van God mogelijk maken om het evangelie in gehoorzaamheid aan Christus uit te leven binnen de eigen cultuur en omstandigheden.”<sup>16</sup>*

Het christelijk geloof is thuis in iedere cultuur. Andrew Walls noemt dat gegeven het *indigenizing principle*. Het *indigenizing principle* wordt volgens Walls gelegitimeerd doordat God, door het werk van Christus, mensen

<sup>13</sup> D.E. Flemming, *Contextualization*, 234.

<sup>14</sup> D.E. Flemming, *Contextualization*, 20.

<sup>15</sup> D.E. Flemming, *Contextualization*, 43-55.

<sup>16</sup> Flemming, *Contextualization*, 19.

aanvaardt zoals ze zijn.<sup>17</sup> God aanvaardt een mens niet in wat hij is geworden of wat hij probeert te worden. Met het 'door genade alleen' belijden we dat God een mens aanvaardt zoals hij is. Een mens in een bepaalde tijd, in een bepaalde cultuur, in bepaalde relaties. Ook als hij christen wordt, neemt hij die achtergrond met zich mee. Dat geldt voor personen en ook voor groepen. Door dit *indigenizing principle* kan het christelijk geloof zich nestelen in ieder mensenleven en in iedere cultuur. In het boek Handelingen is beschreven hoe het in de Joodse cultuur gevormde geloof, een plaats krijgt in de heidense cultuur. De apostelen en oudsten op het apostelconvent hebben niet geweten welke enorme gevolgen de beslissing daar in Jeruzalem zou hebben voor de vorm en de verspreiding van het christelijk geloof. Het is een krachtig principe van het christelijk geloof, dat het zich thuis voelt in iedere cultuur.<sup>18</sup>

Met dit thuis voelen in de cultuur is niet alles gezegd. Er is een tweede kracht, die op gespannen voet staat met de eerste. Die kracht ontstaat doordat er geen cultuur bestaat waarin het christelijk geloof pijnloos kan integreren. Walls noemt deze tweede kracht het *pilgrim principle*. God accepteert mensen niet alleen zoals ze zijn, hij transformeert ze ook naar hoe hij ze wil maken. Door het *pilgrim principle* beseft de christen dat trouw aan Christus, ontrouw aan de cultuur betekent. Het *indigenizing principle* verbindt een christen met de unieke aspecten van zijn cultuur. Het *pilgrim principle* verbindt de christen met de universele waarheid daarbuiten.<sup>19</sup>

De missioloog Paul Hiebert beschrijft met andere woorden eenzelfde principe. Hij noemt dit het proces van 'kritische contextualisatie'. Kritische contextualisatie is een doorlopend proces in drie stappen. De eerste stap bestaat uit een fenomenologische beschrijving van de cultuur en een exegese daarvan. Daarna volgt een op de cultuur toegespitste toepassing van het evangelie. In de derde stap worden de culturele gebruiken in een kritische evaluatie in het licht gebracht van de nieuwe bijbelse inzichten. Het primaire doel van dit theologisch proces is niet langer om tijdloze waarheden uit de bijbel te abstraheren. Theologie is het dynamische proces waarin de onveranderlijke waarheid van het evangelie betrokken wordt op de realiteit van een specifieke leefwereld. De gemeenschap wordt opgeroepen om de bijbelse boodschap zelfbetrokken te verstaan en de cultuur van binnenuit onder de heerschappij van het Woord te brengen.<sup>20</sup>

Het thuis-zijn in de cultuur en tegelijk de profetische transformatie daarvan is het basispatroon van bijbelse contextualisatie. Op deze manier wordt in mensenlevens en culturen ruimte gecreëerd tot navolging van Christus. Flemming noemt de incarnatie van Jezus het hoogtepunt daarvan. Hij werd één met de cultuur om deze van binnenuit te transformeren. Dit voorbeeld van Jezus vormt daarmee een paradigma voor evangelisatie.<sup>21</sup> Ook Stefan Paas noemt de vleeswording van Christus als hoogtepunt van het bijbelse gegeven dat God mensen opzoekt waar zij zijn. Jezus leerlingen, die zijn geroepen om van Hem te getuigen, volgen in dat voetspoor. Missionaire communicatie begint waar de mens is, niet als trucje maar uit principe. Daar blijft ze vervolgens niet. In een tweerichtingsverkeer tussen mens en Schrift wordt de cultuur onder kritiek gesteld van het evangelie van de gekruisigde en opgestane Heer Jezus Christus.<sup>22</sup>

Deze positieve argumentatie van Flemming, Walls, Paas en Hiebert kan ook negatief geformuleerd worden. Dan wordt het een waarschuwing voor het achterwege laten van contextualisatie. Zo legitimeert Flemming contextualisatie niet alleen vanuit de Schrift, hij laat ook zien dat niet-contextualiseren een vergrijp is.<sup>23</sup> Ook Hiebert wijst op de kwalijke gevolgen wanneer niet wordt gecontextualiseerd. Door de koppelverkoop met een

---

<sup>17</sup> Vergelijk Romeinen 5:8 "Maar God bewees ons zijn liefde doordat Christus voor ons gestorven is toen wij nog zondaars waren" (NBV)

<sup>18</sup> Walls, *Missionary Movement*, 7,8.

<sup>19</sup> Walls, *Missionary Movement*, 8,9.

<sup>20</sup> P.G. Hiebert, *Anthropological Reflections on Missiological Issues*, Grand Rapids 1994, 88-90.

<sup>21</sup> Flemming, *Contextualization*, 20.

<sup>22</sup> Paas, Stefan, *Jezus als Heer in een plat land: Op zoek naar een Nederlands Evangelie*, Zoetermeer 2001, 29-38.

<sup>23</sup> Zo wijst Flemming erop hoe Paulus fel van leer trekt tegen de joods-christelijke leraren die een etnocentrische versie van het christelijk geloof willen opleggen aan gelovigen uit de heidenen (Handelingen 10-11:15). Paulus noemt dit 'een ander evangelie' (Galaten 1:6-9). Flemming, *Contextualization*, 302,303.

vreemde cultuur, wordt de verbreiding van het evangelie verhinderd. En doordat niet wordt gehandeld met de bestaande cultureel-religieuze gebruiken, gaan deze bij acceptatie van het evangelie ondergronds.<sup>24</sup> Schreiter wijst erop dat de kerk uit angst voor syncretisme vaak terughoudend is geweest met contextualisatie. De keerzijde daarvan is echter het ontstaan van 'duale geloofssystemen'. Dat betekent dat mensen de religieuze gebruiken van twee religies naast elkaar gebruiken, zonder dat er interactie is tussen beide. Het christelijk geloof kan zo schijnbaar aangenomen worden maar feitelijk los staan van de rest van het leven.<sup>25</sup>

In het voorgaande heb ik vanuit de literatuur uiteengezet dat contextualisatie onvermijdelijk, bijbels legitiem en noodzakelijk is. Onder de noemer 'noodzakelijkheid' heb ik uitgewerkt hoe een contextuele verwoording van het evangelie ruimte schept tot navolging van Christus. Daarmee is deelvraag 2 van het onderzoek beantwoord. In de resterende paragrafen van dit hoofdstuk onderzoek ik in de literatuur hoe contextuele formuleringen van het evangelie worden geproduceerd. Daarmee wordt antwoord gegeven op deelvraag 1.

### 3.3. Bouwstenen van contextuele theologieën

Wanneer in theologie rekening gehouden wordt met de cultuur van de groepsleden, ontstaan er contextuele formuleringen van het evangelie die ruimte scheppen tot navolging van Christus. Robert Schreiter noemt deze unieke formuleringen *local theologies*. In *Constructing Local Theologies* benoemt hij drie wortels die voeding geven aan de totstandkoming van lokale theologieën: het evangelie, de kerk en de cultuur. Schreiter betoogt dat, wanneer deze bouwstenen in een dialectische verhouding tot elkaar staan, er een steeds beter zicht ontstaat op elk van hen.<sup>26</sup> Hieronder werk ik deze visie van Schreiter verder uit.

#### *Het evangelie*

De basis voor een christelijke contextuele theologie is het evangelie, het goede nieuws van Jezus Christus en het heil dat God door hem heeft uitgewerkt. Schreiter wijst erop dat het evangelie op deze manier verstaan meer behelst dan bijbelse verkondiging. Het heil dat Christus heeft bewerkt wordt ook concreet door zijn aanwezigheid in de lokale gemeenschap en in de omringende cultuur.<sup>27</sup> Een ander aspect van Schreiters opvatting is dat er niet zoiets bestaat als een cultuuroverstijgende formulering van de kern van het evangelie. Ook de bijbelse openbaring laat zien dat kern en schil nauw met elkaar verbonden zijn en elkaar over en weer beïnvloeden.<sup>28</sup>

#### *De kerk*

Het evangelie valt ons niet toe als een cultuurvrije formulering vanuit het niets. Het is altijd geïncarneerd, vleesgeworden in de realiteit van hen die het goede nieuws aan ons vertellen en ons helpen om het ons eigen te maken. Een contextueel evangelie komt tot stand binnen de gemeenschap, in relatie tot de kerk van alle tijden en alle plaatsen. In dialoog met de kerkelijke traditie kan getest en bevestigd worden of er sprake is van een adequate lokale formulering van het evangelie.<sup>29</sup>

#### *De cultuur*

De cultuur is de concrete context waarbinnen de formulering van een contextuele theologie tot stand komt. Zij representeert een manier van leven op een bepaalde tijd en plaats in de geschiedenis. Een cultuur is gevuld met waarden, behoeften, belangen, richtingen, symbolen, betekenissen. Schreiter staat een analyse van de cultuur voor die enerzijds de cultuur volledig serieus neemt en anderzijds niet vervalt in het romantiseren van de cultuur.

---

<sup>24</sup> Hiebert, *Anthropological*, 77.

<sup>25</sup> Schreiter, *Constructing*, 144-158

<sup>26</sup> Schreiter definieert dialectiek als "de voortdurende aandacht voor eerst de ene factor, vervolgens de ander, wat leidt tot een steeds groter bewustzijn van de rol en de interactie van elk van de factoren." Schreiter, *Constructing*, 20,21.

<sup>27</sup> Schreiter, *Constructing*, 20,21.

<sup>28</sup> Schreiter, *Constructing*, 8.

<sup>29</sup> Schreiter, *Constructing*, 21-23.

Daaronder ligt het theologisch uitgangspunt dat kritische contextualisatie zowel het brengen van Christus als het vinden van Christus in de cultuur op het oog heeft.<sup>30</sup>

### 3.4. Rollen bij de productie van contextuele theologieën

Traditionele theologie richt zich op de wetenschappelijke reflectie op de Schrift en de traditie. Dit is bij uitstek het domein van de academisch opgeleide theoloog. Contextuele theologie heeft ook oog voor de geleefde geloofspraktijk in een specifieke context. De vraag rijst of die theologie niet veel beter geformuleerd kan worden vanuit de geloofsgemeenschap zelf. En wat is dan nog de rol van de professionele theoloog?

#### *De geloofsgemeenschap*

Zoals gezegd, de cultuur is de concrete context waarbinnen een contextuele theologie tot stand komt. Dit uitgangspunt maakt het noodzakelijk dat de subjecten van de cultuur een belangrijke rol vervullen. Ook al kan een spiegel van buiten behulpzaam zijn, niemand verstaat een cultuur beter dan degenen die er deel van uitmaken. Wil een theologie echt verschil maken in de levens van mensen, dan moeten zij zelf betrokken zijn bij de totstandkoming daarvan. De heilige Geest die in en door de geloofsgemeenschap werkt, stelt hiertoe in staat.

Schreiter wijst erop dat binnen de gemeenschap zelf ook nog verschillende rollen zijn te onderscheiden. De gemeenschap in de volle breedte stelt de vragen, levert de ervaring van het leven met deze vragen en het worstelen met verschillende antwoorden en herkent welke oplossingen authentiek zijn en aansluiten bij de geleefde werkelijkheid. Hoe onmisbaar deze geleefde werkelijkheid ook is, zij is op zichzelf nog geen theologie te noemen. Schreiter refereert aan onderzoek waaruit blijkt dat het 'begaafde individuen' binnen de gemeenschap zijn die een leidende rol vervullen bij de formulering van theologie. Hij noemt "de poëet, de profeet, de leraar en zij die ervaring hebben met andere gemeenschappen." Het zijn deze begaafde mensen vanuit de gemeenschap die vorm geven aan de geloofsrespons. Het is aan de gemeenschap deze formulering al dan niet als adequaat te accepteren.<sup>31</sup>

#### *De professionele theoloog*

Welke rol is er dan nog weggelegd voor de professionele theoloog? Ervan uitgaande dat de theoloog zelf ook deel uitmaakt van de gemeenschap, heeft hij zich er door jarenlange studie in zekere zin van verwijderd. De vragen van de gemeenschap zullen niet vanzelfsprekend meer zijn vragen zijn en dat wat hij als authentiek aanvaardt zal niet vanzelfsprekend zo geaccepteerd worden door de gemeenschap. Bij de formulering van een daadwerkelijke contextuele theologie kan een professional zodoende geen dominerende rol vervullen. Dit neemt niet weg dat zijn rol in de totstandkoming cruciaal is. De theoloog is met zijn specifieke kennis in staat om de gemeenschap te helpen goed zicht te krijgen op de eigen geleefde werkelijkheid. En hij is in staat om de ervaring van de gemeenschap te verbinden met die van de kerkelijke traditie.<sup>32</sup>

In *Models of Contextual Theology* sluit Bevans hierbij aan door te stellen dat het een taak van de geschoolde theoloog is om duidelijker te articuleren wat door de gemeenschap in een zekere vaagheid wordt uitgedrukt. Hij doet dit door de gemeenschap te verrijken met de rijkdom vanuit de christelijke traditie en door hen uit te dagen hun horizon te verbreden. Bevans citeert instemmend de Filippijnse theoloog Leonardo Mercado wanneer deze zegt: "the people are the best contextualizers; and the role of the theologian is to function as a midwife to the people as they give birth to a theology that is truly rooted in a culture and moment of history."<sup>33</sup>

#### *Insiders en outsiders*

In de verspreiding van het evangelie over alle continenten waren het vaak mensen van buiten de cultuur (zendelingen) die een dominerende rol speelden in de totstandkoming van de locale theologie. Na het voorgaande

---

<sup>30</sup> Schreiter, *Constructing*, 28.

<sup>31</sup> Schreiter, *Constructing*, 17.

<sup>32</sup> Schreiter, *Constructing*, 18.

<sup>33</sup> Bevans, *Models*, 18.

zal duidelijk zijn dat dit met het oog op levensveranderende contextualisatie niet de ideaalsituatie is. Een buitenstaander zal de lokale cultuur nooit zo verstaan als iemand die deel uitmaakt van de cultuur. Toch moet onderkend worden dat *outsiders* vaak een rol van betekenis hebben gespeeld. Bevans merkt op dat het in zekere mate mogelijk is om zich in te werken in een vreemde cultuur. En wanneer de *outsider* de gastcultuur met bescheidenheid en eerlijkheid benadert, kan hij een zekere rol van betekenis spelen in de totstandkoming van een contextuele theologie. Allereerst is een buitenstaander soms beter in staat het goede maar juist ook de schaduwzijden van een cultuur te zien. Een buitenstaander zal scherper oog hebben voor onderdrukkende elementen in de heersende ideologieën. Op deze manier kan de buitenstaander een waardevolle spiegel voorhouden aan de lokale gemeenschap. Een tweede positieve bijdrage van de buitenstaander is gelegen in zijn anders zijn. Juist in de ontmoeting met de ander ontstaat een scherper bewustzijn van eigenheid. Zo kan de aanwezigheid van een ander de lokale gemeenschap stimuleren tot de formulering van een eigen theologie.<sup>34</sup>

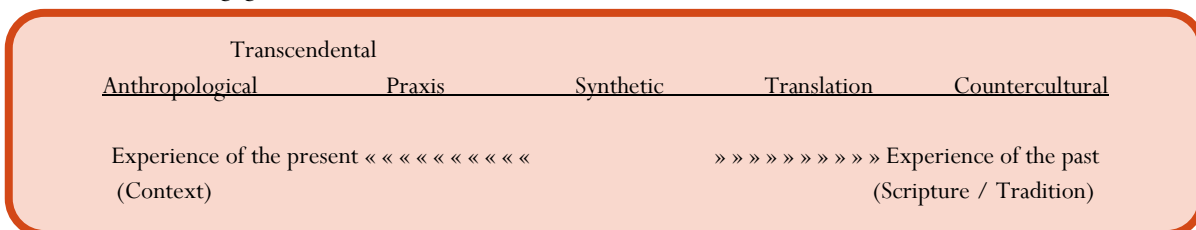
Concluderend kan worden gesteld dat contextuele theologie nooit een kant en klaar product is dat door experts wordt voorbereid om door de gemeenschap toegepast te worden. Een lokale theologie komt tot stand vanuit de geleefde werkelijkheid van de volle breedte van de gemeenschap. In een doorgaand proces krijgt de theologie haar vorm door de inzet van begaafde individuen, geschoolde theologen en eventueel de frisse blik van buitenstaanders.

### 3.5. Modellen voor de productie van contextuele theologieën

We hebben aan de hand van het denken van Schreiter gezien dat lokale theologieën tot stand komen in een dialectische verhouding tussen evangelie, kerk en cultuur. Nu belicht ik de totstandkoming van contextuele theologische formuleringen opnieuw, maar nu vanuit een iets andere invalshoek. Zo probeer ik nog een slag dieper te gaan in de beantwoording van deelvraag 1.

In *Models of Contextual Theology* presenteert Bevans zes modellen voor de productie van contextuele theologieën. Hij benoemt deze modellen als theoretische modellen van het inclusieve of beschrijvende type. Daarmee wil hij als eerste zeggen dat modellen constructies zijn. Modellen zijn versimpelde weergaven van de complexe en gedifferentieerde werkelijkheid. In een model wordt niet de gehele werkelijkheid gevangen, desondanks geven ze wel een goed zicht op die werkelijkheid. Door zijn modellering als inclusief en beschrijvend te definiëren zegt Bevans dat er meerdere modellen naast elkaar nodig zijn om verschillende aspecten van de werkelijkheid te belichten. Anders gezegd, het gebruik van het ene model sluit het andere niet uit. Ondanks dat, elk van de zes modellen beschrijft een unieke manier waarop een contextuele theologie tot stand kan komen. De modellen variëren met name in de mate waarop men de actuele context of juist de bijbel en traditie als uitgangspunt neemt.

Schematisch weergegeven ziet dit er zo uit:



FIGUUR 2, MODELLEN VOOR CONTEXTUELE THEOLOGIE VAN BEVANS

Hieronder volgt een beknopte beschrijving van de modellen om zicht te geven op hun meest onderscheidende kenmerken.

<sup>34</sup> Bevans, *Models*, 20,21.

### 3.5.1. *Translation model*

Het *translation model* is het meest gebruikt en vertegenwoordigt het standaardbeeld van contextuele theologie. In feite wordt in ieder contextualisatiemodel een bepaalde inhoud vertaald (translated) naar een bepaalde context. Het eigene van het *translation model* is de vooronderstelling dat er een supraculturele kern is te destilleren uit de bijbelse boodschap. De eerste stap in deze manier van contextualisatie is dan ook het scheiden van de universele en onveranderlijke waarheid en de cultuurgebonden schil waarin dit is verpakt. Als dit gebeurt is, kan na een grondige studie van de ontvangende cultuur het 'naakte evangelie' daarin worden ingebracht. De vertaling van het evangelie naar de nieuwe cultuur moet niet worden opgevat als een woord-voor-woord vertaling. De gedachte is dat de betekenis van leerstellingen wordt overgezet naar een andere culturele context. Ook al kan deze vertaling uiterlijk sterk verschillen van de originele formulering, er is altijd iets van buiten dat geaccepteerd moet worden. In deze visie is de kern van het evangelie primair en de context secundair. Deze verhouding is inherent aan het *translation model* omdat Gods openbaring hier in essentie wordt beschouwd als de communicatie van waarheden die geloofd moeten worden. Deze goddelijke waarheid is zowel kwalitatief als kwantitatief van een totaal andere orde dan welke cultuur ook. De cultuur zal door de acceptatie van het evangelie veranderd moeten worden. Een van de sterkten van het *translation model* ligt in de overtuiging dat het christelijk evangelie echt licht heeft te brengen in een duistere wereld. Ook kan als sterkte worden gezien dat de aanhanger van het model met een zekere vrijheid kan omgaan met Schrift en traditie omdat de contextafhankelijke schil daarvan in nieuwe situaties niet hoeft te worden verdedigd. Vervolgens bewijst het model zijn grote nut in gevallen van eerste evangelisatie in een nieuwe cultuur omdat het door een relatieve buitenstaander toegepast kan worden. In de evaluatie van het model legt Bevans vooral ook nadruk op enkele zwakten. Hij kritiseert de naïeve opvatting over culturen, over de onterechte 'kern en schil' verhouding tussen inhoud en context en over de opvatting van Gods openbaring als een lijst van te geloven waarheden.

### 3.5.2. *Anthropological model*

Vrijwel aan de andere zijde van het spectrum bevindt zich het *anthropological model*. Daar waar het *translation model* zich vooral druk maakt om het veilig stellen van de christelijke identiteit, is het de grootste zorg van het *anthropological model* dat de culturele eigenheid behouden blijft. Het christelijk geloof is in deze opvatting gericht op de mens en zijn zelfverwerkelijking. Weliswaar kan ook in het *anthropological model* de cultuur onder kritiek worden gesteld, maar deze cultuurkritiek wordt altijd met wantrouwen bekeken. Er is een scherp oog voor de mogelijkheid dat deze kritiek niet zozeer van God komt, maar vanuit een andere cultuur die wenst te domineren. Aan de basis van dit model ligt de vooronderstelling dat er in iedere cultuur sporen van het evangelie zijn te vinden. God openbaart zich niet in een set waarheden, maar in de cultuur en in menselijke relaties. De uitdaging bestaat erin om dat goede te vinden en tot ontwikkeling te laten komen. Bevans ziet als sterke kanten van dit model dat de context zeer serieus wordt genomen, dat het begint waar de mensen zijn en dat het hierdoor ruimte geeft aan frisse contextuele vertalingen van het christelijk geloof. Het nadeel is de neiging die het heeft tot cultureel romanticisme, een naïeve en te positieve manier van kijken naar de culturele context.

### 3.5.3. *Praxis model*

Bij het *praxis model* gaat het niet primair om relevante uitingen van het christelijk geloof, maar om de inzet in christelijke actie. In deze visie wordt theologie bedreven door kennisinhoud in voortdurende dialoog te brengen met reflecterende actie. Het gaat er vanuit dat waarheid zich niet bevindt op het niveau van ideeën maar in de werkelijkheid van de geschiedenis. Participatie in de strijd voor sociale verandering op grond van christelijke principes leidt niet slechts tot sociale transformatie, maar ook tot een dieper en uitdagender verstaan van God. De theologie die hieruit voortkomt is krachtig, en nauw verbonden met de specifieke context waarin zij ontstaat. Bevans evalueert dit model zeer positief. De kritiek die hij citeert richt zich met name op een van de bekendste uitingen van het *praxis model*: de bevrijdingstheologie.



### 3.5.4. *Synthetic model*

Dit model probeert op een uitgebalanceerde wijze de inzichten van de andere modellen te combineren. Het neemt de traditionele boodschap geheel serieus en erkent tegelijkertijd het belang van alle aspecten van de context. Het is een dialectisch model waarin de dialoog tussen evangelie en context en tussen contexten onderling een transformerend effect heeft op ieder aspect. Dit model heeft zijn kracht in een postmoderne wereld waarin waarheid niet langer wordt gezien als 'iets objectiefs daarbuiten', maar meer in termen van relaties en dialoog. Het ziet theologiseren als een doorlopend proces. Ook draagt gebruik van het model bij aan de dialoog tussen verschillende kerken. Het grootste gevaar van het *synthetic model* is dat de nadruk op dialoog ten koste gaat van het transformerend effect.

### 3.5.5. *Transcendental model*

Het *transcendental model* is in Figuur 2 apart gezet omdat het een andere benadering kiest dan de andere modellen. Het uitgangspunt van dit model is dat een complete bekering nodig is om bepaalde zaken echt te verstaan. Contextualisatie gaat hier niet over het aanpassen van inhoud of vorm, maar op het begrijpen en verwoorden van de eigen bekering. Slechts een bekeerd mens is in staat de omstandigheden vorm te geven waarin een ander deze radicale verandering ook kan beleven. Als belangrijkste nadelen signaleert Bevans dat het model te abstract en te idealistisch is en dat het een eenzijdig universeel beeld heeft van hoe mensen tot verstaan komen.

### 3.5.6. *Countercultural model*

Dit model neemt de context uiterst serieus. Het erkent dat ieder mens en iedere theologische uiting slechts bestaat in een historisch en cultureel bepaalde situatie. De context moet echter met argwaan bekeken worden. Ze is dubbelzinnig en ontoereikend en heeft de bevrijdende en helende kracht van het evangelie nodig voor haar herstel. In dit model heeft het evangelie dus duidelijk prioriteit boven de context. Het evangelie moet zowel getrouw als relevant verkondigd worden en zal dan blijken haaks te staan op de menselijke toestand. Kerk en wereld zijn in dit model duidelijk onderscheiden en de kerk moet als alternatieve gemeenschap op profetische wijze de waarheid van Jezus Christus belichamen. Bevans evalueert dit model als zeer krachtig voor wat betreft de radicale betrokkenheid op zowel de context als aan trouw aan het evangelie. Ook benoemt hij het scherpe zicht op het dubbelzinnige in iedere context. Als zwakten noemt hij ondermeer dat *countercultural* kan doorslaan in *anticultural* en dat daarmee de kerk kenmerken krijgt van een sekte.

Schreiter en Bevans beschrijven de totstandkoming van contextuele theologieën ieder vanuit een eigen invalshoek. Schreiter doet dat van dichtbij, kijkend naar de dialectische verhouding tussen de bouwstenen. Bevans beschouwt het van enige afstand, met zijn presentatie en evaluatie van zes theoretische modellen. Vanuit deze beide invalshoeken is deelvraag 1 van dit onderzoek beantwoord. Toch is het goed om nog specifiek aandacht te geven aan een belangrijk punt, de randvoorwaarden van contextuele theologie.

## 3.6. Randvoorwaarden van verantwoorde contextuele theologie

Ook al zijn we overtuigd van de onvermijdelijkheid en noodzakelijkheid van contextuele theologie, de keerzijde van subjectivering zal niemand ontgaan. Wordt met contextualisatie de deur niet opengezet naar een eindeloos relativisme? Is er nog wel plaats voor het belangrijke begrip 'waarheid'? Deze vraag komt haast vanzelfsprekend op bij westerse christenen. Vanuit een door het wetenschappelijk positivisme gevormde epistemologie zien wij objectivisme en relativisme als onvermijdelijke tegenpolen. Een andere kennisleer kan helpen om aan dit onvruchtbare spanningsveld te ontkomen. De missioloog Paul Hiebert baseert zich op het kritisch realisme. In deze epistemologie wordt onderscheid gemaakt tussen de objectiviteit van datgene wat gekend wordt en het subjectieve van het kennen. Deze opvatting erkent zowel de realiteit van een universele waarheid (bijvoorbeeld zoals die in de Schrift is geopenbaard) als die van het beperkte verstaan vanuit de unieke situatie (horizon). Er is een kritische dialoog tussen deze 'werelden' nodig om ze beide steeds beter te verstaan.<sup>35</sup>

<sup>35</sup> Hiebert, *Anthropological*, 25.

Hoe bewaak je dan de kwaliteit van een in principe eindeloze reeks theologieën? Op welke wijze kan worden getoetst of lokale formuleringen recht doen aan het evangelie van Jezus Christus? Vanuit de kerktraditie destilleert Schreiter een set van vijf criteria die als toetssteen kunnen dienen voor het vaststellen van de christelijke identiteit van contextuele theologieën.<sup>36</sup>

Het eerste criterium is de logische samenhang van de lokale formulering met de leer en symboliek van de kerk van alle tijden en alle plaatsen. Een afwijkende leer kan dan wellicht intern consistent zijn, er kan pas gesproken worden van een authentiek christelijke formulering wanneer er samenhang is met het geheel van de kerkelijke traditie. Het beoordelen van de samenhang is geen harde wetenschap, het is deels intuïtief. Ondanks dit, het zal zichtbaar zijn wanneer een formulering werkelijk afwijkt van de hoofdlijn van de christelijke leer of zich radicaal afsplitst van belangrijke onderdelen daarvan. Een tweede criterium voor een adequate theologie is de toepasbaarheid in de aanbiddingspraktijk van de gemeenschap. In hoeverre is de theologie in te passen in het gemeenschappelijk gebed? Welk effect heeft dit op de gemeenschap? Het derde criterium is het effect van de theologie op de geloofspraktijk van de gemeenschap. Dit vanuit het principe "aan hun vruchten zul je hen herkennen" (Matt. 7:16). Criterium vier voor het toetsen van een theologie is de mate waarin zij openstaat voor kritiek. Katholiciteit en eenheid zijn traditionele kenmerken van Christus' kerk. Een christelijke theologie moet daarom openstaan voor toetsing en kritiek vanuit andere kerkelijke gemeenschappen. Schreiter wijst erop dat dit criterium niet eenzijdig moet worden toegepast vanuit de gevestigde kerken naar jonge gemeenschappen maar dat ook de bestaande kerken zich moeten laten bevragen. Het laatste criterium dat Schreiter noemt sluit nauw aan bij het vierde. Een goede christelijke theologie beperkt zich niet tot de eigen gemeenschap maar heeft waarde voor het geheel van de kerk. Dat kan doordat het de kerk bevestigt in wat ze al weet of dat het de traditie uitbreidt naar nieuwe omstandigheden.

Schreiter geeft vanuit de kerkelijke traditie vijf criteria voor het toetsen van contextuele theologieën. Hij onderkent dat deze criteria niet allemaal even goed te hanteren zijn. Toegepast in hun samenhang zijn ze echter bruikbaar om te beoordelen of een lokale theologie een goede uitdrukking is van het evangelie van Jezus Christus. Bevans neemt deze vijf criteria met instemming over. Hij sluit af met te onderstrepen dat een lokale theologie inderdaad in de valkuil kan trappen om geluiden uit de eigen context serieuzer te nemen dan in de kerkelijke traditie gebruikelijk was. Maar, voegt hij daar aan toe, nog gevaarlijker dan dat is een theologie die krachteloos is omdat het geen werkelijk publiek heeft.<sup>37</sup>

Met deze randvoorwaarden van contextuele theologie is het literatuurdeel van dit onderzoek afgerond. Het rapport gaat nu in de hoofdstukken 4 en 5 verder met een analyse van de missionaire praktijk. In hoofdstuk 6 worden verbindingen gelegd tussen theorie en praktijk.

---

<sup>36</sup> Schreiter, *Constructing*, 117-121.

<sup>37</sup> Bevans, *Models*, 22-25.

## 4. Contextuele theologie in de missionaire praktijk

Het onderzoek in de missionaire praktijk is uitgevoerd in twee Rotterdamse kerkelijke gemeenschappen, Crossroads en de ICF. In dit hoofdstuk beschrijf ik hoe in deze gemeenschappen contextuele theologieën tot stand komen en functioneren. Als theoretisch kader heb ik hierbij gebruik gemaakt van het 'vier stemmen model'. Voordat de theologische stemmen worden uitgewerkt, worden steeds eerst de gemeenschap en de deelnemende groepsleden geïntroduceerd en wordt kort verslag gedaan van de observaties.

### 4.1. Crossroads

Crossroads Rotterdam is een jonge kerkgemeenschap. De kerk is in 2001 ontstaan vanuit het verlangen om aan te sluiten bij de belevingswereld van jonge stadsbewoners. Als onderdeel van *Christian Associates International* is de gemeenschap verbonden met zusterprojecten in eenentwintig Europese steden. Crossroads Amsterdam en Crossroads Den Haag maken deel uit van datzelfde zendingsnetwerk.



Crossroads Rotterdam heeft ongeveer honderdtwintig leden. In de zondagse samenkomsten komen tussen de tachtig en tweehonderd volwassenen en veel kinderen. De volwassenen zijn vooral jonge, autochtone, goed opgeleide stadsbewoners. Ds. Ron Becker is sinds 2008 voorganger van de gemeente. Crossroads Rotterdam staat erom bekend te experimenteren met *missional communities*, kleine groepen waarin leden missionair actief kunnen worden. Crossroads omschrijft zichzelf zo:

*Crossroads Rotterdam wil een kerk zijn die bestaat uit zichzelf vermenigvuldigende communities die de liefde van Jezus doorgeven aan een diversiteit van doelgroepen. Samen willen we Jezus volgen en er zijn voor elkaar en de stad Rotterdam.*<sup>38</sup>

Vanuit Crossroads hebben de volgende vijf mensen aan het onderzoek meegewerkt:<sup>39</sup>

#### 4.1.1. De deelnemende groepsleden

**Christine** is een vrouw van 25 jaar, afkomstig uit Berlijn. Ze is kortgeleden afgestudeerd in Bedrijfskundige Informatica aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Christine is niet religieus opgevoed maar heeft al wel van jongs af aan interesse in spiritualiteit (natuurgodsdienst, wicca). Door een ex-vriendje en haar moeder is ze op het spoor van Jezus gezet. Drie jaar geleden is ze al *googelend* bij Crossroads gekomen en vorig jaar is ze daar gedoopt. Christine ziet zichzelf nog steeds als spiritueel zoeker. Ze combineert haar enthousiasme over Jezus met de spiritualiteit uit haar jeugd. Christine woont samen met een niet-christelijke vriend.

**Gaby** is ook 25 jaar oud, geboren in Heerhugowaard in een Rooms Katholiek gezin. Ze werkt als Mensendieck therapeut en studeert in deeltijd osteopathie. Gaby had het geloof van haar jeugd achter zich gelaten. Dat veranderde een paar jaar geleden toen haar broer tot geloof kwam. Nu is ze ook zelf christen al deinst ze naar eigen zeggen nog terug voor volledige overgave.

**Ronald** is 34 jaar, werkt als projectleider in de automatisering en is getrouwd met Rebekka. Ronald heeft christelijke wortels maar vanaf zijn zesde jaar werd er thuis niets meer mee gedaan. Hij zag zichzelf als atheïst. Om zijn christelijke vrouw te steunen is hij meegegaan naar Crossroads. Terugkijkend zegt hij dat er in de afgelopen jaren als vanzelf een relatie ontstond met God. Nu noemt hij zichzelf christen al twijfelt hij er nog aan of hij dat wel goed genoeg is.

**Anton** is 32 jaar, hij is getrouwd met Corine en ze hebben sinds kort een kindje. Anton is christelijk opgevoed maar na zijn jonge kinderjaren betekende het geloof niets meer voor hem. In zijn tienerjaren is hij met de kerkgang gestopt en ook zijn ouders gingen niet meer naar de kerk. Anton is humanist en agnost. Toen hij zijn

<sup>38</sup> 'introductie-crossroads-rotterdam-januari-2013', bijlage 6.

<sup>39</sup> In verband met hun privacy zijn de namen van de groepsleden gefingeerd.

vrouw leerde kennen was zij niet gelovig. Een paar jaar geleden is zij tot geloof gekomen. Om haar te steunen komt hij sinds een jaar of zes ongeveer eenmaal per maand bij Crossroads.

**Hamid** is een tweeëntwintigjarige Afghaanse asielzoeker die al vijftien jaar wacht op een verblijfsvergunning. Met een beurs studeert hij civiele techniek aan de Hogeschool Rotterdam. Hamid is kortgeleden vanuit de islam christen geworden en begin dit jaar gedoopt. Zijn vriendin is niet-praktiserend moslim en studeert geneeskunde.

#### 4.1.2. De samenkomsten in Crossroads

De twee geobserveerde samenkomsten in Crossroads stonden in het teken van 'de vijf bedieningen' (Efeziërs 4:11). In beide samenkomsten ging ds. Ron Becker voor. De eerste samenkomst was een zogenaamde *Celebration event*, de tweede een *Central event*. Het belangrijkste verschil tussen beide is dat er in de tweede meer ruimte is voor interactie.

De samenkomsten beginnen rond elf uur. Ze worden gehouden in een katholieke scholengemeenschap die op loopafstand ligt van het Centraal Station. Het monumentale gebouw is ruim en licht. De samenkomst vindt plaats in de kapel van de school. Het licht valt naar binnen door glas-in-lood ramen met bijbelse taferelen. Voor en na de dienst wordt koffie en thee gedronken in een grote centrale ruimte met een ruime bar. In de door mij bezochte samenkomsten telde ik circa honderdtwintig volwassenen, hoofdzakelijk twintigers en dertigers. Veel ouders met kinderen in de baby- en peuterleeftijd. De aanwezigen zijn keurig verzorgd en informeel gekleed. Zo op het oog is vrijwel iedereen van Nederlandse komaf. Het leidersteam is in alle opzichten onderdeel van de gemeenschap, ze onderscheiden zich niet door zitplaats, kleding of uitstraling.

De sfeer is informeel. Tegen tien over elf komt er iemand de koffieruimte in: "We gaan beginnen". Mensen staan op en lopen door de lange gang langs de lokalen naar de schoolkapel waar de samenkomst plaatsvindt, veel van hen met hun bekertje koffie of thee nog in de hand. Er is een enthousiast geroezemoes van pratende en lachende mensen en kinderen. Die informele sfeer kenmerkt de hele samenkomst. Meerdere malen wordt genoemd dat je mag doen of laten wat je prettig vindt. Bijvoorbeeld voordat het zingen begint zegt de pianist: "Je mag blijven staan, je mag blijven zitten, je mag doen wat jou helpt om God te ontmoeten."

De dienst duurt op vijf minuten na anderhalf uur. De preek en het zingen van liederen nemen allebei ongeveer vijfendertig minuten in beslag. De rest van de tijd gaat op aan hartelijke praatjes aan het begin en einde door Hester, een lid van het leiderschapsteam. Onderdeel van het openingspraatje is een kort gesprek met een stel uit de gemeente dat op zendingsreis naar Myanmar gaat.

De liederen worden begeleid door een professioneel aandoende band. Stevige gitaar, drums en piano vullen de ruimte. De band begeleidt nummers van onder andere Michael W. Smith, Matt Redman, Hillsong United en the Psalm Project. De bandleider leidt de liederen steeds in met woorden als: "We willen twee nummers doen waarin we enerzijds God erkennen als Heer, hoog verheven op de troon. En daarna een nummer om heel dicht bij God te komen. God is tegelijkertijd iemand die almachtig is, een koning en daarnaast ook een vriend die we dicht bij ons mogen hebben."

In het *Celebration event* doet Becker de aftrap van het thema voor de komende vijf weken: *Diversity United*. In zijn preek introduceert hij de vijf bedieningen uit Efeze 4 als persoonstypen en teamrollen. Dus als iets dat niet typisch christelijk is. Hij benoemt de aandacht die er momenteel heerst voor de vraag: "Wat maakt me uniek en hoe zit ik in elkaar" en waarschuwt dat dit kan uitlopen op "narcistisch navelstaren." Dan introduceert hij Paulus en de situatie in Efeze en leest het bijbelgedeelte Efeziërs 4:1-16. Vanuit dit bijbelgedeelte legt Becker uit dat ieders bediening een genadegave van Jezus is. Jezus legt unieke mogelijkheden in ieders persoonlijkheid en hij stelt ieder vervolgens aan om die gaven te gebruiken tot opbouw van de gemeente. Becker roept ieder op om in de komende weken zijn of haar bediening te vinden. Daarbij adviseert hij een online test en vraagt hij God in een afsluitend gebed om wijsheid en richting en om eenheid in verscheidenheid.

Het *Central event* verloopt in grote lijnen hetzelfde als de *Celebration*. De dienst die ik bijwoon is de vierde in de serie *Diversity United*. De bediening van apostel is aan de beurt. Een belangrijk verschil is de inbreng van de gemeenschap. In de *Celebration* was er naast Becker ook inbreng van leiderschapsteam lid Hester, van de aanbiddingsleider en van het stel dat naar Myanmar gaat. In de *Central* zijn het ook weer 'begaafde individuen' die de ruimte krijgen. Zoals aanbiddingsleider Charlotte, zij vertelt aan het begin van de preek hoe zij in de afgelopen periode meer zicht heeft gekregen op haar bediening. Maar naast de ruimte voor individuen krijgt in de *Central* de hele gemeenschap het woord. Dat gebeurt op de momenten waarop Becker de aanwezigen vraagt met elkaar in gesprek te gaan en vervolgens het besprokene plenair te delen. Dit doet hij nadat hij het thema vanuit vier bijbelgedeelten grondig heeft geïntroduceerd.

#### 4.1.3. De vier theologische stemmen in Crossroads

Onderstaande figuur geeft een samenvatting van de vier stemmen van de theologie die klinken in Crossroads. In de volgende paragrafen worden de verschillende stemmen verder uitgewerkt.

##### Normatieve theologie

- Geen denominatie, onderdeel van zendingsorganisatie
- Bijbel: goddelijk geïnspireerd, betrouwbaar, gezaghebbend
- 'Geloofsbelijdenis van Nicéa' en 'Lausanne Convenant'

##### Formele theologie

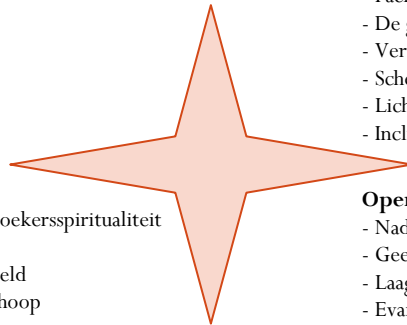
- *Post-evangelicaal*
- *Missio Dei*
- Discipelschap en *commitment*
- Facilitator van individuele zoekprocessen
- De gemeenschap heeft een rol en een stem
- Verschillende kerken zijn complementair
- Scheppingstheologie
- Licht charismatisch
- Inclusieve gemeenschap

##### Aangehangen theologie

- Theologische veelkleurigheid en zoekersspiritualiteit
- Bijbel is belangrijke leefwijzer
- Oog voor het goede in de leefwereld
- Kern van het geloof: liefde, rust, hoop
- Het goede doen voor mensen
- Afkeer van veroordeling en zwart-witdenken
- Het belang van de warme gemeenschap
- Wens tot verdieping
- Een lichte missionaire drive

##### Operante theologie

- Nadruk op zondagse samenkomsten
- Geen radicale overgave
- Laagdrempelige maar homogene gemeenschap
- Evangelicale aanbiddingsmuziek



FIGUUR 3, DE VIER STEMEN IN THEOLOGIE IN CROSSROADS

##### 4.1.3.1. Normatieve theologie

De normatieve theologie van Crossroads wordt ondermeer zichtbaar in de verbanden waar zij deel van uitmaakt en in de bronnen die ze als normatief beschouwt.

*Geen denominatie, wel aangesloten bij zendingsorganisatie*

Crossroads maakt bewust geen deel uit van een denominatie. Wel is ze aangesloten bij de zendingsorganisatie 'Christian Associates International'. Op de website van Crossroads staat daarover: "Crossroads Rotterdam is een initiatief van een aantal mensen die op zoek waren naar een kerk waar ze met een gerust hart hun vrienden mee naar toe konden nemen die anders nooit naar de kerk zouden gaan. (...) Terwijl meer mensen interesse toonden in dit initiatief, groeide het bewustzijn dat we behoefte hadden aan input en advies van buitenaf. We zochten aansluiting bij 'Christian Associates International', een internationale zendingsorganisatie die in Nederland Crossroads Amsterdam en Crossroads Den Haag had gesticht."<sup>40</sup> 'Christian Associates' omschrijft zichzelf als: "we're a global missional movement. A tribe of like-hearted people who believe that we have been blessed by God. People who feel personally responsible for bringing shalom – or peace – into our neighborhoods, cities, and

<sup>40</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/Home/ons-verhaal>. Geraadpleegd 14-3-2014.

cultures. We are normal people with an extraordinary sense of purpose."<sup>41</sup> Onder 'Statement of Faith' staat op de website: "Christian Associates International looks to and affirms the Nicene Creed as we declare our core theology in contemporary language." Daarna volgt een zestal statements waarvan het openingsstatement luidt: "God is a God of mission. He reveals Himself as the one God known and worshipped as Father, Son and Holy Spirit, and reveals His purposes in the Bible which, being divinely inspired, is fully trustworthy and authoritative."<sup>42</sup>

*De bijbel is goddelijk geïnspireerd, volledig betrouwbaar en gezaghebbend*

De bijbel is de hoogste normatieve autoriteit binnen Crossroads. In lijn met de theologie van 'Christian Associates', beschouwt ook Crossroads de bijbel als goddelijk geïnspireerd, volledig betrouwbaar en gezaghebbend. Dat blijkt ondermeer uit de uiteenzetting van het bijbelse verhaal op de website. Dat wordt ingeleid met: "We zouden ons geloof natuurlijk kunnen samenvatten in een aantal korte en krachtige stellingen, maar je kunt ons geloof wellicht het beste begrijpen als een groot verhaal. Tenslotte vertelt de Bijbel zelf ook een verhaal. Niet dat we daarmee iets willen afdoen van de mate waarin het een waar verhaal is—we geloven er met hart en ziel in!"<sup>43</sup>

Na deze inleidende woorden volgt het verhaal dat gaat van schepping, zondeval, roeping van Abraham, Jezus als kruispunt van de geschiedenis en Pinksteren, tot Jezus verwachte terugkomst en onze rol in de tussentijd. Gaandeweg het verhaal worden begrippen als drie-eenheid, zegen, zonde, herstel, Gods oordeel, twee naturen van Christus, koninkrijk van God en kerk in taal van nu uitgelegd, waarbij rekening wordt gehouden met gevoeligheden. In een uitleg over de bijbel zegt de website: "We zijn dankbaar dat God door de eeuwen heen mensen heeft geïnspireerd om hun ervaringen met hem op te schrijven. God waakt over zijn woord, en heeft ons in de Bijbel een betrouwbaar geschrift gegeven dat ons inspireert en richting geeft. Historisch onderzoek geeft zeer veel en sterke aanwijzingen dat de Bijbel historisch een betrouwbaar document is. Ook is duidelijk dat de Bijbel een literaire eenheid is; taalkundigen staan versteld over de consistente verhaallijn en thematiek in een boek dat werd geschreven over een periode van ongeveer 2000 jaar! De Bijbel is geschreven door vele auteurs – maar met één inspirerende auteur als bron. Onze hele menselijke ervaring vinden we terug in de Bijbel. Onze worstelingen, een mate van begrip en richting, maar ook een mate van mysterie (waarmee we doelen op dingen die we ook niet begrijpen)."<sup>44</sup>

*De 'geloofsbelijdenis van Nicéa' en 'Lausanne Convenant'*

Na de uitvoerige beschrijving van het bijbelse verhaal op de website volgt een verwijzing naar de 'Geloofsbelijdenis van Nicéa' en het 'Lausanne Convenant' ingeleid met: "De manier waarop we hier ons geloof vertellen is niet bedoeld om in enige mate afstand te nemen van wat de kerk door de eeuwen heen heeft beleeden en geloofd. In 325 AD heeft de kerk haar geloof samengevat in de apostolische geloofsbelijdenis, en wij onderschrijven deze geheel, zonder daar iets aan af te doen of bij te voegen. Ook onderschrijven wij het Lausanne Convenant"<sup>45</sup>

---

<sup>41</sup> <http://christianassociates.org/who/>. Geraadpleegd 14-3-2014.

<sup>42</sup> <http://christianassociates.org/who/statement-of-faith/>. Geraadpleegd 14-3-2014.

<sup>43</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/visie/wat-wij-geloven>. Geraadpleegd 14-3-2014.

<sup>44</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/visie/wat-wij-geloven>. Geraadpleegd 14-3-2014.

<sup>45</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/visie/wat-wij-geloven>. Geraadpleegd 14-3-2014.

### 4.1.3.2. Formele theologie

De formele theologie klinkt ondermeer in de manier waarop Crossroads haar overtuigingen verwoordt op de website en in het interview met voorganger Ron Becker.

#### *Post-evangelicaal*

Deze lastig te definiëren term gebruik ik om aan te geven dat de theologie van Crossroads onmiskenbaar gevormd is door het evangelicalisme maar daar ook afstand van neemt. Onder het kopje "kerk versus beweging" staat op de website hoe Crossroads zich in de traditie geplaatst ziet: "Wat begon als een beweging in Jeruzalem, werd een filosofie in Griekenland, een instituut in Rome, een cultuur in Europa en een commerciële onderneming in de VS. Wij zouden graag de frisheid en het dynamische van die eerste christenen (de beweging in Jeruzalem) weer herwinnen."<sup>46</sup>

Net als in het evangelicalisme is in Crossroads de bijbel de hoogste norm. Van de letterlijke interpretatie die het evangelicalisme kenmerkt, ziet Crossroads echter af. Zo blijkt in het interview met Ron Becker dat hij meer bezig is met de zeggingskracht van de bijbel voor nu, dan met vragen over historiciteit. Hij zegt daarover: "We zijn wel goed in het scheiden van hoofdzaken en bijzaken. Doet het ertoe of de aarde in zes dagen geschapen is? Ja, er zijn mensen die vinden het nodig om God te bewijzen via boeken of wat dan ook. Dat is totaal niet relevant voor de groep van ons. Het is meer, we zien een verhaal, daar wordt een Jezus zichtbaar, en wat heeft hij mij te zeggen? Dat is het *level* waarop wij de bijbel lezen. En bij iedereen is wel de bewustwording, we kijken allemaal door filters naar een tekst. Historische filters, culturele filters. Laten we daar maar eerlijk in zijn."

Becker noemt in het interview ook dat iedere generatie opnieuw moet uitvinden wat teksten over bijvoorbeeld relaties en seksualiteit betekenen. In die zoektocht krijgen de realiteit van vandaag en de bijbel beide een stem. Zo zegt Becker over een document waarin Crossroads haar visie op huwelijk, relaties, seksualiteit en homoseksualiteit heeft beschreven: "Daar zit een dubbelheid in van jongens, we snappen dat het in deze wereld speelt. Aan de andere kant, op basis van de bijbel komen wij tot de conclusie dat seksualiteit thuishoort in een huwelijksrelatie tussen man en vrouw. Maar neemt niet weg dat de realiteit anders is, ook in een christelijke gemeenschap. Maar het is wel waar we voor willen staan zonder dat we daar nou mee met de vuist op tafel slaan."

Ook in het omgaan met kerkelijke documenten blijkt een zoektocht vanuit een evangelicale achtergrond. In de door Becker ingevulde vragenlijst geeft hij op de vraag naar gezaghebbende kerkelijke documenten een relativerend antwoord: "We hebben geen officiële kerkelijke documenten. Wat we op de website hebben staan geven we graag voor iets beters, maar het heeft geen prioriteit. Ooit heeft er een verwijzing naar de Apostolische belijdenis opgestaan, evenals een verwijzing naar het Lausanne Covenant, maar er zullen weinig mensen bij Crossroads Rotterdam weten waar dat over gaat. Het geeft echter wel de geest weer van waar we staan. Voor de rest geldt dat bronnen en documenten bij ons niet zoveel gezag hebben, hooguit dat het inspiratie biedt."

#### *Missio Dei*

Crossroads is een missionaire gemeente. De visie op missie wordt op de website aangeduid als *missio Dei*. In deze holistische visie op missie is zowel aandacht voor kerkgroei als voor impact op de samenleving. "Mission is niet iets wat we zelf bedenken. Het is een beweging die bij God vandaan komt; God de Vader zendt de Zoon; God de Vader en de Zoon zenden de Heilige Geest; God de Vader, Zoon en Heilige Geest zenden de kerk de wereld in. Deze beweging wordt ook wel aangeduid als *missio Dei*, de zending van of de zending door God."<sup>47</sup>

Over kerkgroei: "Rotterdam heeft ongeveer 250 kerken waar zo'n 20.000 van de totaal 600.000 Rotterdammers regelmatig over de vloer komen. Dit is minder dan 4%. (...) Samen met de andere kerken in Rotterdam willen

<sup>46</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/Home/visie>. Geraadpleegd 14-3-2014.

<sup>47</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/visie/mission>. Geraadpleegd 14-3-2014.

we onze verantwoordelijkheid nemen om Rotterdam te bereiken met het evangelie. Crossroads Rotterdam wil hierbij een omgeving scheppen waar jonge Rotterdammers zich thuis voelen en God kunnen ontmoeten, ook zij die normaal niet een kerk bezoeken. In alles wat we doen zullen we ons dan ook steeds de vraag stellen of we hierin slagen." "We hopen dat er uit ons midden een groot aantal mensen uitgezonden worden in Europa als evangelist van de boodschap van God. We hopen dat het aangenaam wordt om in Rotterdam te wonen en werken. Overall in de stad hopen we 'de lieflijke geur van Jezus te verspreiden.'"<sup>48</sup>

En over impact op de Rotterdamse samenleving staat op de website: "Jezus is bezig de wereld te redden en te herstellen! God, de schepper van de hemel en de aarde, heeft besloten de mensen niet aan hun lot over te laten, ook toen deze mensen besloten dat zij hun eigen weg, onafhankelijk van Hem, wilden bewandelen. In Jezus komt het Koninkrijk van God terug op de aarde en hij begint een beweging die de redding en herstel van de wereld voor ogen heeft! Wij willen deel zijn van die beweging en die verder uitwerken in Rotterdam en omgeving!" "We willen een beweging zijn die de stad en de wereld om ons heen op een praktische wijze dient." "We hopen in de stad zichtbaar en constructief aanwezig te zijn."<sup>49</sup>

#### *Discipelschap en commitment*

Nauw verwant aan het voorgaande is de nadruk op discipelschap en *commitment*. Een paar fragmenten van de website en uit de introductie cursus laten zien hoe Crossroads hier de nadruk op legt.

"We zijn er niet op uit dat er zoveel mogelijk mensen zich bij ons aansluiten, maar dat mensen een proces van innerlijke verandering doormaken, waardoor hun toewijding aan Jezus Christus toeneemt."

"God wil ons uitnodigen én uitdagen. Beide appels weerspiegelen de boodschap van het Koninkrijk."

"Als Crossroads Rotterdam verlangen en groeien we naar een cultuur van discipelschap. Een cultuur die je uitnodigt en uitdaagt om Jezus centraal te stellen in je leven en hem te volgen op alle gebieden van je leven."<sup>50</sup>

"De basis van missionaire gemeenschappen is discipelschap. Hiermee bedoelen we dat we elkaar willen uitnodigen en uitdagen om Jezus voor 100% te volgen. Een discipel verstaat de stem van God en wil gehoorzaam zijn aan wat God zegt."

We zijn op zoek naar bondgenoten. Het koninkrijk van God, waarvan wij in Rotterdam een vertegenwoordiging willen zijn, zal zich uitbreiden. Voor je ligt een uitnodiging om met ons mee te doen, en jezelf te geven aan de missie van Jezus: de vernieuwing van onszelf en de wereld om ons heen."<sup>51</sup>

Uit het antwoord op de vraag aan Becker naar christelijke denkers door wie hij zich laat beïnvloeden, blijkt ook de nadruk op *missio Dei* en discipelschap. Hij noemt Mike Breen en Alan Hirsch als denkers "waarvan gedachten indruk maken en blijven hangen." Ook het aangesloten zijn bij 'Christian Associates International', de 'Evangelische Alliantie' en 'Nederland Zoekt / 3DM Europe' geeft uitdrukking aan de formele theologie van Crossroads. Over de aansluiting bij 'Christian Associates' zegt Becker zelf: "Het uit zich vooral in het principiële *missional* zijn, gerichtheid op de stad, gerichtheid op het Koninkrijk van God." Diezelfde gedachte zit achter de verwantschap met Mike Breen, Nederland Zoekt en 3DM. Hierover zegt Becker: "De reden dat we hierbij zijn aangesloten is dat we hier de *tools* konden krijgen voor een eerder gemaakte keuze om een familie van *missional communities* te worden. De bonus is dat we verwantschap voelen met de evangelicaal-charismatische Anglicaanse grondtoon die hierin sterk aanwezig is." De focus op missionair-zijn, discipelschap en Koninkrijksdenken is ook herkenbaar bij Alan Hirsch<sup>52</sup>.

<sup>48</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/visie/ons-verhaal>. Geraadpleegd 14-3-2014.

<sup>49</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/visie/ons-verhaal>. Geraadpleegd 14-3-2014.

<sup>50</sup> 'introductie-crossroads-rotterdam-januari-2013', bijlage 6.

<sup>51</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/visie/ons-verhaal>. Geraadpleegd 14-3-2014.

<sup>52</sup> "Probably Hirsch's most distinctive contribution was to articulate what can be called a phenomenology of apostolic movements. By probing the question of what comes together to create exponential, high impact, multiplication movements, he came up with the concept of he calls 'Apostolic Genius' which is defined as "a unique energy and force saturating phenomenal Jesus movements." [http://en.wikipedia.org/wiki/Alan\\_Hirsch](http://en.wikipedia.org/wiki/Alan_Hirsch). Geraadpleegd 18-3-2014.



### *Gemeente als facilitator van individuele zoekprocessen*

We zagen al dat Crossroads ernaar verlangt dat groepsleden zich laten inschakelen in Gods missie. Hierin stelt Crossroads zich op als een facilitator van individuele zoekprocessen. Op de website wordt gesproken over hulp in een spirituele reis: "Door God geïnspireerde verandering laat zich niet opleggen, maar is wel te bevorderen. Binnen Crossroads Rotterdam willen we een beweging op gang brengen door mensen te helpen in hun spirituele reis en ze aanmoedigen om anderen hiermee te inspireren en zo onderdeel te worden van de beweging."<sup>53</sup> Deze opstelling brengt een veelkleurigheid van levensovertuigingen met zich mee waarvan Becker zegt: "Kijk ik weet, we zijn een speler op de spirituele markt. En mensen stellen willekeurig hun religieuze pakketje samen. Binnen Crossroads net zo goed als daarbuiten." En even later zegt hij: "Kijk, we zijn een vergaarbak. Van reformatorische achtergrond tot ultra charismatisch. Rijp en groen, alles door elkaar heen." "We zijn met 120 leden, 120 processen, 120 theologieën, 120 contexten. Maar kennelijk is er wel een gemene deler." "We zijn een community waarin mensen zelf op zoek gaan naar bronnen en dus kom je een eclectische mengelmoes tegen van gedachtegoed van Mike Breen, Tim Keller, Alan Hirsch, Joyce Meyer (zucht), etc. tegen waar mensen door worden geïnspireerd."

### *Verskillende kerken zijn complementair*

Crossroads heeft een ecclesiologie waarin de verschillende denominationele uitdrukkingen van de kerk zich als complementair tot elkaar verhouden: "Alleen al in Rotterdam zijn er meer dan 250 kerken met datzelfde verlangen om in die beweging van Jezus te staan."<sup>54</sup> Becker zegt in het interview, als het gesprek gaat over het prikkelen en uitdagen van mensen: "Ben ik bang om mensen kwijt te raken? Nee. Ik bedoel: Er zijn 250 kerken in de stad. Er zou vast wel een kerk zijn die dan beter past."

### *De gemeenschap heeft een rol en een stem*

Bij Crossroads heeft de gemeenschap zelf een belangrijke rol en stem. Onder het kopje 'pastoraat' staat in de introductie cursus: "Zorgen voor elkaar en helpen bij onze groei is niet alleen een taak voor een voorganger, een staf lid, het leidersteam of een groep specialisten. Het is een taak van iedereen binnen Crossroads Rotterdam."<sup>55</sup> Becker zegt in zijn preek: "De komende vijf weken mag je ontdekken, je hebt een basisbediening. Het zijn niet die paar typen gezalfde leiders maar, zoals we hier met elkaar zitten heb je een basisbediening. En van daaruit is het goed om ook te experimenteren met andere bedieningen," Aan het zondagse *event* dragen meerdere mensen gelijkwaardig bij. Zoals Charlotte, die formuleert hoe zij het evangelie begrijpt: "En ik dacht: oh boy, God ik vind het helemaal prima dat ik evangelist ben maar ik ga niet op een sinaasappelkistje bij Beurs staan. Ik zeg, ik doe het gewoon niet. (. . . .) En toen viel bij mij het kwartje van hé, ik ben eigenlijk al een evangelist." Becker neemt dit getuigenis van Charlotte geheel serieus door te concluderen: "Dit is wat mij betreft ook een beetje de insteek in de hele reeks."

De rol en de stem van de gemeenschap komt ook tot uiting in de structuur van de gemeenschap. In die structuur zijn de *Crossroads Missional Communities* en de zondagse samenkomsten *Central* en *Celebration* belangrijke peilers. Met de *Missional Communities* wil Crossroads "participeren in Gods missie". "Crossroads Central is de wekelijkse zondagse samenkomst waar je kunt ontdekken wie God is en hoe jij onderdeel mag uitmaken van zijn missie. Dit kun je delen met anderen en je krijgt ruimte om stappen te zetten om deze missionaire passie, samen met anderen concreet vorm te geven." Een derde laag is Crossroads *Celebration*. Dit is de samenkomst op de eerste zondag van de maand waar de *Missional Communities* en *Central* bijeenkomen. "Deze Celebrations staan in het teken van getuigenissen, onderwijs en worship."<sup>56</sup>

<sup>53</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/Home/visie>. Geraadpleegd 14-3-2014.

<sup>54</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/visie/mission>. Geraadpleegd 14-3-2014.

<sup>55</sup> 'introductie-crossroads-rotterdam-januari-2013', bijlage 6.

<sup>56</sup> 'introductie-crossroads-rotterdam-januari-2013', bijlage 6.

### *Scheppingstheologie*

De bijbelse werkelijkheid is in Crossroads vervlochten met de geleefde alledaagse werkelijkheid en over die geleefde werkelijkheid wordt positief gesproken. Er is waardering voor de omgeving waarin we functioneren. Dat blijkt alleen al uit de *gebeamde* achtergrondafbeeldingen tijdens de diensten. Dat zijn steeds mooi gefotografeerde plaatjes van karakteristieke locaties in Rotterdam, de leef- en werkomgeving van de doelgroep van Crossroads. Het blijkt ook uit de preek van Becker over bedieningen, waarin hij aansluit bij het gegeven van teamrollen in bedrijven en op de praktijk van *personal development*. Het is goed zoals God het heeft gemaakt, dat klinkt ondermeer uit deze woorden van Becker: "Een bedieningsrol heb je in eerste instantie ook om te ontdekken wie je niet bent, en dat dat ook okay is dat je niet zo bent."<sup>57</sup>

### *Licht charismatisch*

De theologie van Crossroads is licht charismatisch. Over de relatie met 'Christian Associates International' legt Becker in de vragenlijst uit: "Het uit zich vooral in het principiële missionaal zijn, gerichtheid op de stad, gerichtheid op het Koninkrijk van God – al nemen wij duidelijk meer de charismatische kant mee dan CA doet, zoals tekenen, wonderen en genezingen. (...) We zoeken een balans in words, works and wonders". In beide diensten wordt een woord van profetie doorgegeven. Leiderschapsteam lid Hester: "En vanochtend hadden we sterk de indruk dat God tegen ons wil zeggen: Mijn genade is genoeg. Enne, misschien betekent het iets voor jou of gaat het iets voor jou betekenen in de loop van het *event*."

### *Inclusieve gemeenschap*

Op de website staat: "Crossroads Rotterdam is een inclusieve Community; iedereen is welkom ongeacht politieke voorkeur, geloof, huidskleur, afkomst, geslacht, seksuele oriëntatie, verleden, opleiding of welke andere grond dan ook. De enige reden dat iemand recht van toegang ontzegd kan worden, is als die persoon erop uit is om de leden van Crossroads Rotterdam of Crossroads-belangen en intenties schade toe te brengen."<sup>58</sup>

## **4.1.3.3. Aangehangen theologie**

De aangehangen theologie komt vooral tot uiting in wat de groepsleden zelf onder woorden brengen.

### *Theologische veelkleurigheid en zoekersspiritualiteit*

De levensovertuigingen van de geïnterviewde groepsleden lopen flink uiteen, van gelaten agnost tot radicaal bekeerd christen. Christine is kortgeleden gedoopt en ziet dit als een belangrijk punt in haar doorgaande spirituele zoektocht. Ze ziet Jezus als een van de wegen tot God maar wel een hele unieke vanwege het aspect van relatie. Christine kan de spiritualiteit uit haar jeugd goed combineren met het christelijk geloof: "Ik hou nog steeds van wicca, van natuurreligies en magie, wonderen. En dat past, wonderen gebeuren ook in het christendom." De van huis uit katholieke Gaby gelooft in: "God die de wereld heeft gemaakt, die zijn Zoon ook naar de wereld heeft gestuurd om onze zonden te vergeven." "God is een liefdevolle vader die aan mensen die liefde en rust wil geven waar ze zo naar verlangen." Ronald durft sinds een halfjaartje te zeggen: "nou ik ben wel christen.(..) hoewel nog steeds wel een gevoel van, net of ik niet voldoe ofzo. (...) Rationeel zou ik zeggen, ik ben christen maar gevoelsmatig denk ik, ik hoor er nog niet helemaal bij." Hamid ziet Jezus als zijn voorbeeld: "Hij is wel degene die mij motiveert, overtuigt, inspireert enne, het leven een beetje hoop geeft." Hamid beschouwt zichzelf als christen en is kortgeleden gedoopt. Hoop is de kern van zijn geloof. Die hoop vond hij niet in de islam maar wel bij Jezus. Anton, die vanwege zijn bekeerde vriendin in Crossroads komt, is te omschrijven als een gelaten agnost. "Nou als je nadenkt, waar komen we vandaan, wat is het doel hiervan allemaal, waar zijn we mee bezig

<sup>57</sup> Schreiter wijst erop dat het Rooms Katholicisme meer vanuit een scheppingstheologie kijkt en de neo-orthodoxe westerse theologie meer nadruk legt op verlossing. Een verklaring vindt hij in het gegeven dat de Rooms Katholieke kerk denkt vanuit inclusiviteit en de verlossing van hele groepen in de samenleving op het oog heeft. Dat vraagt een denken dat zo breed is als de schepping zelf. Schreiter, *Constructing*, 30.

<sup>58</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/Home/visie>. Geraadpleegd 14-3-2014.

met z'n allen, dat kan je je toch afvragen. Maar ja, het is allemaal zo verschrikkelijk groot dat ik nooit tot een antwoord ben gekomen en op een gegeven moment ook heb gedacht: waarom moet je daar nou eigenlijk een antwoord op hebben? Wat moet je daar dan mee?"

*Bijbel is belangrijke leefwijzer, maar contextueel bepaald*

Alle groepsleden brengen onder woorden dat de bijbel een belangrijke leefwijzer is, zelfs de niet-christelijke Anton. Tegelijk is er grote overeenstemming over het principe dat de bijbel contextueel bepaald is. Voor Christine is de bijbel een wegwijzer en inspiratiebron. Het is in haar ogen contextueel mensenwerk maar toch spreekt God door de bijbel tot haar hart. Haar ideaal zou zijn: "te weten wanneer God iets tegen mij zegt. Want dan wil ik wel luisteren, als ik het zeker weet dat hij het echt zo bedoelt." Ook Gaby benadrukt het contextuele karakter van de bijbel. Bepaalde voorschriften (bijv. rondom relaties en homoseksualiteit) gelden volgens haar niet meer voor deze tijd. De bijbel heeft gezag over haar leven maar wanneer de bijbel botst met het eigen gezonde verstand, dan prevaleert de eigen mening. Dat blijkt in uitspraken als: "dat het huwelijk is tussen een man en vrouw. En dan heb ik zoiets van hè, het is 2014 nu weet je wel. Ja, jij besluit toch niet dat je per se op een man wil vallen als je een man bent." Ronald vond de bijbel altijd al een leefwijzer, "eigenlijk al voordat ik richting het christendom ging". "Eigenlijk is het zelfs zo, je merkt het heel snel, tenminste dat is mijn ervaring, dat als je de bijbel leest en je gaat daarover nadenken over wat er in staat, dan duurt het niet lang voordat je daar positief de vruchten van plukt." Ook Ronald benoemt het contextuele karakter van de bijbel: "Ondanks dat er dingen instaan waarvan ik zeg van mwaaahhh, is de bijbel toch de basis waarop je altijd kunt terugvallen." "want er staan een hoop dingen in de bijbel waar ik totaal niks mee heb of dat ik denk: dat kan niet waar zijn." "Ik zie dat ook altijd een beetje in z'n context, dat was misschien 2000 jaar geleden zo letterlijk." Anton ziet de bijbel als goede leefwijzer, ook nu hij geen christen meer is. Hij zegt: "Als je naar de bijbel kijkt, naar de leefregels die er in staan, die zijn heel logisch. Dat zijn gewoon goeie dingen die er in staan. Dat past gewoon wel. Alleen, waar komt het vandaan?"

De vanuit de islam bekeerde Hamid spreekt niet zozeer over het contextuele van de bijbel maar noemt wel de ruimte die de bijbel biedt voor interpretatie: "Ja de bijbel is zo mooi geschreven dat je je eigen interpretaties er achter kunt plakken. Dus als jij heel extreem denkt, dan kun je de bijbel ook heel extreem opvatten. Als je een heel liefdevol persoon bent, dan kun je de bijbel ook heel geliefd opvatten en dat vind ik mooi. Ik ben iemand, ik hou van vrede, ik hou van mensen, ik hou van m'n familie, ik hou van vrienden. Ik lees de bijbel en ik word er vrolijk van. Het is voor mij een uitlaatpunt dat ik even alles achter me laat en een stukje uit de bijbel lees."

Hamid is de enige geïnterviewde in Crossroads die aangeeft dat de bijbel de norm is voor zijn leven. Over de gedachte dat hij iets in zijn leven zou ontdekken wat niet strookt met de bijbel zegt hij: "Dan zou ik verbaasd zijn want ik denk, ik zou niet bepaalde zondes doen waarmee ik Jezus kwaad doe. Maar als ik zoiets merk en ik moet mijn houding veranderen, ja dan moet ik het stap voor stap doen. Je kan heel moeilijk je houding van iets dat je normaal heel gewoon vindt in een keer veranderen. Als je dat afleert en je er aan denkt, dan krijg je ook hulp van de heilige Geest. Die zal je wel besturen natuurlijk. Dan moet het wel goed komen. Maar ik denk niet dat er iets staat wat mij echt verrast."

Voor de andere geïnterviewden geldt dat het gezonde verstand een hoge norm is. Ronald zegt: "want er staan een hoop dingen in de bijbel waar ik totaal niks mee heb of dat ik denk: dat kan niet waar zijn." Als Gaby dingen in de bijbel tegenkomt die niet stroken met haar ideeën, dan prevaleert het gezonde verstand: "Liefde vind ik gewoon iets heel moois. Daar botst het bij mij wel. Dat vind ik nu niet meer van toepassing. Dat zie ik gewoon anders." Christine legt dingen die niet stroken met haar denken naast zich neer. Ze zegt: "geloof is een aspect van mij, dat is niet alles wat ik ben dus. Als het niet bij mij past dan kan ik het ook opzij laten liggen." Ook al vindt Anton de bijbel een goede leefwijzer, hij laat zich er niet door corrigeren: "Nee ik zou dan gewoon zelf een afweging maken

wat ik daar zelf van denk. De essentie van waarden en normen die er in zit, ik denk dat ik mijn keuzes daar vanuit maak. Ik denk niet dat ik dan door wat geschreven sta anders ga denken."

#### *Oog voor het goede in de leefwereld*

Enkele groepsleden laten zien oog te hebben voor het goede in de leefwereld. Gaby brengt dat het sterkst onder woorden: "Ik vind het heel belangrijk in het geloof dat niet puur wordt gekeken naar wat niet goed gaat in deze tijd. Alle spanningen die er zijn, alle oorlogen die er zijn. Dat mag er ook zijn maar ook het mooie in het leven, dat dat ook benadrukt wordt. Ik merk ook dat ik er ook zo instaat, dat ik God bedank als me iets moois overkomt en niet alleen maar dat ik hem nodig heb wanneer het slechter met mij gaat." Gaby benadrukt ook dat het goede in anderen gezien kan worden: "Van iedereen kan je leren. Ik vind het heel erg mooi dat er zoveel andere persoonlijkheden zijn in de kerk. Iedereen heeft een ander inzicht, heeft een andere opvoeding gehad. En dan kun je ook weer zien, hé zo heb ik het nooit bekeken." Christine brengt deze gedachte niet expliciet onder woorden maar uit haar affiniteit met natuurreligies kan worden opgemaakt dat ook zij het goede in de schepping wil zien. Datzelfde geldt voor de humanistische levensovertuiging van Anton.

#### *Kern van het geloof: liefde, rust, hoop*

Bij het geven van woorden aan de kern van het geloof valt vooral het woord liefde op en ook rust en hoop. Voor Christine is liefde de kern van het geloof: "liefde voor jezelf en liefde voor je naaste." Gaby omschrijft de kern van haar geloof als liefde en rust. Ronald spreekt over zijn geloof in termen van een relatie: "Dus dat ik het gevoel had dat er een relatie ontstond met God, een soort vanuit zichzelf." In Antons levensovertuiging staan humanistische waarden centraal die zich, naar zijn zeggen, goed verhouden tot de christelijke waarden. Hamid, die zo lang zonder hoop geleefd heeft, noemt hoop als kern van zijn geloof: "En hoop, bij wie kan ik die terugvinden? Dat is gewoon bij Jezus. Ik weet dat hij heeft mij die hoop gegeven." "En precies het woord van hoop wat ik bij het christendom heb gevonden, heb ik niet bij de islam."

#### *Het goede doen voor mensen*

Nauw verbonden met de liefde, rust en hoop die wordt ervaren is het verlangen om van daaruit het goede te doen voor andere mensen. Gaby ziet als voorbeelden van christelijke levenspraktijk: "geven, aan mensen die minder hebben. Als ik zie bij de Pauluskerk, als mensen dan eten geven aan anderen, dat vind ik wel heel erg mooi, dat je anderen helpt." Vanuit het besef volledig geaccepteerd te zijn door God, kan Gaby ook anderen accepteren: "Van daaruit merk ik dat ik naar andere mensen heel open kan zijn. Ik ben ook helemaal niet veroordelend naar iemand. Hier in Rotterdam, andere culturen, dat ik daar ook open voor sta." Ronald legt uit hoe een bevriend stel anderen helpt en zegt: "Dat vind ik een heel erg typisch voorbeeld van onzelfzuchtig andere mensen helpen. En daar gaat het eigenlijk om." Anton noemt zijn vader als een voorbeeld voor zichzelf en anderen: "Mijn vader was een hele aardige rustige man die nooit op de voorgrond drong. De deur stond altijd open voor wie dat nodig had. Op kleine schaal. Als iedereen dat doet, dan breidt het zich uit."

Voor Hamid is het volgen van Jezus onlosmakelijk verbonden met het goede doen. Hij zegt: "Dus als wij het geloof goed bestuderen, goed interpreteren, en wat Jezus van ons verwacht, dan is het belangrijk dat we andere mensen moeten helpen. Het maakt ook niet uit hoe je dat doet, naar je eigen vermogen kan je dat doen." En over de voor hem zo belangrijke herinnering aan de mensen in het AZC die met woorden en daden hun geloof deelden: "Ze deelden hun liefde met ons en dat vind ik bijzonder. Want je ziet heel weinig mensen die dat doen tegenwoordig. Bijna niemand doet dat. En zij doen het omdat Jezus dat wil en dat het Jezus ook blij maakt. En als je dat ook met passie doet, dan maakt dat ook jezelf blij want je ziet ook dat die andere mensen blij worden."

#### *Afkeer van veroordeling en zwart-witdenken*

De deelnemers zijn eensgezind in het belang dat ze hechten aan onderlinge acceptatie en in hun afkeer van veroordeling in de gemeente. Christine en Gaby nemen daarin beiden het thema homoseksualiteit als voorbeeld. Gaby zegt daarover: "Volgens mij houdt God van iedereen en ik kan mij gewoon niet voorstellen dat hij daar over

oordeelt. Daarin zie ik niet het oordeel van hem, maar wel vanuit de kerk soms, die een label erop gooit." Christine vindt sowieso dat de kerk zich niet met relaties moet bemoeien, ook niet met die van haar: "Wie zijn zij, dat zij dat mogen beoordelen? Dat is iets tussen mij en mijn partner en tussen mij en God. Daar hoort geen kerk te zijn denk ik." Gaby zegt: "voor God ben je al een tien. Maar dat ik vanuit de kerk het gevoel kreeg, dat bepaalde dingen heel erg vanuit angst geregeerd. Je moet aan bepaalde dingen voldoen, heel strikt. Dat geeft mij zo'n beklemmend gevoel." Anton herinnert zich de cultuur in de kerk van zijn jeugd: "Ja dat waren allemaal regeltjes, zo moet het en zo moet het. Niet kijken naar de *big picture*, naar wat het belangrijkste zou moeten zijn." In Crossroads ervaart hij dat je mag zijn zoals je bent: "En je hoeft niet, er gaan mensen naar Myanmar maar dat hoeft niet. Je krijgt het idee dat dat goed is. Ze zeggen het iedere dienst, ze zeggen het altijd: je mag meedoen, maar het hoeft niet. Dat bevalt me." Ronald blikt terug op zijn ervaring met pinkstergemeente 'Europoort': "Sowieso vond ik die kerk vrij zwart-wit in hun stellingen: loop je niet in het licht, dan loop je dus in de duisternis. En loop je in de duisternis, dan weten we allemaal waar je terecht komt. Zo zwart-wit, daar hou ik absoluut niet van."

#### *Het belang van de warme gemeenschap*

De gemeenschap is belangrijk voor het geloofsleven van de groepsleden. Christine heeft de liefdevolle gemeenschap van Crossroads sterk ervaren toen ze depressief was. Ze zegt over de gemeenschap: "Dan denk ik, dit zijn de mensen waar ik bij wil horen." Anton bevestigt: "Het zijn gewoon aardige mensen in Crossroads." Gaby noemt sfeer het belangrijkste in een gemeente: "Bij een gemeente, als je binnenkomt, dan kun je meteen al voelen, voel ik me hier welkom, mag ik hier zijn voor wie ik ben? Of voel ik een soort van: wie is dat?" In de Crossroadsgemeenschap ondervindt ze warmte, mensen zoals zij, gelijkwaardigheid met de leiders en "Opwekkingsliederen in plaats van psalmen. Dan merk je al vrolijkheid." Hamid belicht een andere kant van de gemeenschap. Naast positieve dingen noemt hij ook dat hij zich buitengesloten heeft gevoeld. "Ik kwam al heel lang bij Crossroads en ik sprak altijd dezelfde mensen. Er waren nooit mensen die even de moeite namen om even te kijken wie ik ben en wat ik hier doe. Dat vond ik wel jammer want je kent al iedereen die er al is en ik kom er net een paar keer. Ik denk dat het dan interessant is om te weten wie ik ben."

#### *Wens tot verdieping*

Drie van de geïnterviewden geven aan op zoek te zijn naar verdieping. Christine, Gaby en Ronald hebben de *Alpha* en *Beta* cursus gevolgd. Christine volgt nu de vrouwenbijbelstudie *Beth Moore*. Gaby doet iedere woensdagavond bijbelstudie met een *small group* van Crossroads. In die groep worden bijbelteksten praktisch gemaakt voor haar leven. Ronald wil ook graag samen met anderen verder de diepte in: "het lijkt me ook heel tof om ook iets van een triade, een kleine groep mannen om te gaan die wat sterker in hun christelijke schoenen staan dan ik zelf. (...) Ik denk dat het heel prettig is voor mij om een beetje te sparren, dingen te doen, elkaar te corrigeren, dat soort dingen."

#### *Een lichte missionaire drive*

De groepsleden hebben een lichte missionaire drive. Alleen Hamid verwoordt een sterkere wens om zijn geloof te delen, in woorden en daden. Hamid ziet daarin Jezus als voorbeeld. "Niet dat ik Jezus kan zijn maar ik wil zijn voorbeeld volgen, zijn pad volgen (...)" hoe hij is en hoe hij omgaat met mensen en hoe hij over denkt enzo. "En ik denk juist dat je tegenover andere mensen ook je eigen geloof kan verspreiden. Als iedereen dat zou doen..." Ook anderen geven aan dat wat zij in hun geloof ontvangen, met anderen te willen delen. Christine dacht in haar tijd bij *missional community* 'De Keukentafel' al: "Hoe kunnen we meer mensen bereiken?" Daarom begon ze een blog waarop ze getuigt van wat zij gevonden heeft. Want zegt ze: "Ik kan me voorstellen dat meer mensen zoeken naar: wat vervult me en waar geloof ik in? (...) Maar als je hoort van, andere mensen zitten er ook mee maar zij hebben een weg gevonden om hun vragen te beantwoorden, misschien vinden ze het dan makkelijker voor zichzelf om ook ergens te gaan kijken bij een kerk in de buurt of iets." Gaby wil haar geloof vooral delen door

voor anderen te bidden, met anderen te delen en in een liefdevolle houding anderen te accepteren. Ronald wil anderen laten meedelen van zijn geloof door onzelfzuchtig met anderen om te gaan.

#### 4.1.3.4. Operante theologie

Zoals gezegd heeft de operante theologie in dit onderzoek relatief weinig aandacht gekregen. Toch is er door de observatie van twee zondagse samenkomsten en door uitspraken van Becker wel wat relevants over te zeggen.

##### *Nadruk op zondagse samenkomsten*

De *Central* en *Celebration* zijn goed geprogrammeerde en goed bezochte bijeenkomsten. Het zijn bruisende vieringen met een goede band, kinderwerk in verschillende leeftijdsgroepen en een rol voor verschillende medewerkers. In de diensten waren beide keren ongeveer 120 volwassenen en tientallen kinderen aanwezig. De voor Crossroads zo belangrijke *missional communities* functioneren nog nauwelijks. Op de website wordt één *missional community* genoemd die nu actief is: *Urban Potentials*. *Urban Potentials* is specifiek gericht op jongeren in Rotterdam die aan de rand van de samenleving staan. Ook wordt *missional community* 'De Keukentafel' genoemd. Deze *community* is na een jaar weer gestopt. Op de site staat daarover: "We kijken terug op een mooi en leerzaam jaar waarin God zeker aanwezig was. Helaas merkten we dat het moeilijk was om het doel dat De Keukentafel had, vorm te geven in de praktijk. Daarom is De Keukentafel sinds april 2013 gestopt."<sup>59</sup> In het interview geeft Becker aan dat er nu eerst wordt gewerkt aan een cultuur van discipelschap als basis voor *missional communities*. "Als je ziet dat zo'n 30 mensen echt in een discipelschapstraject zitten, met het instrumentarium van 3D/NL zoekt. Ja, die mensen die gaan hard. Dat zijn de mensen die radicale keuzes maken. Om te breken met situaties. Of mensen die zeggen, ik ga minder werken. Ik heb dat geld helemaal niet nodig, ik ga het anders doen. Dat zijn mensen, dat is de nieuwe kern waarop we aan het bouwen zijn."

##### *Geen radicale overgave*

De impact die het geloof heeft op de levens van de vier christenen onder de groepsleden varieert van nauwelijks tot groot. Christine geeft aan niet veel veranderd te zijn ten opzichte van haar oude leven. Ook Gaby en Ronald geven aan dat ze zich nog niet geheel hebben overgegeven. De enige die van een grote verandering getuigt, is Hamid: "Ik ben gered. Ik was een beetje zat van het leven dus. En nou heb ik hoop en nou ben ik zeker heel blij. En het doet mij niets of ze mij terugsturen want ik heb contact met Jezus. Alles is veranderd. Het is nog steeds onzeker maar mijn visie op het leven is heel anders nu." Ook zijn vriendin ziet de verandering in zijn leven: "Zij vond altijd dat ik depressief was, dat ik in mijn eigen wereld een beetje binnengekropen was. Maar nou ziet ze wel dat ik wat meer van het leven geniet." Hamid vertelt aarzelend dat hij de radicale verandering van het christenzijn mist in Crossroads: "Ja wat ik wel heb gemerkt, als er jongens of meisjes van Crossroads hun eigen leven echt zouden baseren op wat Jezus van hun verwacht, dan denk ik... Het is heel moeilijk, ik kan heel moeilijk over hun spreken, ik denk dat het beter is dat de meeste christenen hun leven meer moeten baseren op het geloof. (...) Dat je gewoon open bent naar andere mensen en daardoor ook je geloof kan promoten, je geloof kan verspreiden, dat is wel belangrijk denk ik."

##### *Laagdrempelige maar homogene gemeenschap*

Crossroads is een laagdrempelige, warme, homogene gemeenschap. De locatie is laagdrempelig, de ontvangst is gastvrij. Gasten worden op hun gemak gesteld en er lijkt geen grote druk om te conformeren aan bepaald gedrag. Tijdens de koffie vooraf en aansluitend aan de samenkomsten is de sfeer prettig en hartelijk. De geïnterviewde groepsleden geven ook bijna ieder hoog op over de kwaliteit van de gemeenschap.

Crossroads is een gemeenschap voor jonge hoogopgeleide stadsbewoners. "Een kerk van en voor jonge mensen in en rond Rotterdam." Die aankondiging op het stoepbord komt overeen met de aanwezigen bij de samenkomsten.

<sup>59</sup> <http://www.crossroadsrotterdam.nl/on-a-mission/communities/missional-communities-bestaande>. Geraadpleegd 14-3-2014.

Ik observeerde voornamelijk twintigers en dertigers. Veel ouders met kinderen in de baby- en peuterleeftijd. Mensen zien er verzorgd uit, informeel en met smaak gekleed. De voorganger en de andere leden van het leiderschapsteam maken in taal en presentatie deel uit van deze context. De mensen die het openingspraatje doen, de voorganger, de mensen van het aanbiddingsteam, ze onderscheiden zich in niets van de rest van de gemeenschap. Becker staat in spijkerbroek, makkelijke blouse over zijn broek, handen in zakken, grote *headset*, te presenteren vanaf een *Apple*. De hoge kwaliteit van locatie, muziek en presentatie sluiten aan bij de doelgroep.

Er zijn nauwelijks allochtonen en zo op het gezicht ook geen sociaal maatschappelijk zwakkeren. Dat is opvallend in een stad als Rotterdam waar vijftig procent van de inwoners een niet-Nederlandse etnische achtergrond heeft en waar vijftien procent van de huishoudens op of onder de armoedegrens leeft.<sup>60</sup>

De homogeniteit heeft een uitsluitende werking. De laagdrempeligheid geldt met name (of misschien zelfs uitsluitend) voor jonge, succesvolle stadsbewoners. De mensen die ik sprak voor de dienst bevestigen die gedachte. Volgens hen is Crossroads echt een yuppen-gemeente en daardoor is het "lastiger om mensen mee te nemen die niet opgeleid zijn". Ook de Afghaanse Hamid laat merken dat de homogeniteit van de gemeente uitsluitend kan werken: "Maar ik had het gevoel dat iedereen dacht, wat doet een Turk nou in een kerk weet je".

#### 4.1.4. Voorgangersevaluatie van de aangehangen theologie

Voordat ik inga op de onderlinge relatie van de theologische stemmen in Crossroads, laat ik eerst Ron Becker aan het woord. Hij heeft de verbatim verslagen van de interviews en de workshop met de groepsleden geanalyseerd. Aan de hand van zijn analyse heb ik Becker geïnterviewd. Door dit interview komt aan het licht hoe Becker de aangehangen theologie van de groepsleden waardeert, en hoe hij daarop reageert. Beckers reactie geeft een verdere invulling van de formele theologie. Bovendien geeft zijn evaluatie zicht op verbindingen en spanningen tussen de theologische stemmen en op strategieën om daarmee om te gaan.

*Geloof begint bij een voorbeeldpersoon, dan de gemeenschap, dan pas de bijbel*

Het valt Becker in de geloofsweg van mensen op dat voorbeeldpersonen van wezenlijk belang zijn. Hij zegt: "Wat me bij Christine opvalt, is het belang van een persoon in haar leven. En dat is haar ex-schoonmoeder. Die wordt het meeste genoemd. (...) Bij anderen zie ik dat ook terug, het belang van betrouwbare personen. En pas in de tweede plaats komt dan die Crossroads *community*, die 'Keukentafel' komt dan bij haar langs. En vervolgens komt de hele vraag, wat doe je met de bijbel, hoe lees je die? Maar voor mij is dat de belangrijkste les, als ik naar haar kijk maar ook naar anderen."

*Mensen hebben de neiging om teksten in hun eigen straatje te interpreteren*

Becker is niet enthousiast over de overtuigingskracht van standpunten op papier: "Mijn visie is dat mensen het verhaal heel erg naar zich toe interpreteren. Ik ken mensen die zeggen, op basis van het document zie ik dat ik mag samenwonen. Nou dan zeg ik, dan heb je niet goed gelezen. Daar zit een zwakte in van documenten."

*Mensen stellen hun persoonlijke spirituele pakket samen*

Becker is zich bewust van de postmoderne neiging om ideeën met elkaar te combineren. Hij zegt: "Kijk ik weet, we zijn een speler op de spirituele markt. En mensen stellen willekeurig hun religieuze pakketje samen. Binnen Crossroads net zo goed als daarbuiten."

*Men is ambivalent of Crossroads prikkelender moet of juist niet*

Tijdens het interview bespreken we de vraag of Crossroads radicaler zou moeten zijn in het neerzetten van standpunten of juist niet. Becker wijst erop dat de gemeenschap daar ambivalent in is. Al lijkt de jongere generatie te neigen naar een steviger geluid. "Dat hoor ik de laatste tijd vooral van de generatie twintigers. Die vinden dat we te bescheiden zijn in wat we geloven, wat we vinden. Dat het wel wat steviger mag." En over Ronald: "Ja dat

<sup>60</sup> [www.CBS.nl](http://www.CBS.nl), geraadpleegd 19-4-2014.

is wel grappig dat hij dat zegt. (...) daar zit een dubbelheid in. Daar (pinkstergemeente Europoort) gebeurt het, en daar is hij allergisch voor. Dus ik vond het heel ambivalent."

*Het is positief dat sommige mensen radicaal gaan voor discipelschap*

In lijn met de formele theologie duidt Becker het als positief dat er mensen zijn die radicaal gaan voor discipelschap: "Als je ziet dat zo'n 30 mensen echt in een discipelschaptraject zitten, met het instrumentarium van 3D/NL zoekt. Ja, die mensen die gaan hard. Dat zijn de mensen die radicale keuzes maken. Om te breken met situaties. Of mensen die zeggen, ik ga minder werken. Ik heb dat geld helemaal niet nodig, ik ga het anders doen. Dat zijn mensen, dat is de nieuwe kern waarop we aan het bouwen zijn."

*Het is belangrijk dat iedereen zijn eigen geloofsweg gaat*

Becker onderkent dat er onder de groepsleden sprake is van theologische diversiteit. Becker zegt: "Kijk, we zijn een vergaarbak. Van reformatorische achtergrond tot ultra charismatisch. Rijp en groen, alles door elkaar heen." "We zijn met 120 leden, 120 processen, 120 theologieën, 120 contexten. Maar kennelijk is er wel een gemene deler." Becker benadrukt dat er geen standaard geloofsweg is. Hij wijst erop dat de uit de islam bekeerde Afghaanse Hamid een andere weg heeft te gaan dan postmoderne zoekers. Wanneer Hamid radicale keuzes blijkt te verwachten van anderen reageert Becker: "Kijk Hamid heeft voor een hele radicale keuze gestaan, moslim of christen. Wij hebben mensen in de gemeenschap die voor hele andere keuzes staan. Die christelijk opgevoed zijn of juist niet. En zich af gaan vragen, wat geloof ik nu eigenlijk zelf."

*De homogeniteit van de gemeente komt niet overeen met het ideaal*

Becker zegt over de homogeniteit van de gemeente: "In die zin is Crossroads gestart als doelgroepkerk. Er zijn wel profielen geschetst van multicultureel, maar dat is nooit echt van de grond gekomen. Principieel zou het wel moeten."

Welke strategieën worden in Crossroads en door Becker gebruikt in het omgaan met spanningen en verbindingen tussen de theologische stemmen?

*Context in plaats van standpunten*

Om aan te sluiten bij een gemeenschap die bestaat uit niet-christenen en uit christenen met sterk uiteenlopende theologieën, kiest Crossroads ervoor om geen ferme standpunten neer te zetten. Becker zegt daarover: "Kijk wij zijn geen standpuntenkerk. We hebben geen officieel standpunt over homoseksualiteit. Dat zit bij ons, ik zou niet zeggen bij de *negotiables*, maar in de zin van dat we daar een *agree to disagree* attitude in hebben waarin we wel zeggen, we geloven wel dat dit de lijn is." "Het is een vertrekpunt voor een gesprek. Tegelijk is dat heel glad ijs." "Kijk, we willen een context plaatsen waarin we dit soort dingen bespreken. Je kunt wel praten over seks maar het gaat verder dan dat, hoe ben je mens met elkaar?"

In die context is vragen stellen belangrijk. Becker zegt: "Het punt is, wij stellen mensen de vraag: wat vraagt God van jou, wat is jouw weg om te gaan? Ga dat proces aan. Er is ruimte om te zeggen, mooie woorden maar ik doe daar niets mee. Maar zo gaat dat vaak niet." "Tegelijkertijd zijn wij binnen Rotterdam voor mijn gevoel in elk geval wel de kerk die het meest directe vragen stelt over deze *issues*. Ik bedoel, er was een stel dat vorig jaar trouwde. Ze hadden 6,5 jaar een relatie en dus ook 6,5 jaar gewacht met seks. En die zeiden, we zijn blij dat je er naar vraagt."

In het gesprek zijn het niet alleen de groepsleden die aan het denken worden gezet, ook de formele en misschien zelfs de normatieve theologie wordt uitgedaagd. Becker zegt: "Maar ik denk dat nog wel belangrijker is, wij willen ons niet verschuilen achter een standpunt, achter een lijstje dat je af kunt vinken. Zodat je mensen kunt plaatsen in een bepaald hokje. We willen zelf in de eerste plaats voorkomen dat we lui worden in dit soort



dingen. En dat we ook een echt gesprek aangaan. Dat is wat we willen. We willen een echt gesprek aangaan. En op het moment dat je een massief standpunt neerzet dan zit dat er niet in."

Het is niet dat het Crossroads ontbreekt aan een visie. Becker zegt: "Ik ben erg enthousiast over het onderwijs van Tim Keller op het gebied van huwelijk en seksualiteit. Ik ken alleen geen kerk die nu al in staat is om hier een goede dialoog over te hebben. Het gebeurt alleen vanuit relatie. Maar die relatie is er pas op het moment dat mensen dingen al kenbaar gemaakt hebben. Wij willen eigenlijk eerder in dat proces. Dat kan denk ik niet vanaf de kansel maar wel door een cultuur."

Het gaat Becker dus om een cultuur waarin mensen groeien. Hij zegt: "En dan kunnen we wel zwart-wit gaan lopen doen, maar ik heb wel heel veel mededogen met al die jonge gasten. Weet je, Crossroads is een plek waar mensen tegen iets aanlopen. Tegen Jezus, tegen het evangelie, tegen de kracht van de heilige Geest. Mensen worden op scherp gezet en dat ze merken, ik moet hier stappen in zetten, of ik moet iets achter me laten. Dat zijn processen. En soms zijn het dingen waarvan een ander zou zeggen: wat is dat nou voor een *issue*?. Terwijl het bergen zijn voor die persoon. Dat is een cultuur die we hebben en wat ik aan de lopende band zie gebeuren." Becker zoekt een cultuur waarin mensen echt op elkaar betrokken zijn en elkaar opscherpen: "He gast, je gaat zo op in je werk. 60 uur, is dat normaal? Niet vanuit de veroordelende hoek, maar vanuit een gevoel van betrokkenheid op elkaar. Elkaars leven meemaken, elkaars leven delen, dat is het verlangen dat er onder ligt." "Zoals ijzer, ijzer scherpt. Dat zou nog wel wat meer op het scherpst van de snede mogen. Maar dat is wel wat ons typeert in onze houding, in onze zoektocht."

*Er is wel twijfel over de balans tussen ruimte geven vs. radicaal standpunten benoemen*

Uit die laatste opmerking hierboven blijkt al wat twijfel over de vraag hoe sterk de eigen visie neergezet mag worden. Becker zegt: "We merken zelf ook dat met name mensen die kiezen voor geen seks voor het huwelijk, dat die eigenlijk wel fermere standpunten van ons willen. Ja, we zitten daar een beetje op de wip, doen we dat of doen we dat niet." En: "Waar ik voor zou willen pleiten is dat we massief gaan voor de weg van Jezus. In die zin zijn we misschien te bescheiden. Dat hoor ik de laatste tijd vooral van de generatie twintigers. Die vinden dat we te bescheiden zijn in wat we geloven, wat we vinden. Dat het wel wat steviger mag."

Maar hoe dan? Het is Becker wel duidelijk hoe het niet moet, maar het is hem minder duidelijk hoe het dan wel zou kunnen. Becker zegt: "Het is voor mij een open vraag of we onze standpunten steviger neer willen zetten. Ook voor ons leidersteam is het een open vraag. We weten één ding, we willen geen standpuntenkerk zijn. Wij zijn wel aan het zoeken, hoe kun je nou gewoon stevig neerzetten waar je zelf voor staat op zo'n manier dat het uitnodigt tot een echt gesprek. Ik ken geen voorbeelden op dit gebied, dat het echt lukt." "We moeten leren om minder bescheiden te zijn maar ook op zo'n manier, ik wil niet van dat tenenkrommende evangelische."

*Het uitdagen tot radicale verandering gebeurt in pastoraat en ministry*

De uitdaging en begeleiding tot radicale verandering gebeurt niet zozeer in de preek maar wel in pastoraat en *ministry*. Becker zegt daarover: "Echte verandering gebeurt in een relatie denken we." "Dat prikkelen, dat gebeurt bij ons vooral in het pastoraat, daar is een enorme wachtlijst voor. Iedereen staat er klaar voor om zijn pastorale shit op te ruimen. Ook mannen." "En bij ons wordt ook *ministry* aangeboden na de dienst. Dat is ook de plek waar dingen duidelijker worden. Dat mensen zeggen, ik heb het gevoel dat God dat tegen me wil zeggen. Bij ons rond het avondmaal, waar heel veel mensen hun zonden belijden. Daar komen ook duistere dingen aan het licht. Geestelijke dingen, boosheid, niet kunnen vergeven. Dingen die je vasthouden aan de duisternis, die komen daar aan het licht."

*De leiders brengen zichzelf als geloofsvoorbeelden in*

De overtuiging in Crossroads is: Christen zijn, dat doe je samen. In Crossroads willen de leiders daarin voorop gaan. "Kijk, ons doel is niet om bekeerlingen te maken maar om discipelen te maken. En discipelschap vraagt dat

je optrekt met mensen. En dat mensen kunnen zien hoe het in jouw leven werkt. Mensen moeten het recht hebben om te zien in onze levens dat we geloven wat we zeggen." "We komen uit een cultuur, zo is Crossroads begonnen: *high impact church for high impact people*. Jij in jouw situatie gaat het verschil maken. En wij gaan jou toerusten. Het punt is dat het gewoon niet gebeurde. Het is ook *bullshit*. Jezus stuurt nooit eenlingen erop uit. Altijd samen. Tuurlijk kan het gebeuren dat mensen in hun eentje dingen veranderen. Maar we zien, mensen voelen zich een stuk zekerder nu ze zien, we doen het samen."

*Wij communiceren niet alleen op hoofd-, maar meer op hart en actie niveau*

Crossroads communiceert niet vooral op cognitief niveau. Becker is van mening dat communicatie op gevoels- en actie-niveau misschien nog wel belangrijker zijn. Becker zegt over zijn eigen communicatiestijl: "Erg leuk om te zien, ik denk dat ik op Christine's *level* communiceer. En niet op Ronald's *level*. Maar met Ronald heb ik op een hele goede manier gecommuniceerd bij de '4<sup>e</sup> Muskietier', en met 'Serve the City'. Actie en ratio. Die diversiteit hebben wij dus ook gewoon ingebakken. Maar ik merk wel, we zijn meer op hartsniveau gaan communiceren." "Wat ik hier lees, dat mensen geraakt worden door de acties van anderen. Acties die *matchen* met wat ze geloven. Dat vind ik belangrijk in wat deze verslagen aan het licht brengen. We zijn in de kerk vaak zo *gefocused* op het minutieus brengen van de boodschap. Mannen als Ronald en Anton, die zien dat wat hier gebeurt, dat het echt is."

*We moeten samen ontdekken wat bijbelteksten nu betekenen*

Samen met de gemeenschap moet ontdekt worden wat de bijbelse boodschap vandaag betekent. Becker noemt een voorbeeld: "Een van de *founding fathers* van Crossroads, helaas zijn ze verhuisd, zei: iedere generatie moet opnieuw ontdekken wat het betekent: een man zal zijn ouders verlaten, zijn eigen vrouw aanhangen en die twee zullen een vlees worden. Hij zei: Iedere generatie moet het opnieuw ontdekken wat dat is, wat dat betekent. En ik ben het eigenlijk wel met hem eens. Maar het is dodelijk vermoeiend. Want we hebben geen traditie waar we op terug kunnen vallen en dat willen we ook niet. Het is een waagstuk om in een nieuwe situatie te ontdekken: wat betekenen zulke teksten nu? We willen ons niet achter de leer verschuilen."

#### **4.1.5. Reflectie op de vier theologische stemmen in Crossroads**

De vier stemmen van de theologie in Crossroads zijn in kaart gebracht en ook de reactie van Becker op de aangehangen theologie is uiteengezet. Met die reactie van Becker is al zicht gekomen op verbindingen en spanningen tussen de theologische stemmen en op de strategieën die worden gevolgd om daarmee om te gaan. In deze paragraaf reflecteer ik hier nader op. Eerst ga ik in op de belangrijkste verbindingen, vervolgens op de grootste spanningen.

*Het goede doen, binnen en buiten*

De *missio Dei* benadering in de formele theologie van Crossroads en de wens om een inclusieve gemeenschap te zijn, sluiten goed aan bij de theologie van de groep. Ook de groepsleden willen het goede doen voor mensen, een warme gemeenschap creëren, liefde, hoop en rust ervaren en dit met de wereld in woorden maar vooral daden delen. Hiervoor hoeven de groepsleden nog niet eens de achterliggende bijbelse overtuiging als normatief aan te nemen. Zelfs een humanistische agnost kan zich er voor een flink deel bij thuis voelen.

*Relatieve regelloosheid*

Crossroads maakt geen deel uit van een denominatie en heet iedereen welkom "ongeacht huidskleur, geloofsovertuiging, seksuele voorkeur, sekse, status of verleden." Ze zet zich niet af tegen andere kerken maar ziet ze als complementair. De ruimte die het een en ander biedt, wordt hoog gewaardeerd door de groepsleden die een afkeer hebben van veroordeling en zwart-witdenken. Vooral de groepsleden die zich een kerk met verstikkende regels herinneren, komen bij Crossroads tot leven. Zowel de christenen als de niet-christenen onder de groepsleden waarderen dat het in de gemeente om de kern draait.

#### *Zoekersspiritualiteit wordt gefaciliteerd*

Vanuit de formele theologie van Crossroads wordt het als positief geduid dat ieder mens zijn eigen spirituele weg gaat. Het doel van die weg is volgens Crossroads wel "een innerlijke verandering (..) waardoor hun toewijding aan Jezus Christus toeneemt." De ruimte die de formele theologie geeft aan persoonlijke processen, sluit aan bij de zoekersspiritualiteit van de groepsleden. Datzelfde geldt voor het feit dat iedereen in Crossroads een rol en een stem krijgt.

#### *Scheppingstheologie*

De formele theologie is positief over de geleefde werkelijkheid waarin de gemeenschap functioneert. Met een scheppingstheologie slaat Crossroads een brug naar de groepsleden. Ook zij hebben, vanuit verschillende overtuigingen, oog voor het goede in de leefwereld. Bij de vergelijking van de theologische stemmen in Crossroads met die in de ICF ga ik nader in op het belang van een scheppingstheologie in Crossroads (paragraaf 4.3)

Naast de verbindingen tussen de theologische stemmen zijn er ook flinke spanningen. Die spanningen behandel ik in de rest van deze paragraaf.

#### *Omgang met de bijbel*

De normatieve theologie van Crossroads beschouwt de bijbel als goddelijk geïnspireerd, betrouwbaar en gezaghebbend. Dit staat op gespannen voet met de wijze waarop de groepsleden met de bijbel omgaan. De bijbel is voor hen een leefwijzer die mag inspireren zolang het niet botst met het gezonde verstand. De post-evangelicale formele theologie slaat hier een brug. Door niet langer een letterlijke interpretatie voor te staan, maar te zoeken naar de contextuele betekenis, is het mogelijk om met elkaar in gesprek te blijven.

#### *Een orthodox christelijke norm en een veelkleurige praktijk*

De normatieve theologie is een orthodox christelijke theologie die is geworteld in de Schrift en de 'geloofsbelijdenis van Nicéa'. Een van de groepsleden, die van huis uit katholiek is, geeft woorden aan een dergelijke theologie. De vier anderen brengen het of anders onder woorden, of hangen een andere levensovertuiging aan. Hoe kan deze theologische veelkleurigheid bestaan in één gemeenschap? Dat is mogelijk door de rol die vanuit de formele theologie wordt aangenomen, die van facilitator van individuele zoekprocessen.

#### *Commitment van groepsleden lager dan het ideaal*

Uit de formele theologie spreekt het grote belang dat wordt gehecht aan discipelschap, *commitment* en inschakeling in de *missio Dei* door participatie in *missional communities*. In de operante theologie is van dit verlangde *commitment* minder terug te zien. De voor Crossroads zo belangrijke *missional communities* functioneren nog nauwelijks. De nadruk van het gemeentelven ligt op de bruisende zondagse *events*. De groepsleden willen weliswaar liefdevol delen, maar ze voelen zelf ook aan dat van echte overgave geen sprake is. Een van de groepsleden ervaart deze overgave wel in zijn leven. Hij wijst erop dat hij dit aspect mist in de gemeenschap.

#### *Inclusiviteit vs. homogeniteit van de gemeenschap*

De formele theologie zegt dat Crossroads een inclusieve gemeenschap zou moeten zijn. De operante theologie laat zien dat de gemeenschap mensen buitensluit. Dit gebeurt niet met opzet, het is het gevolg van de homogeniteit van de gemeente. De homogeniteit wordt enerzijds geprezen door de groepsleden als belangrijk aspect van de warme laagdrempeligheid. Daar staat tegenover dat de enige niet-westerse allochtoon die deelnam aan het onderzoek, zich buitengesloten voelde.

## 4.2. De ICF

De ICF, voluit *International Christian Fellowship*, is een jonge kerkgemeenschap in Rotterdam Zuid. De gemeente werd opgericht in het jaar 2000. Sinds die tijd is ze uitgegroeid tot een dynamische gemeenschap met rond de honderdtwintig leden en een grote groep betrokkenen. Kenmerkend voor de ICF is het multiculturele karakter. In de ICF komen mensen samen vanuit veertig verschillende nationaliteiten waarvan de helft van niet-Nederlandse oorsprong. Aan de basis van de ICF stond een team onder leiding van ds. Theo Visser. In 2008 is hij door de gemeente uitgezonden om zich in te zetten bij andere internationale gemeentestichtingsprojecten via de stichting 'ICP'. De dagelijkse leiding van de gemeente werd tijdelijk overgenomen door een multi-etnisch leiderschapsteam. Sinds september 2013 heeft de gemeente weer een eigen voorganger, ds. Coen Legemaate. De ICF maakt als zendingsgemeente deel uit van de Christelijke Gereformeerde Kerken. De missie van de ICF is:



*"De ICF wil een gemeenschap zijn, gevormd door mensen vanuit de hele wereld, waarin God (Vader, Zoon en Geest) in het middelpunt staat en aanbeden wordt. We willen ons laten onderwijzen en opbouwen door het Woord van God, om toegerust en uitgezonden te worden als toegewijde volgelingen van Jezus Christus."*

### 4.2.1. De deelnemende groepsleden

Vanuit de ICF hebben de volgende groepsleden aan het onderzoek deelgenomen:<sup>61</sup>

**Lydia** is een Antilliaanse vrouw van 54 jaar. Ze is gescheiden, moeder van volwassen zoons en werkt als klassenassistent in het speciaal onderwijs. Lydia heeft een katholieke achtergrond maar dit betekende niet veel voor haar. Een noodgedwongen zoektocht begon toen haar zoon bezeten raakte door demonische machten. Moeder en zoon kwamen in de ICF terecht en daar is, onder kerkbezoek en prediking, de boze macht verdreven. Dit proces heeft grote impact gehad op het geloofsleven van Lydia en zij is een gelovig christen geworden.

**Maryam** is een van oorsprong Indonesische vrouw van 40 jaar die op haar zestiende naar Nederland is gekomen. Ze is bioloog en werkt als oogtransplantatie-deskundige. Maryam overweegt om haar specialisatie vruchtbaar te maken in het buitenland en is daardoor terughoudend om zich hier te settelen. Maryam heeft van huis uit een mix van moslim- en christelijk geloof meegekregen. In 2010 is ze er in dromen toe aangezet om het Johannes evangelie te lezen. Ze heeft daarna de *Alpha* en *Bètacursus* tweemaal gevolgd, komt trouw in de ICF en is overtuigd christen geworden. Het heeft haar leven radicaal veranderd.

**Tanja** is een Nederlandse vrouw, een jonge moeder van 31 jaar. Ze was podiumbouwer in de theaterwereld maar is arbeidsongeschikt geraakt na een periode van depressiviteit. Tanja is in haar puberjaren afgehaakt van de kerk van haar ouders door de hypocrisie die ze daar ondervond. Sinds die tijd geloofde ze op eigen houtje. Na een diepe crisis in haar leven is haar beeld van God radicaal veranderd. God was altijd een God op afstand. Nu noemt ze als de kern van haar geloof: "Ik ben gered". Tanja en haar man zijn betrokken leden van de ICF.

**Saïd** is 33 jaar, afkomstig uit Irak en getrouwd met een Poolse vrouw. Hij is sinds kort vader van een tweeling. In Irak studeerde Saïd economie. Hier werkt hij als strijker in een stomerij. In de god van de islam heeft hij nooit kunnen geloven, maar ook het breken daarmee liet een leegte achter. In de *Kurdish House* van de ICF leerde hij de God van de Bijbel kennen. Aan Hem heeft Saïd zichzelf gegeven. Nu is het zijn verlangen om meer van Jezus te zien in zijn leven.

**Elsa** is een 32 jarige gescheiden moeder met kinderen van 7 en 10 jaar. Ze komt uit Sierra Leone. Elsa volgt een opleiding tot helpende in de zorg. Van huis uit is ze moslim. Via familie en door haar kinderen kwam ze in contact met de ICF. Elsa is radicaal bekeerd tot het geloof in Christus als de Zoon van God. Ze heeft zich samen met haar

<sup>61</sup> In verband met hun privacy zijn de namen van de groepsleden gefingeerd.

kinderen laten dopen. Ze spreekt over haar oude leven dat draaide om feesten en drinken in nachtclubs en over haar nieuwe leven waarin ze wil blijven bidden, blijven groeien en getuigen van wat Christus heeft gedaan.

#### 4.2.2. De samenkomsten in de ICF

In de ICF heb ik zowel een reguliere zondagse samenkomst geobserveerd als een *African Sunday*. In de reguliere samenkomst ging ds. Coen Legemaate voor. Op *African Sunday* zat Legemaate in de kerkbanken en was pastor Samson Nibi voorganger.

De diensten van de ICF worden gehouden in een locatie van het reformatorische 'Wartburg college', op een steenworp afstand van OV-knooppunt 'Zuidplein'. De samenkomst en ook de ontmoeting vooraf en achteraf is in de aula van de school. Aan één zijde van de aula zijn grote, hoge ramen waardoor de ruimte licht en ruim oogt. Picknicktafels rondom dragen bij aan een informele sfeer. De ligging van de centrale ruimte maakt het mogelijk om tijdens de dienst onopvallend binnen te komen en te vertrekken.

In de Nederlandse samenkomst zijn ruim tweehonderd volwassenen aanwezig, op *African Sunday* ongeveer negentig. Er is een hoge mate van diversiteit in meerdere opzichten. De gemeenschap is echt multicultureel. Autochtone Nederlanders zijn oververtegenwoordigd maar daarbij zijn er mensen met Afrikaanse, Arabische en Aziatische uitstraling. Er is ook diversiteit in leeftijd. De gemeenschap is overwegend jong, er zijn veel kinderen en jonge ouders, maar ook meerdere zestig- en zeventigplussers. Verder is er diversiteit in kleding en uitstraling. De meesten gaan informeel gekleed, spijkerbroeken en shirts. Er zijn echter ook mensen die zich zichtbaar gekleed hebben voor het kerkbezoek. De Afrikaanse mensen bijvoorbeeld, die met het collectelied het podium op gaan, de mannen zijn strak in pak en de vrouwen dragen kleurrijke gewaden. Maar er zijn ook Nederlanders die zich netter gekleed hebben. Sommige vrouwen dragen lang haar en een nette rok, mannen een pak en soms een stropdas. Bij enkele van hen herken ik een reformatorische uitstraling.

Vanaf ruim een half uur voor de samenkomst druppelen mensen naar binnen. Bij de ingang staan twee mannen, een Nederlandse en een met een Arabisch uiterlijk, ze heten iedereen welkom met een handdruk en een "welkom in de ICF". Voor de dienst heerst er een losse en gezellige sfeer. De band oefent en improviseert wat, kinderen rennen rond, mensen staan tegen een muurtje of zitten bij de picknicktafels. Ongeveer een derde van de aanwezigen komt binnen na het begin van de samenkomst. De sfeer is informeel. Mensen begroeten elkaar, wensen elkaar een gezegende dienst. In reactie op mededelingen klinkt applaus en gejuich. Er blijkt geen sterke gedragsnorm. Tijdens de liederen gaan de meeste mensen staan, maar sommigen blijven zitten of gaan na verloop van tijd zitten. Af en toe wordt er spontaan met een lied meegeklapt maar niet iedereen doet hieraan mee. Soms gaan er handen in aanbidding de lucht in, op den duur bij enkele tientallen. Een enkeling doet vol overtuiging beide handen in de lucht en sluit de ogen.

De Nederlandse samenkomst duurt anderhalf uur. De gehele dienst wordt simultaan vertaald van Nederlands naar Engels of andersom. Na de opening door kerkenraadsvoorzitter Hubach met gebed, mededelingen en een woord en liedje voor de kinderen volgt een *worship*-gedeelte. De aanbiddingsleider leidt de liederen steeds kort in. De band speelt enthousiast op keyboard, drums, viool en gitaar. Er worden liederen gezongen van ondermeer Matt Redman en Gungor. Het collectelied (*We bring the sacrifice of praise, unto the house of the Lord*) wordt begeleid door een groepje Afrikaanse zangers en zangeressen. Legemaate begint zijn preek met het lezen van Lucas 9:51-62. In het begin van zijn preek kondigt hij aan dat de preek zal uitlopen op een oproep tot overgave aan Jezus Christus. In de preek staat hij stil bij de woorden van de mensen die zeggen Jezus te willen volgen en de reactie van Jezus daarop. Hij verbindt dit met motieven en weerstanden die kunnen spelen in mensenlevens hier en nu. De preek sluit af met een oproep tot overgave aan Jezus door te knielen bij een groot wit kruis.

De dienst op *African Sunday* duurt tien minuten langer. De band bestaat uit negen Afrikaanse mensen met gekleurde kleding en een Nederlandse pianist. Opvallend is de grote bongo, de enthousiast ronddansende Afrikaanse man en sowieso het aanstekelijke enthousiasme van de groep. Na de opening door een Koerdisch

kerkenraadslid volgt een aanbiddingsgedeelte waarin liederen afgewisseld worden met gebeden. De preek van pastor Nibi duurt ruim vijftig minuten. In zijn preek klinkt regelmatig een "Praise the Lord?", "Hallelujah?" Dat wordt door de gemeente beantwoord met "Hallelujah", "Amen". Nibi spreekt over de grootheid van God en de noodzaak tot volledige overgave vanuit verzen uit Jeremia en het Johannesevangelie. Hij sluit zijn preek af met een gebed waarin hij fungeert als voorbidder voor de gemeente. De gemeente bidt intensief mee, staande, met geheven handen.

### 4.2.3. De vier theologische stemmen in de ICF

Onderstaande figuur geeft een samenvatting van de vier stemmen van de theologie die klinken in de ICF. In de volgende paragrafen worden de verschillende stemmen verder uitgewerkt.

#### Normatieve theologie

- Zendingsgemeente binnen de 'CGK'
- De bijbel is Gods Woord
- De belijdenissen van vroege kerk en Reformatie
- Kerkerde CGK

#### Formele theologie

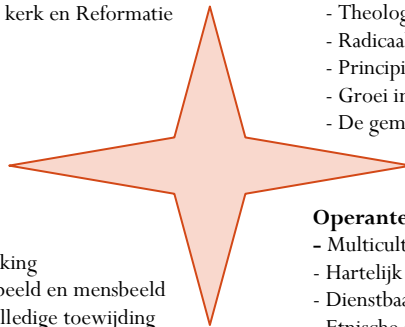
- Ruimte in omgang met kerkverband en gezaghebbende bronnen
- Gereformeerd evangelicale theologie
- Theologische veelkleurigheid
- Radicaal evangelie - verlossingstheologie
- Principieel multicultureel - eenheid in verscheidenheid
- Groei in *commitment* - discipelschap
- De gemeente is per definitie missionair

#### Aangehangen theologie

- De bijbel is normatief
- Hoge waardering voor prediking
- Orthodox evangelicaal godsbeeld en mensbeeld
- Bewust van noodzaak van volledige toewijding
- Besef van geestelijke werkelijkheid en geestesgaven
- Eenheid in multiculturele verscheidenheid
- Belang van de ICF gemeenschap
- Liefde en rust kenmerken het christenleven
- Missionair en diaconaal bewustzijn

#### Operante theologie

- Multicultureel en divers
- Hartelijk laagdrempelig
- Dienstbaar aan de zwakke
- Etnische *ministries*



FIGUUR 4, DE VIER STEMEN IN THEOLOGIE IN DE ICF

#### 4.2.3.1. Normatieve theologie

De normatieve theologie van de ICF komt tot uitdrukking in het kerkverband waar zij deel van uitmaakt en in de bronnen die ze als normatief beschouwt.

##### *Zendingsgemeente binnen de CGK*

De ICF is zendingsgemeente<sup>62</sup> binnen de 'Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland' (CGK). Op de website van de 'CGK' staat beschreven hoe wordt aangekeken tegen de bijbel en de belijdenisgeschriften: "De Christelijke Gereformeerde Kerken zien de Bijbel als het woord van God. In de Bijbel heeft God laten zien wat Hij belangrijk vindt. De hoofdpunten uit de Bijbel zijn samengevat in de drie belijdenisgeschriften. Dit zijn de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels. Deze documenten zijn allemaal geschreven in de 16e en 17e eeuw en zij zijn specifiek voor de kerken die horen bij de gereformeerde traditie. Daarnaast erkennen de Christelijke Gereformeerde Kerken de oudere belijdenisgeschriften die christelijke kerken overal ter wereld erkennen. De Apostolische Geloofsbelijdenis is daarvan de bekendste."<sup>63</sup>

##### *De bijbel is Gods Woord*

De bijbel wordt beschouwd als 'Woord van God' en heeft onverkort autoriteit over leer en leven. Dat blijkt ondermeer uit deze zinsnede uit de missie van de ICF: "We willen ons laten onderwijzen en opbouwen door het

<sup>62</sup> Een zendingsgemeente is een gemeenschap van gelovigen die ontstaat uit missionaire arbeid, die zich ontwikkelt tot een zelfstandig functionerende gemeente en die zichzelf ook weer toewijdt aan missionaire arbeid;" (KO Art. 21 sub 1a).

<sup>63</sup> <http://www.cgk.nl/>. Geraadpleegd 9-4-2014.

Woord van God, om toegerust en uitgezonden te worden als toegewijde volgelingen van Jezus Christus." Onder het kopje 'Visie' op de ICF website staat: "Bijbel centraal. Wij geloven dat de Bijbel het boek is waardoor God zich bekend maakt. De wezenlijke vragen, zoals Waar kom ik vandaan?, Wat is het doel van mijn leven?, Wat gebeurt er na dit leven?, die worden in de Bijbel helder beantwoord. Voor ons is de Bijbel het uitgangspunt en fundament, onze gids, richtlijn en inspiratiebron. We ervaren het Woord van God als een levende boodschap, die in onze levens heel relevant is. God spreekt nog steeds en dat vervult ons met ontzag, respect en blijdschap. Het draait alleen om Hem!"<sup>64</sup>

*De belijdenissen van vroege kerk en Reformatie en de Kerkorde van de CGK*

Als onderdeel van de CGK ziet de ICF de geloofsbelijdenissen van de vroege kerk en ook de 'Nederlandse Geloofsbelijdenis', de 'Heidelbergse Catechismus' en de 'Dordtse Leerregels' als betrouwbare samenvattingen van de hoofdpunten van de bijbel. Ook is de ICF gehouden, zich aan de Kerkorde van het kerkverband te conformeren.

#### 4.2.3.2. Formele theologie

In de formele theologie van de ICF is duidelijk te zien hoe een brug wordt geslagen tussen de normatieve theologie van een traditioneel kerkverband en een multiculturele gemeenschap. De formele theologie kwam vooral naar voren in het interview met Legemaate, in de observaties en in de beluisterde preken.

*Ruimte in omgang met kerkverband en gezaghebbende bronnen*

Als jonge multiculturele gemeente binnen een van origine Nederlands kerkverband van behoudend-gereformeerde signatuur zoekt en krijgt de ICF de ruimte. Legemaate noemt in de vragenlijst: "We voelen ons enerzijds hartelijk verbonden, maar soms ook wel anders dan de rest." Legemaate meldt dat binnen de ICF de belijdenisgeschriften en de Kerkorde als gezaghebbend worden beschouwd, maar tekent daarbij aan: "Tegelijk moet worden gezegd dat het gezag van geschriften in vele culturen niet zo hoog in aanzien staat als in de Westerse cultuur." Bij de Kerkorde plaatst hij de kanttekening dat deze minder goed is doordacht in zaken als de omgang met andersdenkenden en andere culturen. Maar zegt hij: "Tegelijk moet gezegd worden dat binnen bijvoorbeeld de classis ook begrip wordt gevonden voor het anders zijn van de ICF op dit punt."

*Gereformeerd-evangelicale theologie*

In de ICF klinkt een orthodox-christelijke theologie waarin zowel gereformeerde als evangelicale accenten doorklinken. In prediking en onderwijs heeft de bijbel groot gezag. De preek van Legemaate volgt van begin tot eind het gelezen bijbelgedeelte. De Afrikaanse voorganger Nibi poneert tijdens de preek op *African Sunday* bijbelteksten als hard bewijsmateriaal. "And if God says it, he does it. Shall I proof it to you?" Daarna volgen vier voorbeelden vanuit de bijbel waaruit blijkt dat als God iets voorzegt, het dan ook gebeurt. Het gereformeerd-evangelicale is goed te beluisteren wanneer Legemaate oproept om te bidden bij het kruis. Dit typisch evangelische element wordt toegelicht met de gereformeerde woorden: "But if you will come to the cross today, you come to Jesus and say: I want to be in your kingdom, I want to follow you, that's truly the work of the holy Spirit. Who works in your heart and makes you see, makes you spiritually alive, Jesus is the best." In het interview met Legemaate, waarin hij reageert op de theologieën van de groepsleden valt op dat hij het hoog waardeert als mensen Jezus centraal zetten. Ook formuleert hij het christelijk geloof in termen als "genade boven wet", "geloof als relatie", "liefde".

*Theologische veelkleurigheid*

Binnen de bandbreedte van een orthodox-christelijke theologie zijn in de ICF meerdere theologische stemmen te horen. De praktijk van de *etnische ministries* (zie operante theologie) geeft ruimte aan deze theologische

<sup>64</sup> <http://icfrotterdam.nl/visionnw/visie-nl.html>. Geraadpleegd 9-4-2014.

veelkleurigheid. Zo waarschuwt Legemaate in zijn preek voor een nadruk op het 'reeds' ten koste van het 'nog niet': "And you have a vision about a life with Christ as if everything is gonna be okay. And you know, he does, sometimes he does. I have seen miracles that people get healed, that financial situations turn around. But I've seen much more that if you go to Jesus that you have to make a sacrifice. And really, Jesus honestly says to us today, if you want to follow me, it's not the easiest life. But it's the best life." Een ander geluid klinkt op *African Sunday* wanneer pastor Nibi zijn relatie met God verbindt aan zijn gezondheid: "The testimony that I tell you is this. I think in the last months, I've travelled well over 30.000 kilometers. (...) But see, I'm so strong. I'm fit. I'm looking forward to another journey. But that is all because God has fulfilled his promise. He can do it for you as well."

De theologische veelkleurigheid valt ook op bij de aandacht voor bijzondere uitingen van de Geest. In de lidmaatschapscursus wordt aandacht gegeven aan "de ruimte en omarming van de bijzondere uitingen van de Geest in de ICF." In de geobserveerde reguliere dienst waren er geen opmerkelijke voorbeelden op dit gebied. Op *African Sunday* des te meer. In de lange gebeden voorafgaande aan de preek waren de vervulling met Gods Geest en het verbreken van slaafse banden de hoofdthema's. Dat laatste thema was naar eigen zeggen in de afgelopen nacht aan de aanbiddingsleider geopenbaard toen de heilige Geest hem uit de slaap hield. De gebeden werden omlijst met liederen als *Spirit of the loving God* en *There's power in the name of Jesus*. In de preek voert pastor Nibi een uitdrijving van een demon op als voorbeeld: "So I said, let's pray. And she started manifesting. The power of evil was going." En tegen de simultaanvertaler zegt hij: "You are not sick are you? But even if you're sick I will say, in the name of Jesus, be healed. And it will happen. Because Jesus has promised, this is what he has given us."

#### *Radicaal evangelie - verlossingstheologie*

In de ICF klinkt een radicaal evangelie, een verlossingstheologie.<sup>65</sup> De preken van beide voorgangers laten wat dit betreft aan duidelijkheid niets te wensen over. Legemaate legt vanuit het schriftgedeelte uit dat Jezus zegt: wie niet bij mij hoort is geestelijk dood. "And that's where Jesus makes a division between all the people, dead or alive." En over het koninkrijk van God legt Legemaate uit dat er geen tussenweg is, je staat er binnen of buiten. Hij zegt: "You can come close to the border but if there's still a 'but first' in your life, you have not entered the kingdom. (...) That's why you have today to cross the border and make Jesus the king of your life." Pastor Nibi zet de keuze ook radicaal neer: het is God of het is de dood. "Things that do not draw you very close to God, that are the things that are around you almost every day. But they actually lead to dead if God is not in them."

#### *Principieel multicultureel - eenheid in verscheidenheid*

In het interview noemt Legemaate multiculturaliteit binnen de kerk een "getuigenis van de waarheid van het evangelie" en iets dat "verweven is met de identiteit van de ICF." In de lidmaatschapscursus wordt het multiculturele karakter van de gemeente vanuit Openbaring 7:9 en Efeze 2 bijbels onderbouwd: "De kerk van Jezus is internationaal. De stad is internationaal. De plek waar we naartoe gaan is internationaal. Er zijn geen vreemdelingen of bijwoners meer." Het multiculturele karakter van de ICF brengt theologische diversiteit met zich mee. In die diversiteit, bijvoorbeeld voor wat betreft opvattingen over de doop, wordt volgens de lidmaatschapscursus gezocht naar "eenheid in verscheidenheid". In het beleidsdocument wordt hierover genoemd: "Een internationale gemeenschap is bijzonder kwetsbaar in het verliezen van de onderlinge verbindingen. Onze roeping is om een aantrekkelijke gemeenschap te vormen met ons geloof in Jezus Christus als middelpunt."

---

<sup>65</sup> Schreiter wijst erop dat een verlossingstheologie de gangbare kijk is in de neo-orthodoxe westerse theologie. Dit tegenover een scheppingstheologie die herkenbaar is in het Rooms Katholicisme. Hij vindt een verklaring hiervoor in het gegeven dat de Rooms Katholieke kerk denkt vanuit inclusiviteit en de verlossing van hele groepen in de samenleving op het oog heeft. Dat vraagt een denken dat zo breed is als de schepping zelf. Een verlossingstheologie komt vanzelfsprekender op in een omgeving waar de noodzaak tot verlossing nadrukkelijker wordt beleefd. Schreiter, *Constructing*, 30.



### *Groei in commitment - discipelschap*

De activiteiten in de ICF laten zien dat wordt aangestuurd op een proces van groei in *commitment*. In de geobserveerde dienst werd de introductie cursus aangekondigd, een cursus in vier avonden die verplicht is voor ieder nieuw lid. In dezelfde dienst werd de *Alphacursus* aangekondigd. Het wordt bij belangstellenden en nieuwe leden sterk gestimuleerd om deze cursus te volgen. Een volgende stap in *commitment* is aansluiting bij een *homegroup*. Deelname aan een *homegroup* wordt, net als het financieel bijdragen aan de gemeente, als vanzelfsprekend beschouwd.<sup>66</sup>

In missie, doelstellingen en strategie wordt de noodzaak van discipelschap onderstreept: "Discipelschap is daar waar gemeenteopbouw begint en eindigt. Zowel voor de nieuwe generatie die opgroeit binnen onze gemeente en de mensen die zich aansluiten is het essentieel dat er aandacht is voor hun ontwikkeling tot volwassen volgelingen van Jezus."<sup>67</sup>

### *De gemeente is per definitie missionair*

In het missie- en visiedocument staat onder "roeping en doel van de gemeente": "Er zijn twee uitspraken van Jezus die veel zeggen over hoe de gemeente eruit moet zien. Het Grote Gebod in Matteüs 22: 36 - 40: (...) en De Grote Opdracht in Matteüs 28: 18 - 20." (...). Vanuit deze twee teksten worden vervolgens de doelstellingen en de strategie van de gemeente uitgewerkt.<sup>68</sup>

### *Inspiratiebronnen*

Legemaate noemt vier christelijke denkers die van invloed zijn op de ICF-gemeenschap: Theo Visser, Tim Keller, Mark DeYmaz en Mike Breen. Theo Visser is oprichter van ICF, nu kerkplanter bij 'Leef! Rotterdam' en als directeur van ICP "katalysator van interculturele kerkplantingen". Visser heeft reformatorische wortels en belichaamt alle facetten van de theologische stemmen die in de ICF klinken. Vooral evangelisatie en multiculturaliteit staan hoog op zijn agenda. De affiniteit met Tim Keller is met name terug te vinden in de hoge waardering van de bijbel, trouw aan de belijdenisgeschriften, een radicaal evangelie en de nadruk op discipelschap en diaconaal-missionaire betrokkenheid bij de stad. Wel plaatst Legemaate de opmerking dat Kellers "intellectuele argumenten in onze context niet altijd zinvol zijn". In de naam van Mark DeYmaz komt het principieel multiculturele van de ICF tot uitdrukking. Mark DeYmaz is oprichter van de multi-etnische 'Mosaic Church' in Central Arkansas.<sup>69</sup> Hij is auteur van ondermeer *Ethnic Blends*.<sup>70</sup> Met Mike Breen komt het discipelschap en de diaconaal-missionaire betrokkenheid tot uiting in de praktijk van *etnische ministries* in de ICF. Breen is voorganger in de UK en geeft leiding aan het 3DM-netwerk met als visie: "to CHANGE the world by putting DISCIPLESHIP and MISSION back into the hands of ordinary people."<sup>71</sup>

<sup>66</sup> 'Opzet ICF lidmaatschaps cursus', bijlage 7.

<sup>67</sup> 'Missie en visiedocument ICF', december 2013, bijlage 7.

<sup>68</sup> 'Missie en visiedocument ICF', december 2013, bijlage 7.

<sup>69</sup> "a multi-ethnic and economically diverse church where significant percentages of Black and White Americans, together with men and women from more than 30 nations, walk, work and worship God together as one."

<http://www.markdeymaz.com/>. Geraadpleegd 9-4-2014.

<sup>70</sup> *Ethnic Blends: Mixing Diversity Into Your Local Church*, Mark DeYmaz identifies seven common challenges of a multi-ethnic church and demonstrates through sound exegesis of Scripture and proven experience how to overcome the obstacles in pursuit of the dream. <http://www.markdeymaz.com/>. Geraadpleegd 9-4-2014.

<sup>71</sup> <http://3dmovements.com/>. Geraadpleegd 9-4-2014.

### 4.2.3.3. Aangehangen theologie

De aangehangen theologie komt vooral tot uiting in wat de groepsleden zelf onder woorden brengen tijdens interviews en de workshop.

#### *De bijbel is normatief*

Uit alle interviews blijkt dat de bijbel een belangrijke inspiratie en norm voor het leven is. Alle deelnemers lezen de bijbel regelmatig, meestal dagelijks. Tanja waardeert de diepgaande bijbelstudie in de ICF en praat over de bijbellezingen door met haar man. Elsa ontving vanuit de ICF bijbelles aan huis. Ze leest dagelijks uit de bijbel met haar kinderen en praat er met hen over door. De bijbel wordt gezien als een bron van betrouwbare gegevens. Lydia ziet de bijbel als "een betrouwbare bron met betrekking tot de dingen die gaan komen". Tanja gelooft dat "de dingen die we echt moeten weten 100% in de bijbel geëst staan." Elsa spreekt uit dat als iets in haar leven niet strookt met de bijbel, ze haar leven dan aanpast. Ook Tanja ziet de bijbel als norm waaraan zij zich heeft aan te passen. Saïd ziet dat de bijbel in directe relatie staat met het leven van alle dag. Maryam beschouwt de bijbel als een "belangrijke inspiratiebron".

#### *Hoge waardering voor prediking*

Nauw gerelateerd aan de hoge waardering voor de bijbel is de hoge waardering voor de prediking. Tanja en Elsa noemen beide dat zij de prediking in de ICF met name waarderen omdat zij bijbelgetrouw is. Lydia waardeert de goede prediking in de ICF en het feit dat dit iedere keer door andere voorgangers wordt gedaan. Het is voor haar "goede geestelijke voeding". Saïd noemt dat in de ICF goed geprekeerd wordt en dat dit voor hem het belangrijkste is. Elsa weet vanuit haar islam verleden dat zij van de koran niets begreep. In de ICF hoorde ze voor het eerst een christelijke preek en ze begreep gelijk alles.

Ondanks besef van normativiteit van bijbel en prediking, moeten deze toch ook concurreren met andere prioriteiten. Lydia plaatst haar eigen inzicht boven de norm die de predikant aangeeft. Ze zegt: "Mensen kunnen heel veel dingen zeggen, maar jij moet je openstellen of doen wat goed is voor jou. Dat vind ik. Soms ben je er niet aan toe om je helemaal over te geven." Saïd komt wel iedere zondag naar de dienst maar komt door zijn drukke gezin weinig toe aan het lezen van de bijbel. Vanwege de drukte neemt hij ook geen deel aan andere activiteiten van de gemeente.

#### *Orthodox evangelicaal godsbeeld en mensbeeld*

Bij het onder woorden brengen van hun geloofsovertuiging beschrijft iedere deelnemer een orthodox evangelicaal godsbeeld en mensbeeld. God wordt beschreven als een persoonlijke, goede God. Tanja gelooft in een God die goed is, persoonlijk, niet ver weg op een troon maar heel dichtbij. Saïd vergelijkt met de islam als hij zegt: "When you're believing Islamic, they're educating you to be afraid of God (...) I learned to see that the god of Muslims not exist." Maryam: "Alles wat ik kan en heb, heb ik van God ontvangen." "God leidt mijn leven, heel concreet." Naast God wordt Jezus door de deelnemers benadrukt. Maryam: "Ik geloof dat God mijn schepper is en dat Jezus zijn Zoon is die naar de wereld is gekomen om ons te redden." Elsa: "In the Koran, they believe in Jesus as a prophet. Now I believe in Christ as the Son of God. And there's three in one: the Father, the Son and the holy Spirit. And I realized that he is it because there is no human on earth that can do all that Christ did out of love. And I've never seen any prophet doing that as well. So that makes me realize, it's him, he is God". Saïd benadrukt het werk van Gods Geest: "actually the Holy Spirit helped me to be still with him. I have given myself to him."

Het orthodoxe geloof in de drie-enige God zoals alle geïnterviewden dat meer of minder expliciet uitdrukken, leidt als vanzelf tot een bijpassend mensbeeld. Lydia: "ik ben een kind van God doordat Jezus is gestorven aan het kruis." Maryam: "Door het geloof heb ik ontdekt dat ik in Gods ogen waardevol ben." Tanja: "De diepste essentie van mijn geloof is dat ik gered ben." Elsa: "why we are on earth, why he died for our sins, how we became sinners and how we get free from our sins, the only things that we can do, because now we are far away

from God and the only thing we can do to get closer to God, is to belief in his Son which is Jesus. So you have to follow step by step to become born again and I decided to like it. I followed it up."

#### *Bewust van noodzaak van volledige toewijding*

De groepsleden hebben een radicale opvatting van het evangelie en zien de noodzaak van volledige toewijding aan God, Jezus en de gemeente. Lydia stelt: "Maar ja, je kan niet gelovig zijn en aardse dingen doen." Maryam: "Ik probeer bij alles wat ik iedere dag doe, te doen wat God van mij wil." "Ik wil leven zoals Jezus geleefd heeft. Ik ben natuurlijk een zondig mens maar hij bepaalt mijn richting." "In de ICF wordt je opgeroepen om niet te twijfelen en radicaal voor Jezus te gaan. Dat wil ik graag". Saïd: "It's my desire to see more of Jesus in my life." Elsa: "The deepest core is, what I realize in life, God is a jealous God. If you say you want to serve God, you have to serve him alone." "Like before I always go to clubs, nightclub, I party a lot, I drink. All those things makes that you have less time with yourself. Those things, when you're outside, you don't have the time to say, let me take my bible, let me pray. You're living in a different world than were you should be. And when I realized that, it was like, having your life here and losing your soul for eternity, you don't want that. So I now realize, just pray for forgiveness and by his Spirit, be the person God wants you to be."

#### *Besef van geestelijke werkelijkheid en geestesgaven*

Bij enkele geïnterviewden komt een besef ter sprake van geestelijke werkelijkheid en geloof in bijzondere uitingen van de Geest. De zoon van Lydia is in de ICF bevrijd van boze geestelijke machten die hem bezet hielden. Ze benoemt dat dit niet gebeurde door een enkel krachtig gebed, maar door het bezoeken van de diensten en het horen van de preken. Maryam is zich zeer bewust van de leiding door Gods Geest middels wonderen en gebeurtenissen. Ze beschrijft dromen en gebeurtenissen waarmee God haar aanzette om het Johannes-evangelie te lezen.

#### *Eenheid in multiculturele verscheidenheid*

Het principieel-multiculturele klinkt niet alleen in de formele maar ook in de aangehangen theologie. De deelnemers onderkennen de eenheid in multiculturele verscheidenheid en waarderen dit als goed. Maryam: "In ICF zijn veel verschillende mensen en culturen en toch zijn we één met elkaar" "Ik voel dat de ICF bij mij past. Verschillende achtergronden, verschillende culturen, maar één doel: de Here God die ons gemaakt heeft en de Here Jezus die geofferd is." Tanja: "Eensgezinde mensen die samenkomen om gewoon samen te zijn. Om te vieren dat je er mag zijn. Met verschillende achtergronden, nationaliteit, talen."

#### *Belang van de ICF gemeenschap*

Het geloof zoals de groepsleden dat formuleren wordt bevestigd en opgebouwd in de ICF gemeenschap. De ICF-gemeenschap is een belangrijk element in het geloofsleven. Maryam, die al uitsprak dat haar geloof in God haar heeft laten zien dat zij waardevol is, ziet dit bevestigd in de gemeenschap: "Ik vind de mensen van de ICF, die komen wel heel dicht bij wat ik denk, ja. Gewoon open mensen, hartelijk. Mijn indruk is, er is geen verschil tussen, je bent donker, je bent wit, alles is hetzelfde. Bij alle bijeenkomsten, ik voel me welkom. Ja, iedere mening, wat je vindt en voelt, wordt gehoord. Je wordt niet raar bekeken. Want ieder persoon is even waardevol voor God, voor Jezus." Tanja, die in het verleden teleurstellende ervaringen heeft opgedaan met hypocrisie in de kerk, zegt: "De ICF staat voor Jezus, dat weet ik sowieso. Dat merk ik aan alles. Aan de sfeer, aan de mensen, aan de predikanten. Aan de muziek alleen al. De hele sfeer rondom de muziek is al op Jezus gericht. Heerlijk. Goeie muziek en met een goeie intentie, dat voel je gewoon. De intentie is goed. Dat voel je in de zaal. Dat spat er van af. Daarom ga ik er ook graag heen." Saïd vindt het inspirerend als mensen nederig zijn omdat een nederige houding mensen samenbrengt in een klimaat van liefdevolle acceptatie. "When they are humble, I will grow. When they preach, I will grow. That's the way.." Elsa: "The love they share with one another. They give everybody an open hand, they give help to one another. Like if you are a Christian, even if you are not a

Christian, they treat you as one family. They never push anybody away, they bring everybody together despite your home, your culture. They just think, we're all the same people."

#### *Liefde en rust kenmerken het christenleven*

Als kenmerken van een christelijk leven worden met name liefde en rust genoemd. Lydia ziet dat christenen elkaar helpen en dat ze rust en geluk uitstralen. In de ICF ontmoet ze mensen die rust hebben in hun leven. Die mensen inspireren haar, want sinds ze zelf christen is probeert ze ook zelf om niet te kwetsen en rustiger te leven. Maryam ziet liefde als de kern van haar geloof: "liefde, rust, zelfvertrouwen en niet bang zijn." "Ik ben echt een hele positieve persoon geworden. Eerst was het altijd: is dit nou alles in het leven? Beetje somber. Maar nu heeft het meer betekenis voor mij." Saïd zegt over zijn proces na het breken met de islam: "your still missing a point in your life. (...) I was looking for something that could make me feel comfortable. Not only the body but the mind, the soul being comfortable. That was what I was looking for. (And you found it?) Yes, when I didn't, I wasn't here."

#### *Missionair en diaconaal bewustzijn*

Bij enkele van de groepsleden blijkt missionair en diaconaal bewustzijn. Elsa: "They stand for exactly what they have to do as a church by leading the people to the right way. They preach according to the bible. They do what they have to do as a church, leading people to Christ and showing his love." Maryam getuigt van missionair bewustzijn en maakt dit ook concreet door zelf te getuigen. "Dat is ook Gods liefde voor Heer Jezus en liefde van Heer Jezus voor ons. Hij wil ons gewoon alles redden, iedereen redden. Hij wil niet eentje laten verdwalen." "Alles wat je meemaakt met God, in je relatie met hem, dat wil je eigenlijk met meer mensen delen. Laten zien of vertellen wat jij hebt meegemaakt in de relatie met Jezus en God. Maar het is heel moeilijk in deze wereld." Tanja laat vooral een diaconaal hart zien. Ze prijst de deelname van de ICF in House of Hope en Voedselbank en dat dit zich richt op christenen en niet-christenen in de wijk. Ze probeert ook zelf heel concreet om te zien naar anderen en te helpen waar ze dat kan.

### **4.2.3.4. Operante theologie**

Ondanks de geringe aandacht ervoor in dit onderzoek, zijn er een paar relevante dingen te noemen over de operante theologie van de ICF.

#### *Multicultureel en divers*

De ICF gemeenschap is multicultureel en divers. Zowel in de reguliere zondagse dienst als op *African Sunday* was circa zestig procent van de aanwezigen van Nederlandse afkomst. Bij circa veertig procent was een Afrikaanse, Arabische of Aziatische uitstraling te herkennen. Naast diversiteit in etniciteit kent de gemeente diversiteit in leeftijd. De ICF is een overwegend jonge gemeente maar ik zag ook verscheidende zestig- en zeventig plussers in de diensten. Het merendeel van de aanwezigen ging informeel gekleed, veel spijkerbroeken en T-shirts. Er zijn daarnaast ook mensen die zich zichtbaar netter gekleed hebben voor het kerkbezoek. De Afrikaanse mensen bijvoorbeeld, die met het collectelied het podium op gaan, de mannen zijn strak in pak en de vrouw in kleurrijk gewaad. De een zit, de ander staat bij het zingen, enkelen met de handen geheven, sommigen in zichtbare overgave. Bij een aantal aanwezigen herken ik een reformatische uitstraling. De diversiteit komt ook tot uiting in de dooppraktijk. In de ICF worden kinderen gedoopt maar wordt ruimte gegeven aan de voorstanders van de geloofsdoop door het zegenen van kinderen.<sup>72</sup>

#### *Hartelijk laagdrempelig*

Wat gelijk bij binnenkomst opvalt is de hartelijke laagdrempeligheid. Dat begint al bij de locatie, een gemakkelijk toegankelijk schoolgebouw naast metrostation 'Zuidplein'. Het welkom is gastvrij met een handdruk voor ieder.

<sup>72</sup> 'Opzet ICF lidmaatschapscursus', bijlage 7.

De gesprekken tussen leiders en bezoekers en bezoekers onderling maken een hartelijke indruk. De sfeer voor, tijdens en na de dienst is ontspannen. Op de mededeling dat een diaken zijn roeping heeft aanvaard wordt met applaus en gejuich gereageerd. Ook nieuwe bezoekers worden met applaus begroet.

#### *Dienstbaar aan de zwakke*

Met de 'House of Hope' laat de ICF zien dat ze dienstbaar aan de zwakke is. 'House of Hope' is een sociaal project op Rotterdam Zuid waarbij 11 betaalde krachten en circa 170 vrijwilligers zijn betrokken. Het project is in 2004 ontstaan vanuit de ICF en nog steeds is er een hechte relatie tussen beide. Weliswaar niet meer organisatorisch, maar wel door de betrokkenheid van zeker veertig gemeenteleden. De dienstbaarheid aan de zwakke komt ook heel praktisch tot uiting in het verstrekken van voedingsmiddelen aansluitend aan de zondagse diensten. Een van de *homegroups* heeft het op zich genomen om producten die aan de houdbaarheidsdatum zijn, op zondagochtend bij de supermarkt op te halen.

#### *Etnische ministries*

De principiële multiculturaliteit in de ICF en de ruimte die wordt gegeven aan meerdere theologische stemmen wordt zichtbaar in de zogenaamde *etnische ministries*. Dit zijn etnische groepen binnen de gemeente (Kurdish, African, Chinese) die op eigen momenten in de week samenkomen. Ook krijgen de etnische groepen op avondmaalszondagen de ruimte om de zondagse viering zelf in te vullen.<sup>73</sup> Van iedere nieuwkomer in de gemeente wordt gevraagd in ieder geval een van de *etnische ministries* te bezoeken.<sup>74</sup>

### **4.2.4. Voorgangersevaluatie van de aangehangen theologie**

Net als bij de analyse van Crossroads komt nu eerst de voorganger van de gemeenschap aan het woord. Coen Legemaate heeft de verbatim verslagen van de interviews en de workshop geanalyseerd. Aan de hand van deze analyse heb ik hem geïnterviewd. Door dit interview komt aan het licht hoe Legemaate de aangehangen theologie van de groepsleden waardeert, en hoe hij daarop reageert. Deze reactie geeft een verdere invulling van de formele theologie. Bovendien geeft Legemaate's evaluatie zicht op verbindingen en spanningen tussen de theologische stemmen en op strategieën om daarmee om te gaan.

#### *Het is belangrijk je geloof goed onder woorden te kunnen brengen*

Het valt Legemaate op dat Lydia wel de preken waardeert, maar zelf nauwelijks kan uitleggen wat ze gelooft. En over het feit dat anderen hun geloof wel helder kunnen verwoorden is hij enthousiast. "En dan Maryam. Ja zij verwoordt gewoon veel helderder wat ze gelooft. (...)Die kan zo een geloofsbelijdenis opstellen." En over Tanja: "Ik ben gered". Punt. Even later heeft ze dat volgens mij ook. Hoe zou jij die geloofsovertuiging van ICF onder woorden brengen, waar staan zij voor? "Jezus!". Punt. De ICF staat voor Jezus. Dat vond ik heel gaaf." Over Elsa: "Ze kan gewoon duidelijk aangeven wat Gods reddingsplan is."

#### *Het is belangrijk om te leven vanuit genade*

Over Lydia: "Voor haar blijft het echt onduidelijk wat het is om als kind van God te leven." "Kennelijk is dat haar beeld van de ideale christen. Dus het leven vanuit die boodschap, dat is voor haar ook heel wazig gebleven. Daar mag voor haar wel wat concretisering." En over Saïd: "Ik vond bij hem, zijn christelijk geloof komt met name naar voren in de christelijke normen en waarden. Maar, ik heb bij hem weinig gezien over relatie." En over Maryam: "die eerst noemt dat ik een bepaald schuldgevoel heb opgeroepen maar dan bedoelt ze het schuldgevoel "wat hebben we Jezus aangedaan". Dat lijkt me wel weer heel zinvol. Ze begint met schuldgevoel en komt dan uit bij de liefde van Jezus. "Heer Jezus, hij is liefde".

<sup>73</sup> Op de avondmaalszondagen wordt in de ochtend het avondmaal gevierd in een zogenaamde 'ambtelijke dienst'. De etnische dienst is een niet-ambtelijke dienst waardoor er meer ruimte is in inhoud en vorm.

<sup>74</sup> 'Opzet ICF lidmaatschapscursus', bijlage 7.

*Het is belangrijk om te leven met de bijbel*

Over Maryam: "de bijbel is een inspiratiebron om te weten, wat heeft Jezus Christus eigenlijk vroeger gedaan."  
"De bijbel blijft voor haar een boek van vroeger"

*De groepsleden hangen aan een bijbelgetrouw orthodox geloof*

Legemaate constateert dat alle geïnterviewden hangen aan een bijbelgetrouw orthodox geloof. "Ja, het is me wel opgevallen inderdaad bij het lezen, dat degenen die je geïnterviewd hebt, echt hangen aan het orthodoxe. Waarom is de ICF belangrijk voor jou? Omdat ze bijbelgetrouw zijn."

*Binnen orthodox christelijk is er een breed spectrum*

Legemaate realiseert zich dat binnen de ICF, orthodox, bijbelgetrouw, christelijk geloof weliswaar de norm is, maar dat er daarbinnen een grote theologische veelkleurigheid is. "Wat misschien nog goed is om te zeggen als het gaat om de theologie, er is een gemene deler in dat orthodoxe, bijbelgetrouwe geloof, waar de ICF voor staat. Waar mensen die zich aansluiten, belijdenis gaan doen ook achter staan. Tegelijk zit daarbinnen ook een pluraliteit, een diversiteit die gigantisch is." "We hebben daarin een heel breed spectrum. Van orthodox reformatorisch tot ultra pinkster. Die *demons in the sky* met een zwaard te lijf gaan. Die pluraliteit zit wel heel duidelijk in de ICF." "Er is dus niet zozeer pluraliteit van wel en niet gelovigen. Maar de pluraliteit van de binnenkerkelijken, die is bij ons heel breed."

*Multiculturaliteit wordt gewaardeerd, maar maakt ook kwetsbaar*

De multiculturaliteit en de liefdevolle eenheid daarbinnen, wordt hoog gewaardeerd door alle groepsleden.: "Ja, wat opvalt in alle vijf de interviews is het belang van de gemeenschap. Niemand zegt, die of die prediker heeft me tot geloof gebracht. Ook niemand noemt de muziek. Ja wel in die workshop maar niet in het paraplugesprek. Maar iedereen noemt de gemeenschap, zoveel culturen en toch een, de onderlinge liefde." Legemaate wijst erop dat een multiculturele gemeenschap ook kwetsbaar is: "De ene groep ging de ene kant op en de andere groep de andere. En dan loopt het uit elkaar. En dan gaan mensen van elkaar denken dat het geen echt geloof is. En die kwetsbaarheid heeft de ICF nog steeds. Dit is het moeilijke van met verschillende culturen kerk zijn."

*Er is begrip en waardering voor theologieën van andere etniciteiten*

Ook al is theologische veelkleurigheid dus niet alleen maar gemakkelijk, Legemaate laat zich positief uit over theologische formuleringen vanuit andere etnische achtergronden. Hij zegt bijvoorbeeld: "Afrikanen steken bij het evangelie veel meer in bij de heelheid van het leven met Jezus. Voor Afrikanen is de heelheid die Jezus belooft niet alleen spirituele heelheid. Alles wordt heel. En ik kan dat ook volgen want daarin hebben ze talloze beloften uit het Oude en Nieuwe Testament." En hij citeert Saïd wanneer die over het loskomen van de islam zegt: "You cannot run away from something that you are afraid of. Because being afraid is still inside." Legemaate zegt daarover: "Dat is een schitterende wijsheid joh. En daar zit echt wel iets van het Arabische in. Een filosofie die tegelijk heel poëtisch is. Dit vind je niet in Duitse theologie. Dat vind ik echt heel mooi om te lezen."

*Iedereen die in de ICF komt, gelooft op een of andere manier in God*

Legemaate gaat bij alle aanwezigen uit van een zeker godsgeloof: "De mensen in de ICF die geen christen zijn, daar ga ik er wel vanuit dat ze, en kan ik er ook vanuit gaan, dat ze zelf geloven, er is meer tussen hemel en aarde. Dat ze zelf geloven, er is een God. Wat zijn naam ook is, wat Jezus er ook mee te maken heeft, iemand die gelooft dat alles wat er is toevallig is, die is niet goed bij z'n hoofd."

*Groepsleden in de ICF hebben een vrij eenvoudige theologie*

Ook gaat Legemaate uit van een vrij eenvoudige theologie onder de groepsleden: "Ik heb het idee dat dat seculiere ook vrij...elitair is. Ten opzichte van de mensen die in de ICF komen. De mensen die veel meer op de bodem van de maatschappij liggen die hebben het allemaal niet zo doordacht. Die kunnen op het ene moment

over evolutie praten want dat hebben ze gehoord in die anderhalve les biologie die ze gehad hebben. Zodra je zegt "waar komt de aap dan vandaan?", oh ja, da's ook een goeie vraag. Dan ben je uitgepraat."

Welke strategieën worden in Crossroads en door Legemaate gebruikt in het omgaan met spanningen en verbindingen tussen de theologische stemmen?

*Ik breng mijn eigen persoon en geloofsleven in*

Legemaate heeft ondervonden dat het in een multiculturele gemeenschap heel belangrijk is dat je als pastor laat zien waar je persoonlijk voor staat. Dit heeft hem ertoe gebracht veel van zichzelf in te brengen in de preken. Hij zegt daarover: "Dat heb ik ook wel ervaren bij de verschillende culturen in de ICF, dat juist je persoon als prediker heel belangrijk is." "In deze gemeente hebben mensen dat nodig om te zien dat het jou zelf ook aangaat. Ja daar ben ik echt wel anders in geworden. Ik zou willen dat ik daar nog meer van had. Maar ik kan niet meer vertellen dan wat God in mijn eigen leven doet." "Dus mijn studie van de bijbel ga ik nooit loslaten voor mijn preken. Maar ik weet nog meer dan anders, als dat niet uitloopt op het leven, en dat je daarna zegt "dit heeft God gedaan", voor veel mensen ontbreekt dan de kracht"

*Mijn persoonlijk geloof wordt beïnvloed door mijn gemeente*

Het inbrengen van zijn eigen persoon is voor Legemaate geen kunstje. Het voorgaan in deze geloofsgemeenschap is van invloed op zijn persoonlijke geloof. Hij zegt daarover: "Het maakt het minder gecompliceerd. Die naïviteit die er zit in die radicale vorm van geloven maakt je relatie met God opener. Je hoeft niet meer door drie, vier vragen heen die haast wetenschappelijk kritisch zijn." Legemaate realiseert zich dat een voorganger in een zoekersgemeenschap iedere keer door kritische vragen heen moet en hierdoor wordt beïnvloed. Bij hem is dat nu andersom: "Ik moet elke keer door het naïeve heen, anders raak ik mijn mensen kwijt. Op het moment dat ik niet naar een gebedsnacht ga en vol overtuiging daar ben, dan hé, ja onze pastor heeft totaal geen power. Ik moet het laten zien."

*Ik stem mijn boodschap af op de mensen die voor mij zitten*

Legemaate geeft er voorbeelden van, hoe hij anders preekt in zijn vorige gemeente (een echte ondernemersgemeente), in Leef! (een gemeente met zoekers) en in de ICF. Hij concludeert: "Ik probeer daarin de Joden een Jood en de Grieken een Griek te zijn. Ik probeer heel sterk te denken vanuit, wie zit er voor mij."

*Ik ga uit van geloof in een god en introduceer Christus*

Legemaate gaat er vanuit dat de aanwezigen in de ICF of christen zijn, of minimaal een ander godsgeloof hebben. Hier sluit hij bij aan en hij introduceert Christus. Dat betekent dat hij slechts zelden de sprong maakt vanaf ongelof. Mochten er toch ongelovigen zijn, dan hoopt hij dat die aan het denken worden gezet door het geloofsgetuigenis dat spreekt door de voorganger en de gelovige gemeenschap. Hij zegt daarover: "De mensen in de ICF die geen christen zijn, daar ga ik er wel vanuit dat ze, en kan ik er ook vanuit gaan, dat ze zelf geloven, er is meer tussen hemel en aarde. Dat ze zelf geloven, er is een God." "En van daaruit ga ik in de ICF op zoek naar, maar wie is die God dan? En hoe kun je hem leren kennen door Jezus?" "Waarbij ik in Leef!, en in Crossroads komt dat dus waarschijnlijk overeen, veel meer moet uitgaan van, stel je voor dat er alleen maar het horizontale is. Die sprong maak ik heel weinig in de ICF." "En daarom is die vooronderstelling, van mensen in onze kerk die weten dat God bestaat, die vooronderstelling ga ik eigenlijk ook heel makkelijk vanuit bij niet christenen bij ons in de kerk. En zo niet, word dan maar uitgedaagd, door een hele grote groep mensen om je heen. Je bent van harte welkom maar ik hoop dat je ogen open gaan."

*Ik verkondig bewust een rechtlijnige, radicale boodschap*

Met het uitgangspunt van godsgeloof, de vrij eenvoudige theologie en de mogelijke aanwezigheid van moslims, kiest Legemaate bewust voor een heldere, rechtlijnige vertolking van het evangelie. "Op het moment dat ik zo

zou gaan preken als Ron (Becker, Crossroads), dan zou dat ook ogenblikkelijk tot gevolg hebben dat juist diegenen, die bijvoorbeeld vanuit een moslimachtergrond tot geloof zijn gekomen, dat die het te vaag zouden vinden. Die willen helderheid. "En mensen met een moslimachtergrond die moeten dat horen. Wat is nou de kern waar wij voor staan. Dat is een andere insteek." "Ik denk gewoon dat het in deze wijk... in mijn vorige gemeente, Tim Keller, daar kon ik mee lezen en schrijven. De apologetiek die hij neerlegde. Maar dat was een ondernemersgemeente. Maar nu, allemaal veel te vaag en te onhelder."

*Ik wil mij verdiepen in theologieën van anderen en geef ruimte aan theologische veelkleurigheid*

Legemaate toont zich geïnteresseerd in de theologieën vanuit andere etnische achtergronden. "Die Afrikaanse theologie heeft iets heel verwachtingsvol." "Dat maakt mij heel nieuwsgierig, waar zit hem dat in. Daar zit mijn verlangen naar studie in de komende jaren." Hij geeft bewust ruimte aan theologische veelkleurigheid. Hij zegt daarover: "De modus die we hebben gevonden om daarmee om te gaan is, we hebben wel onze belijdenisgeschriften. Alles wat in de ICF geleerd wordt zal in overeenkomst daarmee zijn. Maar we geven veel ruimte ook aan mensen die daarin anders geloven." En over zijn rol als pastor: "En ik zie voor mij persoonlijk als taak om ieders pastor te zijn daarin. Waarbij ik dus inderdaad probeer de *African ministry*, de *Kurdish Ministry*, alles te bezoeken en ook te laten merken vanuit geloof, presentie en vanuit pastorale ondersteuning hun pastor te zijn. En daarin de spin in het web. De bruggenbouwer. Ik denk dat dat een hele belangrijke rol is van de voorganger van de ICF, steeds weer die bruggen slaan." En over het leren van elkaar: "En dan kan het ineens een kruisbestuiving worden. Dat hebben we laatst gemerkt bij de internationale gebedsavonden. Die organiseren we zo dat daar Chinezen, Afrikanen, Nederlanders, andere nationaliteiten echt aan deelnemen. En ook om de beurt leiding aan geven. En dan krijg je dat mensen denken: "hé dit is ook wel heel mooi. Ik dacht altijd, die gekke Afrikanen met hun *prosperity gospel*. Maar zodra we samen gaan bidden, op een manier die ik helemaal niet gewend ben, maar het is wel iets dat me in vuur en vlam zet." En later hebben we hetzelfde gedaan op een Koerdische avond. Daar hebben we de leider van de *Chinese Ministry* voor laten gaan. Daar kwamen ook een hoop Afrikanen. Dan leer je daadwerkelijk van elkaars culturen. En op het moment dat je geïnspireerd raakt door elkaars cultuur en theologie, dan wordt het ook gemakkelijker om de dingen waarvan je zegt, hier sta ik net iets anders in vanuit de bijbel, te accepteren. *Bonding and bridging* is waar wij naar zoeken."

#### **4.2.5. Reflectie op de vier theologische stemmen in de ICF**

*Formele theologie slaat bruggen*

De ICF slaagt er in om vanuit haar christelijk gereformeerde achtergrond verbindingen te leggen met een in etnisch en theologisch opzicht veelkleurige gemeenschap. Dat doet ze door de nadruk te leggen op bepaalde verbindende factoren en van daaruit ruimte te geven aan verschillen. Een eerste verbindende schakel is de orthodoxe geloofsopvatting. In de normatieve theologie is dat een orthodox-gereformeerde opvatting, in de aangehangen theologie orthodox-evangelicaal. De formele theologie laat invloeden zien vanuit beide tradities maar benadrukt de orthodoxie en radicaliteit. Een tweede verbindende schakel is de principiële-multiculturaliteit. Door multiculturaliteit als een bijbels gegeven uit te leggen, wordt de veelkleurige praktijk in de ICF verbonden aan de normatieve Schrift. Volgens Legemaate hangt het een nauw samen met het ander. In een gemeenschap met een dergelijke culturele veelkleurigheid zijn er verbindende elementen nodig. Hij zegt daarover: "Er zijn al zoveel verschillen, tussen culturen en mensen, dat dit onze gemeenschappelijke grond is. En als je dan ook nog verschilt in je visie op God en Jezus en de heilige Geest, wat is dan nog hetgeen wat samenbindt?"

*Overeenstemming tussen leer en leven*

De orthodoxe theologie wordt verwoordt in een radicaal verlossingsevangelie. In deze radicale vertolking van het evangelie vinden voorgangers en groepsleden elkaar. Zij zijn het allemaal met elkaar eens: deze God vraagt om volledige overgave. De groepsleden verwoorden dit niet alleen, de actieve deelname van gemeenteleden in de 'House of Hope' laat zien dat het verwoorde geloof ook vorm krijgt in de geleefde praktijk.



### *Theologische veelkleurigheid*

Binnen het verbindende element van de orthodoxe theologie, is er aan beide zijden een breed spectrum aan opvattingen. In de stem van de formele theologie viel tijdens het onderzoek vooral verschil in nadruk op in het spectrum van 'reeds en nog niet'. De Afrikaanse theologie neigt op bepaalde momenten naar *prosperity gospel* terwijl de Nederlandse theologie meer nadruk legt op de toekomstige hoop. Legemaate noemt dat in de aangehangen theologie het spectrum loopt van reformatorisch tot ultra pinkster.

Doordat er op belangrijke punten overeenstemming is, is er ruimte voor deze diversiteit. Deze ruimte wordt gecreëerd door een lichte relativering van de belijdenissen, een losse omgang met de Kerkorde en de praktijk van *etnische ministries*. Uit de positieve waardering van groepsleden voor leiding, structuur en gemeenschapsleven in de ICF, kan worden geconcludeerd dat zij voldoende ruimte voor hun eigenheid ervaren.

### **4.3. Vergelijking tussen Crossroads en de ICF**

In het voorgaande is een aantal opmerkelijke overeenkomsten en verschillen tussen Crossroads en de ICF aan het licht gekomen. Deze punten zal ik hieronder benoemen en evalueren.

#### *De gezamenlijke grond en de theologische verscheidenheid in Crossroads*

Wat opvalt bij zowel Crossroads als de ICF is dat er op bepaalde punten sterke overeenkomsten zijn tussen de theologische stemmen. Die overeenkomsten lijken een veilige basis te bieden voor grote verscheidenheid op andere terreinen. De gezamenlijke grond in Crossroads is de demografische homogeniteit van de gemeenschap en de hoge waardering voor ieders eigenheid. Binnen deze eenheid is er een grote verscheidenheid in levensovertuigingen, van atheïst en agnost tot vanuit de islam bekeerd christen. Deze verscheidenheid sluit aan bij het missionaire verlangen van Crossroads. In het licht van de wens om missionair te zijn, is het een grote kracht dat deze gemeenschap zo toegankelijk weet te zijn voor niet-christenen. Tegelijk spreekt uit het orthodox-bijbelgetrouwe karakter van Crossroads het verlangen dat mensen zich ontwikkelen tot discipelen van Jezus Christus. Gebeurt dat ook? Of blijven de groepsleden in Crossroads zoekers op een spirituele weg, ook als ze christen zijn geworden?

#### *De gezamenlijke grond in de multiculturele ICF*

In de ICF is er alles behalve sprake van demografische homogeniteit. Rond de veertig nationaliteiten maken deel uit van deze gemeente. Wat wel verbindt is dat ieder zich lovend uitlaat over deze culturele verscheidenheid. Dat is niet vanzelfsprekend in de stad van Pim Fortuyn en Leefbaar Rotterdam. En wat zeker ook verbindt is de orthodox-christelijke overtuiging in alle theologische stemmen. De radicaliteit in de ICF is groter dan in Crossroads. Er wordt gesproken in termen van een breuk tussen het oude en het nieuwe leven. De ICF lijkt goed in staat te zijn om een dringend appel tot navolging te laten uitgaan. Ex-moslims en zoekende christenen hebben hun leven gegeven aan Jezus. Weet de ICF echter ook de seculiere Rotterdammer te bereiken? Legemaate zegt dat hij vrijwel nooit de sprong maakt vanaf ongelof. Hij kiest ervoor niet daar te beginnen, bij waar de seculiere Rotterdammer zich bevindt. Ook bij niet-christenen gaat hij er vanuit dat ze weten dat God bestaat. En zo niet, zegt hij "word dan maar uitgedaagd."

#### *Scheppingstheologie vs. verlossingstheologie*

Nauw aansluitend bij het voorgaande constateerde ik dat in Crossroads de werkelijkheid wordt bekeken vanuit een scheppingstheologie en in de ICF vanuit een verlossingstheologie. Het lijkt erop dat Crossroads met de nadruk op een scheppingstheologie de kloof tussen een orthodox-christelijke normatieve theologie en een postmoderne, postchristelijke leefwereld weet te overbruggen. De formele theologie fungeert zo als brug of misschien zelfs als buffer. Dat is een kracht. Er is echter ook een keerzijde. Het is zeer de vraag of met een dergelijke theologie de aangehangen theologie van de groep voldoende wordt uitgedaagd. De scheppingstheologie van Crossroads bevestigt de groepsleden in een idee als "voor God ben je al een tien" zoals Gaby dat onder woorden brengt. Is

deze nadruk op bevestiging van het goede in mens en leefwereld de reden dat radicale overgave in Crossroads minder dan in de ICF zichtbaar wordt?

Er is nog een kritische kanttekening te plaatsen bij de scheppingstheologie in Crossroads. Het betreft een punt dat vooral aan het licht wordt gebracht rondom de Afghaanse Hamid. Hamid heeft met zijn hopeloze verleden, hoop gevonden bij Jezus. Het geloof heeft hem radicaal veranderd en nu verwacht hij deze radicaliteit ook in de gemeenschap. In Crossroads treft hij dit naar zijn zeggen te weinig aan. Hamid lijkt zich mede hierdoor een vreemde eend in de bijt te voelen. Zou het kunnen zijn dat de scheppingstheologie in Crossroads uitsluitend werkt? Vindt de nadruk op bevestiging vooral weerklank bij redelijk geslaagde mensen? Gemarginaliseerde mensen en mensen met een orthodox godsgeloof zullen eerder de noodzaak van verlossing ervaren. Worden zij in Crossroads ongewild buitengesloten? Dit zou opgemaakt kunnen worden uit de reactie van Becker op de opmerking van Hamid. Het lijkt erop dat Becker zich meer verwant voelt met een postmoderne zoekersspiritualiteit dan met de zwart-wit opstelling van Hamid.

#### *De bijbel en het gezonde verstand*

Het is opvallend hoezeer in Crossroads iedere geïnterviewde het contextuele karakter van de bijbel benadrukt. Bovendien geeft op één na ieder aan dat wanneer de bijbel botst op het leven, het gezonde verstand prevaleert in het omgaan hiermee. De groepsleden van Crossroads zijn kritisch over dat wat in de bijbel haaks lijkt te staan op de postmoderne normen en waarden. In de ICF is dat anders. Daar hanteren de groepsleden een meer letterlijke uitleg van de bijbel. Als het leven van de mensen in de ICF blijkt te botsen met de bijbel, dan is de bijbel de norm. Vergelijken met de houding in Crossroads die in bepaalde opzichten kritisch is te noemen, is er onder de groepsleden in de ICF een meer naïeve geloofshouding.

#### *Tussentijds concluderend*

Zeker in de vergelijking van de beide gemeenschappen kan er iets worden gezegd als antwoord op de vragen die hierboven worden opgeroepen. Crossroads is beter dan de ICF in staat om seculiere Rotterdammers te bereiken. Een belangrijke reden hiervoor is de diepgaande aansluiting met de leefwereld van jonge postmoderne stadsbewoners. Die aansluiting krijgt ondermeer zijn vorm in een klimaat van acceptatie door de aangehangen scheppingstheologie. En het krijgt zijn vorm doordat er ruimte wordt gegeven aan het kritisch bevragen van bijbel en traditie op alles wat niet goed past bij de postmoderniteit. De erkenning van het contextuele karakter van de bijbel in zowel de formele als de aangehangen theologie geeft hier de benodigde ruimte voor. De aansluiting bij de leefwereld van de groepsleden lijkt in Crossroads ten koste te gaan van de kracht van het appel dat op hen uitgaat. ICF is beter dan Crossroads in staat om te begeleiden tot radicale overgave aan Christus. De oproep tot overgave die hierbij hoort sluit goed aan bij de relatief gemarginaliseerde positie van de mensen in deze gemeente en bij hun vaak religieuze achtergrond. Bovendien, doordat de orthodox-evangelicale overtuiging de belangrijkste bindende factor is, kan voortdurend worden opgeroepen tot overgave hieraan. De consequentie van dit alles is echter wel dat de seculiere Rotterdammer zich in de ICF niet snel aangesproken zal voelen.

## 5. Contextuele verwoording van het evangelie en de uitwerking daarvan

In het vorige hoofdstuk heb ik door explorerend onderzoek in de praktijk van Crossroads en de ICF aan de hand van het 'vier stemmen model' in kaart gebracht, hoe contextuele formuleringen van het evangelie ontstaan en hoe ze ruimte scheppen tot navolging van Christus. In dit hoofdstuk zal ik, in lijn met de doelstelling van dit onderzoek, inzoomen op de verwoording van het evangelie. Hoe wordt in beide gemeenschappen het evangelie contextueel verwoord en hoe scheidt dit ruimte voor een beweging tot navolging van Christus? Om hier zicht op te krijgen heb ik in beide gemeenten twee zondagse samenkomsten geobserveerd en de daar gehouden preken geanalyseerd. Met de groepsleden heb ik in elk van de gemeenschappen één dienst geëvalueerd. Het resultaat van dit deel van het onderzoek volgt hieronder.

### 5.1. Contextuele verwoording in Crossroads

In Crossroads heb ik twee samenkomsten geobserveerd waarin ds. Ron Becker voorging. De eerste van deze twee heb ik met de groepsleden geëvalueerd. Het betrof een *Celebration Event* waarin de aftrap werd gegeven voor het maandthema: 'de vijf bedieningen'.

#### 5.1.1. Intentie van de voorganger

Becker gaf aan dat hij met de verkondiging in het *Celebration event* de volgende intentie had:

Als kennis wilde hij overdragen:

Ieder gemeentelid heeft een bediening.

1. Wie ik ben, wat ik kan en wat mij uniek maakt zijn vragen die ertoe doen.
2. *Personal development* kan uitlopen in narcistisch navelstaren.
3. Een 'bediening' wordt uitgedeeld door Jezus en vindt de basis in genade.
4. Een bediening draait niet om jou, maar om de Gever en zijn (missionaire) doel.

Becker wilde de toehoorders als volgt in beweging brengen:

1. Ga op zoek naar je bediening. Wees niet wie anderen en jijzelf vinden dat je moet zijn, maar wie God vindt dat jij bent.

Deze intentie kreeg op de volgende manieren gestalte in de dienst:

#### *Prikkelende aanzet tot zelfreflectie ten opzichte van de bijbeltekst*

Becker prikkelt de groep om aan de hand van de bijbeltekst op hun eigen leven te reflecteren. Hij zegt bijvoorbeeld: "Mocht je denken van, dit gaat om mij, ja het gaat ook over jou maar het begint bij Jezus en zijn genade. Het is Jezus die uitdeelt. Jezus die iets in jouw persoonlijkheid legt. Jezus die iets in jou doet. Jezus die al iets in jou heeft gedaan." "Dat is even een harde boodschap, het draait niet om jou. Of misschien is het juist heel bevrijdend, het gaat niet om jou." "Het is een teken van volwassenheid, dat die bedieningen zichtbaar worden in jou en anderen, dat is een kwestie van groei naar volwassenheid."

#### *Aanzet om op concrete wijze actie te ondernemen en op zoek te gaan naar aanleiding van de bijbeluitleg*

De beide geobserveerde samenkomsten hebben de vijf bedieningen als thema. Becker daagt steeds uit om op zoek te gaan naar de eigen bediening. "Onderzoek dat, en investeer daar ook in. Zoals Paulus dat eigenlijk heel *tricky* noemt van, het is eigenlijk een kwestie van volwassen worden, dat je daarnaar op zoek gaat."

En Becker zet de groep aan om een online test te doen.<sup>75</sup> "Nou dit is een site waar je naar toe kunt gaan vanmiddag, om het even te proberen. Het kost je 10 minuten."

<sup>75</sup> Deze test is de *Revised Fivefold Ministries Inventory*. Die wordt omschreven als "This test is designed to give you a snapshot of your Base and Phase ministry gifts as articulated in Ephesians 4 (Apostle, Prophet, Teacher, Evangelist, Pastor) as put together by Mike Breen and 3DM." <http://fivefoldsurvey.com/>, geraadpleegd 8-5-2014.

Becker stelt het vinden van de eigen bediening voor als een zoektocht "Het is geen dichtgetimmerd verhaal. Zoals mensen: nee ik pas niet in een hokje, ik pas niet in een schema. Heel goed. Roep ik ook altijd. Het is een hulpmiddel, bedoeld voor de opbouw van de gemeente, zodat Jezus zichtbaar wordt."

In de gebeden aan het einde van de preek bidt Becker of God mensen in beweging wil zetten. "We nodigen u uit om ons uit te dagen, om een stap te zetten richting volwassenheid. Om die rollen te zien, om die rollen ook te pakken en ook oprecht verheugd te zijn als we merken dat andere mensen anders zijn." "Vader we nodigen u uit om ook vrede te geven over wie we mogen zijn en we nodigen u ook uit om ons een duw in de rug te geven, om er ook maar in te gaan staan, en er mee te gaan experimenteren." En in het gebed na de preek over apostelschap: "En als hier in ons midden mensen zijn die u specifiek die bediening van apostel heeft gegeven, bid ik u dat u dat ook op dit moment in ons wakker maakt."

*Uitnodiging om te bidden na de dienst, om gezegend te worden of te zegenen*

In de afsluiting van de *Celebration* nodigt leiderschapsteam lid Hester uit: "Wees welkom nog om te blijven, na te praten of te bidden als je daar behoefte aan hebt. Misschien omdat je al hartstikke helder hebt wat je bediening is en daar een zegen over wilt. Of omdat het je ontzettend verwart en je eigenlijk gefrustreerd bent over dat het nog niet helder is, ook welkom." In de afsluiting van *Central* nodigt Becker uit: "Gaaf dit over jou, kom naar voren, we bidden voor je. En als het niet over jou gaat, zegen dan wat er gebeurt. Wat er op dit moment gebeurt is dat mensen daarin een stap willen zetten, ook tot opbouw van jou."

*Becker zoekt met de zoekers en gaat daarin voorop*

Met zijn zelfrelativering en ook wel relativerende opmerkingen over de bijbel ("nou, dat is een mond vol"), zijn zoekende houding ("Dat is even mijn samenvatting. Ik weet niet of het klopt maar..") en zijn bevestigende reactie op de bijdragen van anderen gaat Becker naast de zoekers staan. Vervolgens geeft hij in de zoektocht richting door de zoektocht te beginnen met meerdere bijbelgedeelten en daar steeds op terug te vallen. En de zoektocht af te ronden met gebed: "En als hier in ons midden mensen zijn die u specifiek die bediening van apostel heeft gegeven, bid ik u dat u dat ook op dit moment in ons wakker maakt." En hij geeft richting door enthousiasme te tonen over het als volgeling van Jezus in deze samenleving staan. In de afsluiting van zijn preek brengt hij dit enthousiasme onder woorden met: "Wat als dat element van apostel zijn, de confrontatie met de macht van het kwaad, als dat ook iets is wat in ons midden zichtbaar wordt? En dat dit de mensen zijn die ons aan de hand nemen om, in autoriteit van Jezus met het oog op Jezus en zijn heerschappij en zijn koninkrijk in de samenleving door te dringen? Dat is *dynamite* mensen!"

*Evangelicale aanbiddingsmuziek*

Daar waar Becker de boodschap met een zekere bescheidenheid verwoordt, kennen de liederen deze bescheidenheid niet. De gemeenschap zingt liederen met teksten als "Jesus, I'll worship Your holy name. Lord, I'll worship Your holy name.", "He is exalted, The King is exalted on high and I will praise Him.", "Heaven is Your throne, and the earth is Your footstool. Jesus I come to bow down at Your feet. O how I love just to worship before You, in Your presence my joy is complete."

### **5.1.2. Aansluiting bij de leefwereld**

In beide samenkomsten zocht Becker nadrukkelijk aansluiting bij de leefwereld van de aanwezigen. Dat gebeurde op de volgende manieren:

*De bijbelse en huidige werkelijkheid zijn vervlochten*

Becker vervaagt de bijbelse werkelijkheid en de hedendaagse leefwereld zo met elkaar, dat het onderscheid tussen beide wegvalt. Zo legt Becker op een natuurlijke manier de verbinding tussen de vijf bedieningen en het voor velen herkenbare werken in een team. Becker: "Ik zou niet zeggen dat iedere evangelist een goeie reclameman is of een verkoper, maar je ziet wel equivalenten ervan in het maatschappelijk verkeer." "Het zijn de

ondernemers, entrepreneurs. De ontdekkers, de explorers. Ontwikkelingswerkers hebben dit ook heel sterk. Innovators. Mensen die als eersten de nieuwste gadgets hebben." Becker ziet apostelen niet slechts als bijbelse types, maar als mensen die in zijn leefwereld rondwandelen: "Apostel, althans mijn ervaring ermee is dat ze moeilijk gefocussed blijven." "Voor een apostel een hele vervelende vraag: heb je gevraagd wat God ervan vindt? Nee, maar het is toch goed? Ja, tuurlijk maar wat vindt God er nou echt van? En simpelweg, maak hem of haar accountable."

#### *De bijbelse werkelijkheid wordt concreet gemaakt*

Op verschillende momenten in de preken wordt de bijbelse werkelijkheid concreet gemaakt. Bijvoorbeeld wanneer de bediening van het apostelschap wordt verbonden met de op handen zijnde gemeenteraadsverkiezingen. "We zijn in beweging, de apostolische bediening zorgt ervoor dat we ook de confrontatie met de duisternis aangaan. En dat we het in volle autoriteit kunnen doen, mogen doen. En ik denk dat God dat ook wel vrijzet in ons eigen leven, in het gemeentelven, in deze stad. Er komen gemeenteraadsverkiezingen aan en we kunnen onze hoop stellen op de politiek, misschien is dat ook een onderdeel van de strijd tussen licht en duister."

#### *Er worden alledaagse (voor)beelden gebruikt*

Becker gebruikt doorlopend beelden en voorbeelden uit de leefwereld. Hij noemt de restaurantvergelijkingssite 'Iens', het Turkse biertje 'Efes', 'Harry Potter', 'Lord of the Rings' en andere bekende films en series. Hij laat een kaart van de zendingsreizen van Paulus zien met de vormgeving van een metro-kaart. De achtergrondafbeeldingen op de beamer zijn steeds mooi gefotografeerde plaatjes van karakteristieke locaties in Rotterdam. Hij noemt Efeze een soort Rotterdam van het Middellandse Zeegebied.

#### *Verbinding met levensvragen van de aanwezige doelgroep*

Op meerdere momenten wordt er een verbinding gelegd met de levensvragen van de aanwezige jonge stadsbewoners. "Zeker als je die vragen hebt, wie ben ik, wat kan ik, wat maakt mij uniek, dat zijn ook gewoon vragen die ook heel veel mensen van ons bezighouden." Of als hij kritisch is over de focus op *personal development*: "Zijn we niet gewoon bezig met narcistisch navelstaren? Nou weet je wat voor persoonlijkheidstype je bent, nou en dan?"

#### *Taalgebruik en stijl*

Becker gebruikt veel Engelstalige termen gebruikt. De samenkomsten worden *events* genoemd, de ene keer een *Celebration event* en de andere keer een *Central event*. Het thema is *Diversity United*. Als Becker uit de bijbel leest laat hij dat klinken alsof de hoorders persoonlijk worden aangesproken. Zo vervangt hij het 'u' steeds door je, jij en jullie. Als hij de bijbel uitlegt doet hij dat ook in omgangstaal. Over Paulus: "Hij schreef ook brieven van jongens, ik wil nog even naar Spanje, als ik eerst in Rome ben geweest."

#### *Zelfrelativering van de voorganger*

Door zichzelf te relativeren stelt de voorganger zich op gelijk niveau van, en dienstbaar aan de aanwezigen. Beckers opening van de eerste preek: "Ik mag met jullie een aftrap geven voor een nieuw thema. En dat moet natuurlijk weer in het Engels, *Diversity United* hebben we het genoemd. Het is een manier om te vangen wat bij mij altijd heel veel evangelische jeuk oplevert en dat is het woord 'de vijf bedieningen'. Ik weet niet of er nu mensen hetzelfde gevoel hebben van, *right*, krijgen we dat weer. Dat betekent dat je een afgestompt kerkganger bent." En de opening van de tweede preek "Goedemorgen allemaal, mijn naam is Ron Becker, ik mag een aantal dingen met jullie delen. En het zal je niet ontgaan zijn misschien, we zijn met een reeks bezig, *Diversity United*. Dat is een chique vorm om het over iets christelijks te hebben als de vijfvoudige bediening. Maar dat klinkt weer niet zo dus vandaar dat we het maar even een hippere kreet hebben gegeven."

Na een uitleg van een gedeelte uit Efeze zegt Becker zelfrelativerend: "Dat is even mijn samenvatting. Ik weet niet of het klopt maar.."

En aan het einde van de preek: "Nou ik kan veel langer hier over doorkletsen maar ik wil je uitnodigen, simpelweg te bidden."

*Relativering van de bijbel (Niet zozeer van de inhoud maar wel van de stijl)*

In aansluiting op het voorgaande, ook met de bijbel wordt op een relativerende manier omgegaan. Niet met de inhoud, die wordt als normatief gepresenteerd. Maar wel met de stijl. Becker, na het lezen van een bijbelgedeelte: "Nou het is een vrij uitgebreid betoog, en het gaat maar verder en het gaat maar verder" En in de andere dienst, na het lezen van een bijbelgedeelte: "Zo wordt het lichaam van Christus opgebouwd, totdat wij allen samen door ons geloof en door onze kennis van de Zoon van God een eenheid vormen, de eenheid van de volmaakte mens, van de tot volle wasdom gekomen volheid van Christus. Nou dat is een mond vol."

### **5.1.3.       Uitwerking op de groepsleden**

In de workshop aansluitend aan de dienst, gaven de groepsleden aan welke uitwerking de dienst op hen had, op cognitief, affectief en conatief niveau. De volgende dingen vielen op:

*Muziek en ontmoeting raken het hart*

Christine: "Ik hou me in het dagelijks leven ook meer vast aan de liederen dan aan het andere. En ik kreeg een warm hart van die dansende kinderen." Gaby: "Dat raakt me altijd heel erg, vooral de pianomuziek." " En, ongeveer naast mij zat een meisje met het syndroom van down met haar broer. En dat raakte me gewoon heel erg om hun twee samen bezig te zien. (...) zo liefdevol." Ronald houdt weliswaar niet van aanbiddingsliederen maar toch opende God zijn hart door de tekst van een van de liederen: "Het is echt een gevoel van je binnenste, God ik sta open voor alles wat u me te vertellen hebt. Zo voel ik dat." Anton wordt ook geraakt door de muziek maar dan in negatieve zin: "Ik vind dat aanbidding wat in die liederen zit zo overdreven altijd. Zo heel erg, van de glorie. Als niet christen is dat heel moeilijk om mee te identificeren." "De liedjes en dan denk ik, daar gaan we weer. Dan ben ik misschien al niet meer ontvankelijk voor wat er daarna komt." In contrast hiermee staat zijn positieve evaluatie van de gemeenschap: "Als iemand iets voelt van hier wil ik iets mee of hier kan ik iets mee. En dan ook echt voor iedereen zo naar voren gaat. Dat is toch echt wel meer dan 'misschien', dat is toch echt wel wat iemand dan voelt. Dat vind ik heel mooi, daar voel ik dan wel weer iets van." "Dat is dan ook weer mooi om te zien. Die inwerking die het op anderen heeft."

In het interview zegt Christine opnieuw iets over het belang van muziek. Als ze net onder woorden heeft gebracht dat ze vaak moeite heeft om onvoorwaardelijk te geloven, zegt ze: "de popsongs, die zijn echt iets wat me raakt. Dat als ik dat zing, dan denk ik: zo wil ik leven. (...)Dat zijn dingen waar ik van overtuigd ben als ik zing. Maar je moet niet alleen van overtuigd zijn als je zingt, je moet het de hele dag zijn. Maar dat zijn bronnen waarvan ik denk, als ik dat zing dan komt het gevoel terug, zo hou ik me staande tijdens de dag."

*De groepsleden laten zich vanzelfsprekend aanspreken door profetie, bijbel en uitleg*

Christine laat zich aanspreken door een woord van profetie: "Dat wat aan het begin van de dienst gezegd werd "mijn genade is u genoeg", dat is iets dat me wel aansprak, dus ik ga kijken wat er mee gebeurt." Ronald vraagt zich af: "Waarom haalt Ron nou eigenlijk dat (bijbelgedeelte uit Efeze) erbij, dat moet nog een beetje landen, daar wil ik nog verder over nadenken." Christine: "En met het laatste gedeelte, die waarschuwing van Paulus dacht ik: Je bent goed bezig, je moet wel. M'n hele lijf ging van wow! Het was over, laat je geest en je denken vernieuwen en breek met oude gewoontes." Gaby: "Ja die 5 bedieningen, dat is mooi, dat ieder zijn eigen uniekheid heeft". "Ik vond ook die Jezus als regisseur wel een *eye-opener*." "En volheid van Christus, (...) dat we vanuit die bedieningen zijn lichaam bouwen en dat daaruit de volheid, de volledigheid zichtbaar wordt."

*De kern van de boodschap komt over*

Christine: "Ik heb het een beetje genomen van: je hebt een basisbediening en van daaruit mag je experimenteren, mag je kijken." Gaby: "Bij cultuurgeloof, wat hij aan het eind zei, sommige mensen reageren vanuit wat de cultuur van hen verwacht in plaats van wat God voor bedoeling heeft voor jou, hoe jij mag zijn. Die vond ik gewoon heel erg mooi." Ronald geeft aan dat hij het idee van teamrollen in een werkomgeving begrijpt maar ze nog niet goed kan plaatsen in het geloofsleven. Wel formuleert hij een ander element van de essentie: "... het gaat er niet om wat anderen van je denken, het gaat erom wie jij bent, zoals je gemaakt bent, wat jouw doel is en wat de bijbel daarover zegt." Gaby die naast de persoonlijke toepassing ook de missionaire betekenis ziet: "En dat je als Crossroads-gemeente ook veel meer invloed hebt op de omgeving, zoals Efeze invloed had in de regio."

*De boodschap is praktisch toepasbaar in het leven van alledag*

Gaby: "Ik werk met chronische pijn-patiënten (...) en wat ik vandaag wel heel mooi vond is dat uniek zijn en dat je daarin ook in je kracht komt te staan. (...) Dus ik denk dat ik dat ook in kan zetten, om mensen daarin bewust te maken. Hoe sta je nou in je kracht, niet alleen fysiek maar ook als persoon?" Gaby kan de inhoud van de preek delen met gelovige en ongelovige collega's: "We hebben een enneagramcursus gedaan, en daar heb je het ook over jouw uniciteit. Daar kan ik op terug komen over wat we er hier over gezegd hebben en wat de bijbel er over zegt ook wel. Ik vind het wel mooi om het er met collega's over te hebben omdat ze er wel bekend mee zijn." Christine: "En ik ben afgestudeerd en zoek een baan, dus ik ga het meenemen in het baan zoeken. Want ik was al bezig met de vraag, hoe belangrijk vind ik het dat mijn baan overeenkomt met mijn overtuigingen, ook mijn christelijke overtuigingen." Ronald: "Maar het zit op de achtergrond, als je dan op je werk met name, als je met een probleem bezig bent, dan denk je even terug." Anton: "Je neemt er wel wat van mee voor de rest van de week. Dan is het meer, dan maakt het niet eens uit waar het over is gegaan. Gewoon het zien dat mensen met iets anders bezig zijn, met iets serieuzers, iets diepers dan de dagelijkse dingen, dat neem je al mee. Dat je andere dingen kan relativiseren door de week heen."

## 5.2. Contextuele verwoording in de ICF

In de ICF heb ik zowel een reguliere zondagse samenkomst geobserveerd als een *African Sunday*. In de reguliere samenkomst ging ds. Coen Legemaate voor, op *African Sunday* pastor Samson Nibi. De dienst waarin Legemaate voorging heb ik met de groepsleden geëvalueerd.

### 5.2.1. Intentie van de voorganger

Pastor Coen Legemaate gaf aan dat hij met de verkondiging deze intentie had:

Als kennis wilde hij overdragen:

1. Als je Jezus wil volgen, moet je bereid zijn al het andere aan de kant te zetten.
2. Dat kan alleen omdat Jezus mooier, beter en rijker is dan alles wat je op aarde kunt krijgen.

Hij wilde de toehoorders als volgt in beweging brengen:

1. Voor buitenstaanders: De grote ommekeer om Jezus te gaan volgen in hun leven;
2. Voor volgers van Jezus: Herschikken van de prioriteiten in hun leven, waardoor Jezus opnieuw op nr. 1 komt te staan.

Hieronder wordt beschreven hoe deze intentie gestalte kreeg in de dienst van Legemaate. Daarbij wordt ook genoemd hoe in de andere dienst pastor Nibi de aanwezigen probeerde te beïnvloeden.

*De pastor zet aan tot persoonlijke reflectie op grond van de bijbeltekst*

Legemaate verbindt meermalen de bijbeltekst met de geestelijke weg van de toehoorders. En hij roept de toehoorders op om persoonlijk te reflecteren op de bijbeltekst. Dat doet hij bijvoorbeeld op de volgende momenten: "And if you go to him today, what would he say to you? Would he be gracious and forgiving, or would he be harsh and say, let the dead bury their dead. What would he say to you today?" En "And to many

cultures of you, you know your family is your security. And Jesus says no, leave it behind and follow me. And I ask you today, where is your security?"

*De pastor zet aan tot een persoonlijke keuze tot volledige overgave*

De oproep tot volledige overgave klinkt in de preek van Legemaate het meest duidelijk in de oproep om te knielen bij het kruis "But if you will come to the cross today, you come to Jesus and say: I want to be in your kingdom, I want to follow you, that's truly the work of the holy Spirit." En in het gebed na de oproep om naar het kruis te gaan: "But you want us to enter today. And I pray to you today, that for no one here there will be a 'but first'. We surrender our lives to you. And in the name of Jesus, I invite you to surrender all to him. This is the moment."

Ook pastor Nibi zet aan tot een volledige overgave aan God. "When you have such a big God in your home, how can we give him just a part of our house?" Na het lezen van enkele verzen uit Johannes 14: "If you don't want this, I don't know what else you want." En in een oproep en gebed aan het einde van de preek: "Don't go home the same way you came here. Go home convinced that God wants you to lead a passionate life for him. God wants you to live above all powers and dominions. And God wants you to live with authority! He wants you to live happy. So don't collect all the rubbish around you that will keep you away from him. Because friendship with the world the bible says is enmity with God." En later, nadat hij het gebed heeft ingeleid: "If that is the prayer you wanna pray, please stand up. If you want to say to God, that is the person I want to be! I want to be a convincing Christian! Then raise up your hands. And tell God, I'm raising my hands up to you, because your word says, call on me and I will answer. And I'm calling out to you today Lord, empower me to live a victorious Christian live. Empower me to live above sin. Empower me, to live above the desires of my flesh. Empower me, to love you above all else. In Jesus mighty name I pray." Tijdens dit gebed staat vrijwel de gehele gemeente langdurig met de handen geheven.

*De pastor gaat zelf voorop*

Opvallend in de beide samenkomsten is dat de pastor zelf voorop gaat in navolging. Zoals hierboven al genoemd, Legemaate illustreert zijn oproep tot navolging met een recent voorbeeld uit zijn eigen leven. Ook door enthousiaste geloofsuitspraken verwoordt hij datgene wat hij van de groep verlangt. Zo zegt hij: "And that's why I love Jesus. Because he's so honest to me." En later in de preek: "And I want to be in the kingdom of God. Because I want to have this Jesus as my King." Bij de oproep om te knielen voor het kruis sluit Legemaate ook zelf knielend aan.

Ook pastor Nibi gaat voorop in dat wat hij van de gemeenschap verlangt. Dat blijkt uit uitspraken als: "I don't know what you wanna do, but I know what I wanna do. I want to keep on tearing the kingdom of the devil. I want to keep on throwing the demons out of people's lives. I want to keep on raising victories upon victories in Jesus name. I wanna keep on telling passionately the gospel of Jesus Christ." "And God has proven himself to be true. He did all these things in my personal life. He can do it also in your personal life. But you need to make up your mind. And say, as an individual, as a family, we want to live a passionate life for Jesus Christ." En bij de inleiding tot het gebed aan het einde van de preek "So what prayer do you want to pray today? If I were you, I'll be saying (...)"



### 5.2.2. Aansluiting bij de leefwereld

De aansluiting bij de leefwereld van de aanwezigen werd in de preken gezocht in het toepassen van de bijbelse werkelijkheid in de hedendaagse werkelijkheid. Ook deelden de beide voorgangers herkenbare verhalen.

*Als buitenstaander een brug slaan naar de aanwezige migranten*

In zijn preek over Lucas 9 verbindt Legemaate het bijbelverhaal op meerdere momenten met het leven van de groepsleden. In enkele gevallen probeert hij als buitenstaander (autochtone Nederlander) een brug te slaan naar de belevingswereld van migranten. De afwijzing die Jezus ondervindt in Samaria herkent hij als racisme. "Do you recognize, some of you are here today and do have exactly the same experience as Jesus did. Because this is nothing else than pure racism." En over het belang van familie in bepaalde culturen: "And to many cultures of you, you know your family is your security. And Jesus says no, leave it behind and follow me."

*Als insider delen van herkenbare voorbeelden en verhalen*

In andere gevallen is de voorganger geen buitenstaander maar iemand die de leefwereld van de groepsleden deelt. Over Jezus die zich laat zien als liefdevol en vergevend zegt hij "And this is the Jesus we need today right? In our mixed culture here in Rotterdam with so many different nationalities. And so many different faiths." Over de eerlijkheid van Jezus in tegenstelling tot hen die je iets proberen aan te smeren, gebruikt Legemaate de McDonald's als voorbeeld: "have you ever entered the McDonald's and you see the signs, the beautiful pictures of a Big Mac?" En over het toetreden tot het Koninkrijk van God "Suppose you want to enter the kingdom of Belgium".

Vanuit het gegeven dat Legemaate zijn leefwereld deelt met zijn toehoorders kan hij een waar gebeurd verhaal uit zijn eigen leven inbrengen. Hij vertelt erover, hoe zijn recente verhuizing, waarbij hij met zijn gezin van het veilige platteland naar de grote stad Rotterdam ging, een daad van navolging was. Ook pastor Nibi vertelt in zijn preek een gebeurtenis waarmee hij de boodschap die hij wil overbrengen verbindt met de leefwereld van de toehoorders. Hij vertelt over een Afrikaanse vrouw in Antwerpen die gekweld werd door boze machten in haar huis. Een ongetwijfeld herkenbare situatie voor veel van de aanwezigen. Als Nibi vervolgens vertelt over de uitdrijving die onder zijn gebed plaatsvindt, onderstreept dit de inhoud van de verkondiging en bovendien zijn geloofwaardigheid als pastor. Ook vertelt Nibi een verhaal van een Nederlandse en een Ghanese vrouw die samen naar een kerkhof gaan. Of dit verhaal waar gebeurd is of fictief, het is in ieder geval herkenbaar voor Afrikanen en anderen in een multiculturele situatie.

*Toepassing van de bijbelse werkelijkheid in de realiteit van dit leven*

De boodschap van de bijbel wordt nadrukkelijk verbonden met het leven van de groepsleden. Legemaate verbindt de types uit de gelijkenis in Lucas 9 met remmingen die mensen in het hier en nu kunnen hebben in het radicaal navolgen van Jezus. De beide voorgangers proberen vanuit de bijbelse werkelijkheid de groepsleden in beweging te zetten tot overgave aan Christus.

### 5.2.3. Uitwerking op de groepsleden

In de workshop aansluitend aan de dienst, gaven de groepsleden aan welke uitwerking de dienst op hen had, op cognitief, affectief en conatief niveau. De volgende dingen vielen op:

*Deelnemers begrijpen (een deel van) de boodschap van de samenkomst en betrekken deze op hun eigen leven*

Het eerste deel van de door Legemaate genoemde intentie wordt door iedereen begrepen en toegepast op het eigen leven. Tanja noemt de drie voorbeelden uit de preek van mogelijke reacties op het volgen van Jezus. Ze betreft deze voorbeelden stuk voor stuk op concrete zaken uit haar eigen leven: "Deze is het meest blijven hangen: "Maar eerst". Bij mij is een heel hoofdpunt tussen mij en mijn spirituele leven het roken. Maar eerst, moet ik van de stress af. Maar eerst, uit de financiële nood. Dan stop ik met roken en dan kan ik door. Met Jezus.

Op zich ben ik nu wel behoorlijk bezig met Jezus. En ik hoop... goed genoeg. Maar dat roken staat nog wel in de weg." Saïd brengt het meer beschouwend onder woorden wanneer hij zegt: "And who I am in the whole speak, in which place I am. He spoke about many peoples who wanted to follow. And I was trying to find out in which place I am." Ook Maryam laat zien dat ze de boodschap begrijpt wanneer ze zegt: "Het feit dat ik hier sta heeft te maken met mijn keuze om Jezus te volgen. Als ik kijk wat ik in mijn leven allemaal heb gedaan dan word ik emotioneel, maar door Jezus is mijn toekomst open." En Elsa verbindt de boodschap met haar eigen levensverhaal, hoe zij van moslim veranderde in een volgeling van Jezus. En hoe ze haar oude leven (feesten in nachtclubs) achter zich liet. "And when I decided following him, leaving everything behind. As I said, I was at the club but now I'm not. To take that decision, it's hard but you feel he guides you. Because you can't go to club at night and in the morning go to church."

Het tweede deel van de door Legemaate genoemde intentie (over het mooier, beter en rijker van leven met Jezus) wordt door geen van de deelnemers geformuleerd. Dit hangt waarschijnlijk samen met het feit dat dit deel van de boodschap beduidend minder uiteen is gezet in de preek.

#### *De samenkomst raakt het hart*

Alle deelnemers geven aan geraakt te zijn door de samenkomst. Tanja wordt geraakt door de muziek, het uitdelen van voedingsmiddelen aansluitend aan de dienst, de eensgezindheid tussen verschillende culturen. Saïd werd diep geraakt door de liefde van Jezus zoals die bleek uit het bijbelverhaal waarover werd gepreekt. Jezus zei: "I'm not coming to kill people (...), I'm coming to give the love." En de pastor legde dat uit en zei: "Jesus is love because he's loving us". Maryam heeft gehuild tijdens de preek omdat de preek haar deed bedenken: "wij hebben de Here Jezus vermoord! Het raakt mij heel erg dat Jezus zijn leven heeft gegeven uit liefde voor ons." Elsa werd geraakt door de muziek, de woorden en liefde van pastor Coen, de liefde en de vergeving van Jezus waarover Coen preekte en dat mensen gehoor gaven aan de oproep om bij het kruis te bidden. Tanja en Elsa geven aan geraakt te zijn door de passie van pastor Coen voor Jezus. Tanja: "Ik verlang naar de zelfde passie voor Jezus in mijn leven als ik zie en hoor bij Coen."

#### *De samenkomst zet aan tot navolging van Christus*

De samenkomst doet in de reactie van de toehoorders dat wat Legemaate beoogde. Tanja herkent de in de preek genoemde remmingen maar voelt het verlangen zichzelf helemaal over te geven. Ook Saïd wil geen 'ja maar' zeggen maar Jezus volgen. Net als de andere deelnemers aan de workshop is Maryam niet naar het kruis gegaan maar "in mijn hart heb ik dit wel gedaan: hier ben ik Heer Jezus." Na de preek concludeert Maryam: "niet mijn plan maar zijn plan." Ook Elsa nam opnieuw de beslissing: "At this step that I take, the decision that I made, no matter what happened, I never go back. I'm standing in the place I choose to be. That's only the right, to follow him. As I say in the beginning, I grow up in a Muslim family, my believe is different from what I choose now. So no matter what, even if I go back home, I stay with the believe I choose to be." En toen ze het lied I surrender hoorde dacht ze: "When I heard the music I was like: I surrender Lord. And the way, when people are going in the front, the sound of the instruments, it moved me (...) Because it's like you really move from the preaching. I didn't go to the cross, I was having a baby in my arms. But I was with everybody else who did go. I was there with my heart."

### **5.3. Conclusies over contextuele verwoording van het evangelie**

Door de verschillende thema's van de samenkomsten is een direct vergelijk tussen de praktijk van de beide gemeenschappen niet mogelijk. Toch zijn er een paar opmerkelijke zaken te constateren.

#### *De verbinding tussen bijbelse werkelijkheid en hedendaagse leefwereld*

In Crossroads valt het verschil tussen bijbelse werkelijkheid en hedendaagse leefwereld zo goed als weg.

Bedieningen worden door de voorganger gelijkgesteld aan teamrollen en in je karaktereigenschappen (innovatief

maar ook wat ongeduldig), herken je nu ineens een apostel. De voorbeelden en afbeeldingen die worden gebruikt zijn afkomstig uit het dagelijkse leven. De bijbel wordt verbonden met praktische levensvragen. De voorganger prikkelt de groep om vanuit de bijbel te reflecteren op hun leven. De groepsleden blijken datgene wat ze meenemen van de voorganger vervolgens ook heel praktisch toe te passen. De een ziet mogelijkheden om met het geleerde haar chronische pijn patiënten in hun kracht te zetten, de ander neemt het mee in het zoeken naar een baan. Weer een ander heeft sowieso de ervaring dat wat hij meeneemt uit de samenkomsten toe te passen is in zijn werk.

In de ICF worden bijbel en leefwereld op een andere manier bij elkaar gebracht. In de beide preken wordt de bijbelse oproep tot volledige overgave vertaald naar een oproep tot volledige overgave in het leven hier en nu. In de preek van Legemaate verbindt hij de weerstanden die mensen in Jezus' tijd hadden om hem na te volgen, met weerstanden die we in onze tijd kunnen ondervinden. Pastor Nibi verbindt de kracht die God in de bijbel belooft aan de kracht die wij als gelovigen in ons leven kunnen ervaren. De beide voorgangers roepen de groepsleden op om zich helemaal aan Jezus dan wel God over te leveren. Uit de evaluatie met de groepsleden blijkt ook dat dit het appel is wat op hen is gedaan en wat zij willen beantwoorden.

#### *Op zoek gaan versus overgave*

Dit punt sluit nauw aan bij het voorgaande, maar belicht een ander element. Becker zet de groepsleden aan om op zoek te gaan. Het is een kwestie van geestelijke volwassenheid stelt hij, dat je op zoek gaat naar je eigen bediening. Zoeken is ook nodig omdat de bijbelse uiteenzetting "geen dichtgetimmerd verhaal" is. In het gebed nodigt hij God uit om: "ons een duw in de rug te geven, (...) en er mee te gaan experimenteren." In de ICF wordt niet aangezet tot zoeken, er wordt aangezet tot overgave: "And in the name of Jesus, I invite you to surrender all to him. This is the moment."

#### *Oproep aan het einde van de preek*

In zowel Crossroads als de ICF werden de preken afgesloten met een oproep om deel te nemen in gebed. In Crossroads gebeurt dat op een vrijblijvende manier, als je wilt bidden dan is daar ruimte voor. Bij de eerste observatie was er ruimte voor gebed in de *ministry*, aansluitend aan de dienst. Bij de tweede observatie werd er direct na de preek met een aantal mensen gebeden. Die tweede keer gaat er een sterker appel van de oproep uit. Dit komt doordat deze keer een aantal mensen voor ieders ogen naar voren gaat en Becker de zittenden betreft door hen te vragen om te zegenen wat er gebeurt. Het appel is in de ICF echter nog veel sterker. In de eerste dienst wordt de oproep om voor het kruis te knielen al in het begin van de preek aangekondigd. In de preek werkt Legemaate toe naar deze climax. De oproep wordt een aantal malen herhaald en terwijl de band zachtjes *surrender* speelt, druppelen er mensen naar voren. Legemaate neemt ook zelf deel door te knielen bij het kruis. Ook pastor Nibi werkt in zijn preek toe naar de climax in het gebed. Het gevolg daarvan is dat vrijwel de hele gemeente met geheven handen in gebed gaat.

#### *De pastor zelf gaat voorop*

In beide gemeenschappen gaat de pastor zelf voorop. In de ICF gaan de beide pastors voorop in een radicale overgave aan God en Jezus. In Crossroads gaat de voorganger voorop door naast de zoekers te gaan staan, maar ook door in die zoektocht steeds terug te vallen op de bijbel en gebed. De voorganger is hier de verpersoonlijking van de postmoderne zoeker. In de ICF zijn de voorgangers de verpersoonlijking van de radicale Jezus-volger. In beide gemeenten zijn de voorgangers dat wat ze prediken en wat ze bij de groepsleden in gang willen zetten. Een paar groepsleden in de ICF brengen onder woorden hoezeer ze dit waarderen: "Ik verlang naar dezelfde passie voor Jezus in mijn leven als ik zie en hoor bij Coen."

#### *De verwoording van het evangelie in de muziek*

In beide gemeenschappen is er veel ruimte voor het zingen van aanbiddingsliederen. In de ICF sluiten de teksten van de liederen aan bij de verkondiging door de voorgangers. De groepsleden waarderen de liederen en ze hebben een vergelijkbaar effect op hen als de inhoud van de preek. In Crossroads is er een opmerkelijk verschil tussen de wijze waarop het evangelie wordt verkondigd in de preek en hoe dat gebeurt in de liederen. De verkondiging in de preek is bescheiden, die in de liederen is radicaal. Het is daarom niet zo vreemd dat Anton als niet-christen juist dit aspect noemt als "overdreven" en "moeilijk om mee te identificeren." Bij anderen wordt er ook op een dieper niveau iets losgemaakt maar dan in positieve zin. Daar waar de preek vooral aanzet tot een hele praktische toepassing brengt de muziek de groepsleden tot uitspraken als van Ronald: "Het is echt een gevoel van je binnenste, God ik sta open voor alles wat u me te vertellen hebt. Zo voel ik dat." En de twijfelende Christine zegt over het zingen van aanbiddingsliederen: "Als ik dat zing, dan denk ik: zo wil ik leven."

#### *Tussentijds concluderend*

In beide gemeenschappen wordt het evangelie op een begrijpelijke en relevante manier verkondigd. De voorgangers leggen ieder op hun eigen manier verbindingen tussen het evangelie en de leefwereld van de groepsleden en roepen op tot verandering. De groepsleden begrijpen de verkondiging en ook wat er van daaruit van hen verwacht wordt. Crossroads blijkt bijzonder goed in staat om het evangelie in de alledaagse leefwereld van de groepsleden te brengen. Het bijbelse woord en de praktijk van alledag raken daar met elkaar vervlochten. Om met de woorden van Andrew Walls te spreken, in Crossroads wordt het *indigenizing principle* van contextualisatie benadrukt (zie paragraaf 3.2.4). Het evangelie nestelt zich hier in de levens van de groepsleden. Dat blijkt ook uit de wijze waarop zij het gehoorde toepassen, gewoon in de praktijk van het dagelijks leven en werk. In de ICF wordt de *pilgrim principle* benadrukt. Steeds weer wordt duidelijk gemaakt dat trouw aan Christus, ontrouw aan de cultuur betekent. Steeds weer klinkt de oproep tot volledige overgave. De groepsleden laten zien aan deze oproep gehoor te willen geven. In paragraaf 3.2.4 is genoemd dat het thuis-zijn in de cultuur en tegelijk de profetische transformatie daarvan het basispatroon van bijbelse contextualisatie is. Door het vergelijken van Crossroads en de ICF is aan het licht gekomen hoe elk van deze principes kan functioneren in de praktijk van de verkondiging van het evangelie.

## 6. Conclusies en aanbevelingen

Ik ben dit onderzoek begonnen vanuit het verlangen om het evangelie ook in deze tijd op een goede manier te kunnen verwoorden. Het probleem dat ik bij aanvang signaleerde, is dat wij als christenen in de moderne tijd gewend zijn geraakt aan het brengen van het evangelie als generieke boodschap. Mijn uitgangspunt was dat missionaire communicatie pas levensveranderend is wanneer het zich mede laat vormen door de leefwereld van de groepsleden. De ideaalsituatie die ik voor ogen heb is dat voorgangers van missionaire gemeenschappen in staat zijn het evangelie van Jezus Christus zo te communiceren dat het begrijpelijk en relevant is voor zoekers en jonggelovigen, zodat deze in staat worden gesteld zich te bewegen tot navolging van Christus. Om dit doel te bereiken heb ik onderzoek gedaan in de missionaire literatuur en heb ik de missionaire praktijk onderzocht in Crossroads en de ICF. Het onderzoek was gericht op het beantwoorden van de vraag:

*"Hoe ontstaan contextuele formuleringen van het evangelie en hoe scheppen deze contextuele formuleringen ruimte voor een beweging tot navolging van Christus in twee missionaire gemeenschappen in Rotterdam?"*

In hoofdstuk 0 heb ik vanuit de missiologische theorie gekeken naar totstandkoming van contextuele theologieën en hoe zij ruimte scheppen tot navolging van Christus. In de hoofdstukken 4 en 5 is het functioneren van dit principe in de praktijk van twee missionaire gemeenschappen geanalyseerd. Hiermee is via vier deelvragen de hoofdvraag van dit onderzoek grotendeels beantwoord. In dit hoofdstuk betrek ik de missiologische theorie op de waargenomen praktijk. Het doel hiervan is om de praktijk nog beter te kunnen duiden en tot aanbevelingen te komen voor de verbetering hiervan.

### 6.1. Bouwstenen van contextuele theologieën

Robert Schreiter onderscheidt drie bouwstenen van lokale theologieën: het evangelie, de kerk en de cultuur. Zijn betoog is dat wanneer deze bouwstenen in een dialectische verhouding tot elkaar staan, er een steeds beter zicht ontstaat op elk van hen (zie paragraaf 3.3). Hoe functioneren deze bouwstenen in Crossroads en de ICF?

Met betrekking tot de bouwsteen 'evangelie' valt in Crossroads op dat bijbelse werkelijkheid en lokale werkelijkheid met elkaar verweven zijn. Er is zonder meer sprake van een contextuele verwoording van de bijbelse boodschap. De preken van Becker zijn gebaseerd op de bijbel en omsloten door gebed. Tegelijk zijn ze zo verweven met de leefwereld van de groepsleden, dat ze niet met goed fatsoen in een andere tijd of op een andere plaats kunnen worden uitgesproken. De evangelieverkondiging in Crossroads is postmodern van karakter. De boodschap wordt gepresenteerd met een zekere bescheidenheid en er is ruimte voor andere standpunten. In de ICF is dit anders. Het evangelie wordt hier op een meer universele manier verwoord. Het appel dat God in zijn Woord deed op mensen toen, wordt present gemaakt in een appel op de mensen hier en nu. Ook is de evangelieverkondiging eenvoudiger. Voorganger en gemeenschap vinden elkaar in een rechtlijnige verwoording van een bijbelgetrouw evangelie.

Schreiter wijst erop dat het evangelie meer behelst dan de verbale verkondiging ervan. Dat wordt ook zichtbaar in Crossroads en ICF. In beide gemeenschappen wordt het heil in Christus op unieke manieren uitgedrukt. In Crossroads wordt vooral het klimaat van liefdevolle acceptatie geprezen. Wie je ook bent, wat je ook denkt, je wordt aanvaard en je mening doet ertoe. De groepsleden in de ICF zijn met name onder de indruk van de eenheid in culturele veelkleurigheid. De eenheid wordt gevonden in de radicale navolging van Jezus Christus en komt tot uiting in de liefdevolle omgang met elkaar.

Voorganger en gemeenschap in Crossroads hebben ook oog voor sporen van heil in de omringende cultuur. Deze jonge en vaak succesvolle mensen genieten van het leven in de stad. Het goede in de breedte van de cultuur wordt hier benoemd en gevierd. Ook in ICF is aandacht voor het goede dat God in de cultuur heeft gelegd. Vooral de multiculturele veelkleurigheid in de samenleving wordt hier herkend als goede gave van de Schepper. Tegelijk is in de ICF een scherp oog voor het slechte in de leefwereld: verleiding, demonie, allerlei dingen die je bij God

vandaan houden. Binnen de ICF is men het erover eens dat deze goddeloze zaken moeten worden ontmaskerd en uit het leven van de gelovige moeten worden gebannen.

Een locale theologie krijgt gestalte in de kerk. In aansluiting op het voorgaande: In beide gemeenschappen is te zien dat het evangelie zoals dat wordt verwoord, geïncarneerd is in heel het gemeentelven. Hierdoor wordt het voor de gemeenschap begrijpelijk en geloofwaardig. Het evangelie is ook geïncarneerd in hen die het goede nieuws vertellen. De pastors in de beide gemeenschappen belichamen het evangelie dat zij verkondigen. Legemaate en Nibi gaan voorop als radicale navolgers van Jezus. Becker stelt zich naast de zoekers, ruimte gevend aan anderen maar zelf overduidelijk puttend uit bijbel en gebed. De authenticiteit van de voorgangers wordt door de groepsleden opgemerkt en gewaardeerd.

Door de netwerken waarvan de gemeenten deel uitmaken wordt het locale evangelie in een breder verband geplaatst. De ICF heeft als onderdeel van de 'Christelijke Gereformeerde Kerken' een relatief zware druk vanuit het kerkverband. Om te voorkomen dat oude antwoorden aan deze nieuwe gemeenschap worden opgedrongen, neemt en krijgt de ICF de ruimte om flexibel om te gaan met Kerkorde en belijdenissen. Bezien vanuit het perspectief van het traditionele kerkverband, valt op dat de ICF toch ook echt een contextueel evangelie verkondigt. In een theologie die is ontstaan vanuit een machtige, West-Europese kerktraditie, heeft ICF aandacht voor zaken als multiculturaliteit, armoede en sociale achterstelling. Crossroads heeft gekozen voor minder druk vanuit de traditionele kerk. Ze is geen onderdeel van een denominatie en beweegt zich op een pragmatische manier in verschillende netwerken. Op deze manier creëert Crossroads veel ruimte voor een locale formulering van het evangelie. De gemeente plaatst zich wel nadrukkelijk binnen de kerk, alleen al doordat de theologie gebaseerd is op Schrift en geloofsbelijdenis. Crossroads stelt zich transparant op als een van de 250 filialen van de kerk in Rotterdam.

In Crossroads wordt de cultuur serieus genomen en gewaardeerd. De bijbel en het gebed worden in de cultuur ingebracht, zodat van binnenuit op de bijbelse waarheden kan worden gereflecteerd. Becker leunt sterk op dat wat Andrew Walls het *indigenizing principle* noemt (paragraaf 3.2.4). Dit principe benadrukt het thuis-zijn-in-iedere-cultuur-karakter van het christelijk geloof. Een van de gevolgen hiervan is dat zelfs atheïst en agnost zich in Crossroads thuis kan voelen. Ieder van hen is bereid om vanuit de bijbelse werkelijkheid op zijn of haar leven te reflecteren. Een keerzijde is dat er wellicht te weinig geprikkeld wordt tot verandering. Daarvan getuigen de verhalen van de groepsleden. Zij vertellen niet over radicale verandering, maar over de doorgaande spirituele zoektocht waarin ze zich bevinden. De verhalen in de ICF zijn heel anders. De groepsleden daar vertellen over een oud leven met angst, depressiviteit, demonische gebondenheid of werelds vermaak. Daartegenover schetsen ze nieuw leven dat zich kenmerkt door rust, vrede en vrijheid. Deze bekeringsverhalen sluiten aan bij de manier waarop in de ICF het evangelie wordt verkondigd. De bijbelse waarheid wordt in de cultuur ingebracht als oproep om je te bekeren van dingen die je van God en Jezus afhouden. Deze theologie leunt sterk op het *pilgrim principle*. De verhalen van radicale bekering spreken voor zich. De vraag is of de ICF ook in staat is om seculiere Rotterdammers te bereiken.

## 6.2. Rollen bij de totstandkoming van contextuele theologieën

In paragraaf 3.4 is Schreiters theorie uiteengezet over de rollen die kunnen worden onderscheiden bij de totstandkoming van locale theologieën. Hoe krijgen deze rollen gestalte in Crossroads en de ICF? Wat opvalt is dat de professionele theoloog in beide gemeenschappen een grote rol heeft. De hoofdvoorgangers zijn universitair theologisch geschoold en vervullen een belangrijke rol in de evangelieverkondiging. Het evangelie dat deze professionals verkondigen is authentiek in die zin dat het recht doet aan de vragen van de geloofsgemeenschap. Dat blijkt uit de waardering die de groepsleden uitspreken over vorm en inhoud.

In de ICF stellen de voorgangers zich op als vertolkers van de bijbelse boodschap. In de preken nemen ze de tijd en de ruimte om het evangelie uiteen te zetten voor de gemeenschap. In Crossroads probeert Becker zijn rol als verkondiger van het evangelie minder prominent te maken. Zo is er de intentie om het gemeentelven meer vorm te geven in de *missional communities* en zo de nadruk op de centrale samenkomsten op zondag te verminderen. In de zondagse samenkomsten die er zijn, probeert Becker zichzelf te relativiseren en ruimte te geven aan anderen. Op deze manier krijgt de geloofsgemeenschap in Crossroads een rol van betekenis in het formuleren van theologie. Iedere aanwezige wordt gestimuleerd om persoonlijk het evangelie te verwoorden en iedere verwoording wordt oprecht gewaardeerd.

Ook in de ICF is ruimte voor het zelf theologiseren door de gemeenschap. Niet in die zin dat ieder individu een podium krijgt. In de ICF ligt de nadruk op de eigen vertolking door de verschillende bevolkingsgroepen. Dit gebeurt ondermeer in de *etnische ministries*. Uit de theologische verschillen die waren te beluisteren tussen een Nederlandse zondag en een *African Sunday* blijkt dat er ruimte is voor theologische veelkleurigheid. Tijdens de observaties werd deze theologische veelkleurigheid niet zozeer verwoord door het geheel van de geloofsgemeenschap maar door begaafde individuen vanuit de gemeenschap. Deze begaafde individuen zijn mensen van het leiderschapsteam, zangers, dansers en aanbiddingsleiders.

Dan tenslotte nog iets over de rol van *insiders* en *outsiders*. In Crossroads wordt de theologie geheel vormgegeven door *insiders*. Becker is weliswaar iets ouder dan het gemiddelde Crossroadslid, maar is verder helemaal een met deze homogene gemeenschap. Dat plaatst hem in een zeer geschikte positie als vertolker van een lokaal evangelie. Hij verstaat de cultuur van de gemeenschap omdat hij er zelf deel van uitmaakt. In de ICF is dat anders. Legemaate is op bepaalde momenten een *outsider*. Als hij spreekt met migrantenchristenen in de gemeenschap, heeft hij als autochtone Nederlander een brug te slaan. Het is voor Legemaate daarom moeilijker om een echt lokaal evangelie te vertolken. Daar staat tegenover dat hij als buitenstaander wel beter in staat zal zijn een brug te slaan naar de bredere christelijke traditie. Ook kan hij de etnische groepen als 'kritisch tegenover' een spiegel voorhouden en hen zo stimuleren tot het formuleren van eigen theologieën.

Ook al is Legemaate op bepaalde momenten een *outsider*, hij is net als andere voorgangers in de ICF helemaal *insider*. Ze maken zelf deel uit van een gemeenschap met veertig verschillende nationaliteiten. Op grond van etnische afkomst is in een dergelijke gemeenschap niemand echt *insider* of *outsider* te noemen.

### 6.3. Modellen voor de productie van contextuele theologieën

In paragraaf 3.5 zijn zes modellen van Bevans gepresenteerd voor de productie van contextuele theologieën. Deze modellen beschrijven verschillende manieren waarop een lokale theologie tot stand kan komen. Omdat ieder model zijn sterkten en zwakten kent, is het interessant om te herkennen volgens welke modellen de theologieën in de onderzochte gemeenschappen tot stand komen.

Het is opmerkelijk hoezeer de praktijk in Crossroads samenvalt met het *synthetic model*. In dit model wordt zowel de traditionele boodschap van de bijbel, als de context, zeer serieus genomen. Dat leidt tot een visie op de bijbel die een scherp oog heeft voor de unieke context waarin ieder van de geschriften is ontstaan. Ook de belijdenissen worden gezien tegen de culturele achtergrond waarin ze ontstonden. Het *synthetic model* brengt de cultuur die helemaal op waarde wordt geschat, in dialoog met de bijbelse traditie die eveneens helemaal op waarde wordt geschat. De bijbel, die weliswaar in een andere context is ontstaan, heeft ook in de huidige context zeggingskracht. Hij roept mensen op om de context van binnenuit te veranderen. In Crossroads wordt Gods Woord voortdurend op de huidige cultuur betrokken. Steeds weer wordt benadrukt dat de gemeente is ingeschakeld in Gods reddingsplan voor zijn schepping.

Het *synthetic model* is een dialectisch model. In een voortdurende creatieve dialoog ontstaat iets wat acceptabel is voor alle dialoogpartners. De gedachte is dat ieder individu, iedere kerk, iedere cultuur, iets kan leren van de ander. Ieder is uniek en ieder vult elkaar aan. Deze gedachte wordt bij Crossroads bijvoorbeeld zichtbaar in hoe ze

zichzelf ziet als een van de 250 filialen van de kerk in Rotterdam en hoe de bijdrage van ieder wordt aangemoedigd en gewaardeerd. Aanhangers van het *synthetic model* zien veel kenmerken van een cultuur niet als per definitie goed of slecht. Het is goed of slecht, afhankelijk van hoe het wordt gebruikt. Deze gedachte wordt bijvoorbeeld zichtbaar in hoe Becker in zijn preek over bedieningen neutraal aansluit bij de praktijk van teamrollen en MBTI profielen. Dit op zich neutrale gegeven in de leefwereld kan echter goed of fout gebruikt worden. Het wordt goed gebruikt als we Gods unieke ontwerp van ieder mens er in herkennen. Het gaat fout wanneer *personal development* leidt tot "narcistisch navelstaren".

De grootste kracht van het *synthetic model* zit in de aansluiting bij de huidige postmoderne samenleving. De waarheid wordt hier gezien in termen van relaties en dialoog, niet als iets abstracts daarbuiten. De theorie van het *synthetic model* biedt zodoende een verklaring voor het feit dat Crossroads zo gewaardeerd wordt door jonge, postmoderne stadsbewoners. Deze mensen waarderen de ruimte die Crossroads biedt voor ieders ideeën. Ze waarderen Crossroads als platform voor onderlinge dialoog. En ze waarderen hoe Crossroads zich als gelijkwaardige partner opstelt ten opzichte van de andere kerken in Rotterdam. De mensen in Crossroads hebben een afkeer van zwart-witdenken. Dat wordt door hen al snel als veroordelend ervaren.

Het *synthetic model* heeft nog een tweede kracht. Het model zorgt niet alleen voor aansluiting bij de hedendaagse cultuur, het zorgt ook voor aansluiting bij de traditionele kerk. Dat komt doordat het model niet alleen de cultuur geheel serieus neemt, ook de Schrift en traditie worden op hoge waarde geschat. Hierdoor spreekt de lokale theologie dezelfde taal als die van de traditionele kerk en is een goede aansluiting tussen oud en nieuw mogelijk.<sup>76</sup> Deze kracht van het model is waardevol in de situatie van Crossroads. Ook al maakt ze geen deel uit van een denominatie, toch kan ze een volwaardige positie als kerk tussen de kerken innemen.

De voordelen van het model zijn zichtbaar in de praktijk van Crossroads, een door Schreiter gesignaleerd nadeel is dat wellicht ook. Wat het model beoogt, is een dialoog tussen cultuur en evangelie met een veranderende impact op beide. Het risico van het dialoogmodel is dat de veranderende kracht niet voldoende uit de verf komt. In dat geval overstijgt de dialoog te weinig het niveau van respectvol uitwisselen van standpunten. Het feit dat Crossroads door sommigen als weinig prikkelend wordt ervaren en dat de verhalen minder radicale verandering laten zien, hangt waarschijnlijk samen met deze zwakte.

Om die reden is het interessant dat Crossroads het *synthetic model* wil combineren met een tweede model, het *praxis model*. De inzet op christelijke actie die het *praxis model* voorstaat, wil Crossroads vooral plaats laten vinden in de *missional communities*. Daar laat men zich inschakelen in de *missio Dei*. De gedachte achter het *praxis model* is dat deze inschakeling niet alleen zal leiden tot sociale transformatie. Inschakeling in Gods missie leidt ook tot een dieper en uitdagender verstaan van God. Door de voortdurende christelijke reflectie op de praktijk, komt zo een robuust lokaal evangelie tot stand. Het is niet uitgesloten dat de inzet van dit model de zwakte van het *synthetic model* bij Crossroads kan reduceren. Het sluit namelijk net als het *synthetic model* aan bij het waarheidsbegrip van het postmoderne denken. In het *praxis model* wordt de waarheid ook niet als een abstract begrip gezien maar als iets dat ontstaat in een voortdurende dialoog tussen kennis en praktijk. Maar meer nog dan het *synthetic model* zet het de deelnemers in beweging. Uit de getuigenissen van groepsleden in Crossroads blijkt dat zij daden van radicale navolging als zeer inspirerend en appellerend ervaren. De vraag is waarom de praktijk van *missional communities* nog te weinig van de grond is gekomen. Nu zijn deze *communities* nog vooral een sterke wens die blijkt uit de formele theologie. Hopelijk is de deelname van rond de dertig deelnemers aan de 3D-groepen te beschouwen als een positief signaal. Deze 'discipelen' moeten de basis gaan vormen voor de *missional communities* van de nabije toekomst. Nader onderzoek is nodig om te analyseren of deze structuur inderdaad leidt tot de gewenste combinatie van sociale transformatie en robuuste lokale theologie. Een bijzonder punt van aandacht in

---

<sup>76</sup> Schreiter, *Constructing*, 93,94.



dat onderzoek zou moeten zijn of het *praxis model* zich leent voor hervormingen buiten de eigen directe context. Of concreter: leent het model zich er voor dat jonge en hoogopgeleide stadsbewoners zich inzetten voor zwakkere groepen? Groepen die door de uitsluitende werking van de homogeniteit in Crossroads zelf geen deel uitmaken van de gemeente. Laat de bekendste vorm van het *praxis model* -de bevrijdingstheologie- juist niet zien dat de kracht van het model ligt in bevrijding van binnenuit?

Bevans presenteert zijn modellen op een schaal met aan de ene kant Schrift en traditie, en aan de andere kant de actuele context. Het *synthetic model* en ook het *praxis model* bevinden zich in die schaal in of rond het midden. Daarmee wordt de praktijk in Crossroads het beste begrepen. Om de praktijk in de ICF te duiden moeten we kijken naar een model waar vooral de Schrift benadrukt wordt. Natuurlijk, ook in de ICF wordt de leefwereld van mensen helemaal serieus genomen, maar die leefwereld heeft vooral de functie van landingsplaats voor de boodschap van het evangelie. Als die eeuwige boodschap dan ook eenmaal geland is, dan leidt dat tot een radicale breuk met het oude leven. Deze verhouding tussen evangelie en cultuur wordt het beste beschreven in het *translation model*.

De voordelen van het *translation model* zijn duidelijk in de praktijk van de ICF. In een geloofsgemeenschap met veertig nationaliteiten is iedere verkondiger van het evangelie in bepaald opzicht een buitenstaander. De voorganger in Crossroads kan nooit zo onderdeel van al die culturen zijn, als de voorganger in Crossroads dat is. De multiculturele realiteit sluit die mogelijkheid uit. Bevans waardeert het *translation model* om zijn nut in gevallen van eerste evangelisatie in een nieuwe cultuur door een relatieve buitenstaander. Datzelfde nut bewijst zich ook in de praktijk van een multiculturele gemeenschap. Een tweede voordeel van het *translation model* wordt ook in de ICF zichtbaar. Het model gaat er vanuit dat het christelijk evangelie echt licht heeft te brengen in een duistere wereld. Het aannemen van de christelijke boodschap heeft een radicale verandering tot gevolg. Het model is daarmee uitdagender en radicaler dan het *synthetic model*. Het gevolg hiervan wordt zichtbaar in de levensverhalen van de groepsleden vanuit beide gemeenschappen. De verkondiging van het evangelie als absolute waarheid stimuleert tot radicale overgave aan Christus.

Naast deze voordelen benoemt Bevans ook een aantal zwakten van het model. Schreiter doet dat misschien nog wel wat scherper. Als eerste zwakte noemt Schreiter het positivistische begrip van culturen dat aan het model ten grondslag ligt. De gedachte is dat culturen hun basisstructuren met elkaar delen. Door deze grote mate van overeenkomst zijn culturen dan vrij snel door een buitenstaander te verstaan. Als de theoloog die inspanning heeft verricht, is hij vervolgens in staat om de kern van het evangelie uit te drukken in het verstaanskader van de ontvangende cultuur. De werkelijkheid blijkt een stuk gecompliceerder. Zelfs onder elementen van een cultuur die oppervlakkig gezien overeenkomen, liggen totaal verschillende patronen van betekenisvorming. De gewenste vertaalslag van het evangelie van een zendende naar een ontvangende cultuur is niet zo zuiver te maken als dat het model veronderstelt. Een tweede zwakte van het *translation model* hangt nauw samen met het eerste. Het is, zoals Schreiter het noemt, de onderliggende kern-en-schil-gedachte. Hiermee bedoelt hij dat het model er ten onrechte vanuit gaat dat het evangelie een supraculturele kern is, die los te weken zou zijn van de culturele schil. De werkelijkheid, zegt Schreiter, is dat waarheid zelden vanuit een cultureel vacuüm wordt aangediend. Ook in de bijbel zie je steeds weer dat kern en schil nauw met elkaar zijn verweven en elkaar over een weer beïnvloeden. Een bijkomend probleem van deze kern-en-schil-opvatting is de voortdurende discussie over wat tot de onopgeefbare kern behoort en wat tot de onderhandelbare schil. Deze toch al eindeloze discussie is in een multiculturele setting al helemaal niet bevredigend te voeren. De niet één-op-één uitwisselbare patronen van betekenisvorming maken dit onmogelijk.<sup>77</sup> Schreiter concludeert:

---

<sup>77</sup> Schreiter noemt de tekenen in de eucharistie als voorbeeld van een dergelijke discussie. Horen brood en wijn bij de kern of bij de culturele schil? Volgens de ene lijn van uitleg nam Jezus de hoofdproducten uit zijn cultuur en heiligde die. In het verlengde daarvan zouden wij dat ook moeten doen. Volgens de andere lijn van uitleg is de eucharistie het meest wezenlijke

*The strength of the translation model is its concern to remain faithful to the received tradition of Christian faith. But without a more fundamental encounter with the new culture, that faith can never become incarnate. It remains an alien voice within the culture.*<sup>78</sup>

De voordelen van het *translation model* zijn in de ICF duidelijk te zien. Zijn de nadelen dat ook? Naar mijn mening zijn de nadelen niet in dezelfde mate aanwezig als de voordelen. Dat hangt samen met het gebruik van andere krachtige modellen in de ICF. Daarover zo direct meer. Toch moeten we niet te snel over de zwakten van het model heenstappen. In paragraaf 3.2.4 heb ik betoogd dat contextualisatie een randvoorwaarde is voor levensveranderende missionaire communicatie. Schreiter stelt dat er bij het *translation model* weliswaar sprake is van contextualisatie maar dan wel in een beperkte zin. Zou het kunnen dat de beperkte aansluiting die ICF bij seculiere Rotterdammers heeft, een gevolg is van het te weinig rekenschap geven van de lokale cultuur? Heeft het uitblijven van diepgaande verandering bij vanuit de islam bekeerde Koerden als oorzaak dat het westers gevormde evangelie niet werkelijk aansluit bij hun Arabische begrippenkader? Hoe komt het dat de Antilliaanse Lydia de door haar zo gewaardeerde preken niet werkelijk lijkt te internaliseren? Aanvullend onderzoek is nodig om aan het licht te brengen of deze zaken inderdaad rechtstreeks samenhangen met de beperkingen van het *translation model*.

Gelukkig is het kerk-zijn niet te vangen in enkelvoudige typering. Net zoals we zagen bij Crossroads, voegt ook de ICF elementen toe van andere modellen. In de ICF komt dat ondermeer tot uiting in de praktijk van *etnische ministries*. In die kleinschaliger communities is een meer directe confrontatie van het evangelie met de specifieke cultuur mogelijk. Legemaate gebruikt de term *bonding and bridging* om aan te geven hoe er enerzijds wordt ingezet op stevig gehechte culturele groepen en tegelijkertijd op het slaan van bruggen met en tussen die groepen. Nader onderzoek is nodig om in kaart te brengen op welke wijze missionaire communicatie in deze groepen plaatsvindt. Staan ze zo midden in de specifieke cultuur dat het voor leden van die cultuur laagdrempelig toegang biedt tot de christelijke gemeenschap? Wordt het evangelie er zo gecommuniceerd dat het optimaal bijdraagt aan de beweging van leden uit die cultuur tot navolging van Christus? Als dat zo is, dan worden hierdoor de belangrijkste zwakten van het *translation model* onschadelijk gemaakt. In dat geval is het *bonding and bridging* principe van ICF het best haalbare compromis in een multiculturele werkelijkheid.

Geconcludeerd kan worden dat zowel Crossroads als de ICF een primair contextualisatiemodel heeft gevonden dat aansluit bij de unieke eigenschappen van de leefwereld waarin zij opereren. Met een secundair model proberen zij de groepsleden op een nog dieper niveau te beïnvloeden om daarmee ruimte te creëren voor een beweging tot navolging van Christus.

## 6.4. Aanbevelingen

*Aanbevelingen ten aanzien van de praktijk*

1. Kritische contextualisatie in missionaire communicatie is noodzakelijk om ruimte te creëren tot navolging van Christus.
2. Kies hierbij contextualisatiemodellen met zorg. Niet ieder model is even geschikt voor alle situaties. De keuze voor een model bepaalt in hoge mate hoe wordt aangesloten bij een cultuur en in welke mate wordt uitgedaagd tot navolging van Christus. Het toepassen van een tweede model kan de zwakte(n) van een eerste model compenseren.
3. Houd steeds zowel het *indigenizing* principle als het *pilgrim principle* van contextualisatie onder spanning. Laat geen kans onbenut om met het evangelie te infiltreren in de leefwereld van de groepsleden. En laat tegelijk geen kans onbenut om vanuit die geïnfilterde positie op te roepen tot navolging van Christus.

---

symbool van christelijke eenheid. Wie andere tekenen gebruikt dan brood en wijn plaatst zichzelf buiten de eenheid van de kerk. Schreiter stelt de vraag: "How is one to decide. And equally important, who is to decide?" Schreiter, *Constructing*, 8,9.  
<sup>78</sup> Schreiter, *Constructing*, 9.

*Aanbevelingen ten aanzien van verder onderzoek*

De aanbevelingen die ik doe voor verder onderzoek hebben beide te maken met het gebruik van een tweede contextualisatiemodel in de onderzochte gemeenschappen. De vraag is of met de toepassing van deze tweede modellen de zwakten van de eerste modellen kunnen worden gecompenseerd.

1. Schept de inschakeling in bijbels geïnspireerde sociale actie voor mensen vanuit een postmoderne seculiere leefwereld, ruimte tot navolging van Christus? Met andere woorden, is de toevoeging van een *praxis model* aan een *synthetic model* zoals dat in Crossroads gebeurt een mogelijkheid om de patstelling van een dialoogmodel te doorbreken? Een bijzonder punt van aandacht in dat onderzoek zou moeten zijn of het *praxis model* zich leent voor hervormingen buiten de eigen directe context.
2. Welk(e) contextualisatiemodel(len) leent (lenen) zich ervoor om in een multiculturele gemeenschap de zwakten van een *translation model* te compenseren?

## 7. Literatuuroverzicht

S.B. Bevans, *Models of Contextual Theology*, New York 2013.

H. Cameron (e.a.), *Talking about God in Practice. Theological action research and practical theology*, London 2010.

D.E. Flemming, *Contextualization in the New Testament: Patterns for Theology and Mission*, Downers Grove 2005.

P.G. Hiebert, *Anthropological Reflections on Missiological Issues*, Grand Rapids 1994.

R.R. Osmer, *Practical Theology. An introduction*, Grand Rapids, Michigan / Cambridge, U.K., 2008.

S. Paas, *Jezus als Heer in een plat land: Op zoek naar een Nederlands Evangelie*, Zoetermeer 2001.

C.J. de Ruijter, *Meewerken met God. Ontwerp van een gereformeerde praktische theologie*, Kampen 2005.

R.J. Schreiter, *Constructing Local Theologies*, New York 1985.

A.C. Thiselton, *New Horizons in Hermeneutics. The Theory and Practice of Transforming Biblical Reading*, Grand Rapids 1992.

A.F. Walls, *The Missionary Movement in Christian History. Studies in the Transmission of Faith*. New York 1996.

### Geraadpleegde websites

<http://3dmovements.com/>

[www.CBS.nl](http://www.CBS.nl)

<http://christianassociates.org/who/>

<http://www.crossroadsrotterdam.nl/>

<http://fivefoldsurvey.com/>

<http://www.icfrotterdam.nl/>

<http://www.markdeymaz.com/>

[http://en.wikipedia.org/wiki/Alan\\_Hirsch](http://en.wikipedia.org/wiki/Alan_Hirsch)

## Bijlagen

### Bijlage 1: Inventariserende vragenlijst voor voorgangers

#### Vragenlijst voor voorgangers<sup>79</sup>

Met deze vragenlijst wil ik inzicht krijgen in de achtergronden van uw geloofsgemeenschap en in de heersende theologische overtuigingen.

1. Wat zijn de doelen die door uw geloofsgemeenschap worden nagestreefd?
2. Ik wil graag inzicht in de visie, overtuigingen en waarden van uw geloofsgemeenschap. Is er een document beschikbaar waarin dit onder woorden is gebracht? Kunt u me dat toesturen?
3. Visie, overtuigingen en waarden van de gemeenschap komen vaak goed tot uiting in (cursus)materiaal voor nieuwkomers of bestaande leden. Kunt u me (een) voorbeeld(en) sturen van (cursus)materiaal dat in uw gemeenschap wordt gebruikt?
4. Van welke denominatie en/of andere netwerken maakt uw geloofsgemeenschap deel uit? Welke invloed hebben deze verbanden op de visie, overtuigingen en waarden van uw geloofsgemeenschap.
5. Welke theologische bronnen of kerkelijke documenten worden als gezaghebbend beschouwd binnen uw geloofsgemeenschap?
6. Door welke christelijke denkers laat u als leider van de gemeenschap zich beïnvloeden? Hoe?
7. Door welke voorbeelden van christelijke praktijk laat u als leider van de gemeenschap zich inspireren? Hoe?

---

<sup>79</sup> Deze vragenlijst is bewerkt overgenomen van Cameron e.a. Cameron, *Talking*, 161,162.

## Bijlage 2: Observatiehandleiding

In beide gemeenten observeerde ik een zondagse viering en analyseer ik de verbale evangelieverkondiging die daar plaatsvindt. Het doel van de observatie is om zicht te krijgen op hoe de theologische overtuigingen (de vier stemmen) vertaald worden in het geheel van de zondagse samenkomst en hoe de interactie tussen voorganger en deelnemers gestalte krijgt.

De observatie richt zich op vijf dimensies<sup>80</sup>:

1. Demografie en samenstelling van de aanwezigen. Wat is de leeftijd, geslacht, etniciteit, gezinssamenstelling, sociale afkomst? In hoeverre is dit homogeen/heterogeen? Komt deze sociale samenstelling overeen met de plaats waar de kerk staat? Hoe sluit de voorganger/het leiderschap aan bij de gemeenschap?
2. Fysieke setting. Wat voor indruk maakt het gebouw en de inrichting? Welke materialen worden er gebruikt? (Open, gesloten, warm of zakelijk, uitnodigend of exclusief?)
3. Het gebeuren zelf. Wat gebeurt er in de dienst? Worden deelnemers ingeschakeld, hoe en in welke mate? Hoe is de verhouding tussen formeel en informeel, tussen geprogrammeerd en improvisatie? Wat is inhoud en vorm van afkondigingen, zingen, Bijbellezen, gebeden, liturgische mededelingen, collecten? Wordt er als bekend verondersteld of wordt er uitgelegd? Hoe reageren mensen? Geboeid, doen ze mee, verveeld? Waar is dat aan te zien? , enz.? Maken mensen aantekeningen van de preek (of krabbelen ze alleen maar wat)?
4. Patronen van interactie. Wie praat met wie, voor, tijdens en na de dienst? Zijn er groepjes en klikjes? Hoe is de verhouding tussen voorganger/leiders en de anderen? Gaan mensen formeel en stijf of juist informeel en losjes met elkaar om? Worden sommige mensen anders behandeld dan anderen? Wordt er gelachen, gehuild, zijn mensen zichtbaar betrokken?
5. Verbale en geschreven inhoud. Welke informatie wordt er overgedragen? In preek, bulletins, beamerteksten, liederen, gebed. (Deze verbale uitingen worden geanalyseerd met de leeswijzer die te vinden is in bijlage 5).

---

<sup>80</sup> Deze observatiehandleiding is bewerkt overgenomen uit de 'reader Master Missionaire Gemeente 2012-2013'.

## Bijlage 3: Handleiding workshop

Aansluitend aan de diensten inventariseerde ik bij de deelnemers hoe de verwoording van het evangelie hen beïnvloed heeft op cognitief, affectief en conatief niveau. In een workshopsetting liet ik hen dit eerst individueel onder woorden brengen en vervolgens stimuleerde ik hen op elkaar te reageren.

### Opstelling

In een kleinere ruimte bij de plaats van samenkomst komen de deelnemers op informele manier bij elkaar. Aan de muur wordt een groot bruin vel gehangen. De deelnemers krijgen een stapeltje 'geeltjes' en een zwarte stift.

### Introductie

Toelichting op onderzoek: Onderzoek in twee Rotterdamse kerkgemeenschappen naar hoe de verkondiging van het evangelie aansluit bij de leefwereld van de luisteraars.

### Vraagstelling

1. Jullie hebben net deelgenomen aan een samenkomst. Die samenkomst bestond uit Bijbellezing, gebed, een preek, uit liederen en nog meer. Mijn vraag aan jullie is: **“wat is de belangrijkste kennis of informatie die je mee naar huis neemt?”** Schrijf het in kernwoorden op een geeltje. Misschien neem je wel meer dan één belangrijke boodschap mee. Schrijf die dan ook op, één boodschap per geeltje. (2 à 3 minuten bedenktijd)
2. Een samenkomst spreekt je niet alleen aan in je hoofd maar ook in je hart. Mijn volgende vraag aan jullie is: **“Wat heeft in deze samenkomst je hart geraakt?”** Ook nu weer, schrijf het in kernwoorden op een geeltje. En als er meer dingen zijn, neem daar dan steeds een nieuw geeltje voor. (2 à 3 minuten bedenktijd)
3. Dat wat tijdens de samenkomst in je hoofd en hart is binnengekomen, kan van invloed zijn op je gedrag. Je kunt in beweging zijn gezet of juist zijn afgeremd. Mijn laatste vraag aan jullie is: **“Op welke manier kan deze samenkomst van invloed zijn op jouw doen en laten?”** Schrijf het ook nu weer op een of meerdere geeltjes. (2 à 3 minuten bedenktijd)

### Gesprek

1. Ik vraag de deelnemers een voor een naar voren, hun geeltjes op het bruine vel te plakken en ieder geeltje kort toe te lichten.
2. Tijdens het opplakken probeer ik de reacties van de deelnemers met elkaar in gesprek te brengen door de geeltjes te clusteren en daarop door te vragen. Ik zoom in op overeenkomsten en verschillen tussen hun cognitieve, affectieve en conatieve reacties om ze zo te stimuleren het nog diepgaander en scherper te formuleren.

### Planning

1. Informeel en introductie ca. 5 minuten
2. Drie individuele vragen ca. 15 minuten
3. Groepsgewijze toelichtingen en onderling gesprek ca. 25 minuten

#### **Bijlage 4: Vragenlijst diepte-interview deelnemers**

Met ieder van de deelnemers voerde ik een diepte-interview. Het doel hiervan was om inzicht te krijgen in de door hen aangehangen en geleefde theologie en hoe zij de relatie tussen de verkondiging in de gemeente en hun leefwereld ervaren. De interviews vonden plaats bij hen thuis of op een andere locatie die de deelnemers als comfortabel ervaren. Het interview heeft de vorm van een halfgestructureerd interview. De vragenlijst bestaat uit de onderstaande voorbereide vragen en binnen het interview neem ik de ruimte om toe te lichten en door te vragen.

1. Hoe zou jij jouw levensovertuiging, geloof, spiritualiteit onder woorden willen brengen? Wat is voor jou de diepste essentie van deze overtuiging?
2. Zijn er (christelijke) denkers, voorgangers, auteurs door wie jij je laat inspireren? Hoe?
3. Door welke voorbeelden van (christelijke) levenspraktijk laat jij je inspireren? Hoe krijgt dat gestalte in jouw leven?
4. Ik ben benieuwd naar de rol van de bijbel in jouw leven. Laat jij jouw leven beïnvloeden door dat wat je in de bijbel leest? Hoe? Zijn er nog andere bronnen die jij van invloed laat zijn op jouw leven?
5. Wat is jouw relatie tot <naam gemeenschap>? Hoe heeft zich die ontwikkeld?
6. Hoe zou jij de geloofsovertuiging van <naam gemeenschap> onder woorden brengen? Waarin komt die geloofsovertuiging tot uitdrukking?
7. Waarin worden jouw geloofsovertuiging en waarden door <naam gemeenschap> bevestigd? Kun je daar voorbeelden van noemen?
8. Waarin worden jouw geloofsovertuiging en waarden uitgedaagd door <naam gemeenschap>? Kun je daar voorbeelden van noemen?



## Bijlage 5: Leeswijzer bij het interpreteren van data

Deze leeswijzer is bedoeld als hulp bij het interpreteren van de observatieverslagen en de verslagen van de interviews met leden van de gemeenschappen. Ook wordt de leeswijzer gebruikt voor het analyseren van de verbale uitingen.<sup>81</sup>

1. Op welke manier helpt de data bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag?
2. Wat in deze data treft u of ervaart u als verrassend?
3. Welk geloofsovertuigingen en waarden zijn belichaamd in deze data?
4. Is er iets dat de geloofsovertuigingen en waarden van uw geloofsgemeenschap lijkt te bevestigen?
5. Is er iets dat de geloofsovertuigingen en waarden van uw geloofsgemeenschap uitdaagt?
6. Welke leerpunten voor uw gemeenschap zou u uit deze data mee willen nemen? Welke acties zou u op grond van de data willen nemen?

Deze leeswijzer wordt zowel gebruikt door de beide voorgangers als door de onderzoeker. De onderzoeker interpreteert bovendien de interpretaties van de beide voorgangers door deze te bevragen op:

1. Hoe blijkt de voorganger de operante theologie te verstaan?
2. Hoe blijkt de voorganger de aangehangen theologie te verstaan?
3. Op welke punten signaleert de voorganger spanningen tussen de operante en de aangehangen theologie?

---

<sup>81</sup> Deze leeswijzer is bewerkt overgenomen van Cameron e.a. Cameron, *Talking*, 178.

## Separate bijlagen